

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ ΓΕΩΠΟΝΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ:
«ΚΑΙΝΟΤΟΜΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ
ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ»**

Κατεύθυνση:
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Οργανωσιακή Συμπεριφορά των Μελών
και Χρηματοοικονομική Εξέλιξη
του "Αναγκαστικού Αγροτικού Συνεταιρισμού
Κροκοπαραγωγών Κοζάνης"

**ΤΗΣ
ΜΑΡΘΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ**

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : ΣΤΑΥΡΙΑΝΗ ΚΟΥΤΣΟΥ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ΠΜΣ)

«Καινοτόμα Συστήματα Αειφόρου Αγροτικής Παραγωγής»

Κατεύθυνση: ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

Οργανωσιακή Συμπεριφορά των Μελών
και Χρηματοοικονομική Εξέλιξη
του "Αναγκαστικού Αγροτικού Συνεταιρισμού
Κροκοπαραγωγών Κοζάνης"

ΤΗΣ

ΜΑΡΘΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

Επιβλέπουσα καθηγήτρια : Σταυριανή Κουτσού

Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 2019

*Στην μνήμη της αδερφής μου Αναστασίας που έφυγε
άδικα...*

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Παρόλο που το ενδιαφέρον μου για θέματα αγροτικής πολιτικής ξεκίνησε πριν αρκετό καιρό στη διάρκεια των προπτυχιακών μου σπουδών, οι μεταπτυχιακές μου σπουδές στο Τμήμα Τεχνολόγων Γεωπόνων του Αλεξάνδρειου ΤΕΙ Θεσσαλονίκης, μου έδωσαν τη δυνατότητα να εμβαθύνω σε θέματα ανάπτυξης της αειφόρου γεωργικής παραγωγής και καινοτόμων επιχειρηματικών δράσεων στον αγροτικό τομέα.

Σ' αυτό το σημείο αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω ορισμένους ανθρώπους, η συμβολή και η συμπαράσταση των οποίων ήταν πολύτιμη και καθοριστική στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω, καταρχάς στην καθηγήτριά μου και επιβλέπουσα της διπλωματικής εργασίας Κυρία Σταυριανή Κουτσού, για την καθοδήγηση, τις πολύτιμες συμβουλές και παρατηρήσεις, αλλά και για τον ευγενή και επιδέξιο τρόπο που επισήμανε λάθη ή παρατηρήσεις καθ' όλη την διάρκεια της εργασίας μου. Με την πολυδιάστατη επιστημονική της σκέψη με βοήθησε να μπορώ να υποστηρίξω τα επιχειρήματά μου. Κρίνω απαραίτητο να ευχαριστήσω και τον συν- επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Σταμάτη Αγγελόπουλο για την αμέριστη βοήθειά του.

Οφείλω ευχαριστίες στον πρόεδρο του *Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης* κο Νικόλαο Πατσιούρα και ιδιαίτερα το στέλεχος του συνεταιρισμού κα Ελένη Καλύβα, για την άμεση ανταπόκρισή τους και το πολύτιμο υλικό που μου παρείχαν.

Νιώθω επιπλέον υποχρεωμένη στους κροκοπαραγωγούς, για την πολύτιμη βοήθειά τους στην έρευνά μου καθώς και για την εποικοδομητική συνεργασία μας. Ευχαριστώ τη φίλη μου Νέλυ, για τις πολύτιμες συμβουλές και υποδείξεις της, για την ενθάρρυνση και τις επίμονες παροτρύνσεις της συμβάλλοντας στην ολοκλήρωση της εργασίας.

Πάνω απ' όλα, είμαι ευγνώμων στην οικογένειά μου, στους γονείς μου, ιδιαίτερα στον σύζυγο μου Γιάννη για την ολόψυχη αγάπη, υποστήριξη, ανοχή και σημαντική βοήθεια, στα δύο μου παιδιά Ηρακλή και Πηνελόπη για την κατανόηση και υπομονή που επέδειξαν.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει ως αντικείμενο την πλήρη περιγραφή του προφίλ του Αναγκαστικού Αγροτικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης, με σκοπό την διερεύνηση της εξέλιξής του και της οργανωσιακής συμπεριφοράς των μελών του. Ο κυριότερος λόγος επιλογής του, είναι ότι αφενός περιλαμβάνεται στο μητρώο των ενεργών συνεταιρισμών και αφετέρου πρόκειται για έναν από τους πιο δραστήριους συνεταιρισμούς της χώρας. Για την εκπλήρωση του γενικού σκοπού της έρευνας αλλά και για την ανάγκη διερεύνησης των ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν, χρησιμοποιήθηκαν δευτερογενής πηγές και πρωτογενή στοιχεία που προέκυψαν από την εκτενή έρευνα πεδίου. Αναφορικά με τα δευτερογενή στοιχεία αξιοποιήθηκαν βιβλιογραφικές αναφορές και στατιστικά δεδομένα που σχετίζονται με τους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς καθώς και με την Συμπεριφορά των μελών. Τα πρωτογενή δεδομένα συγκεντρώθηκαν μέσω πλήρους δομημένου ερωτηματολογίου το οποίο απευθύνθηκε σε τυχαίο δείγμα 150 καλλιεργητών κρόκου.

Το μεθοδολογικό πλαίσιο της ανάλυσης εμπεριέχει μεθόδους περιγραφικής στατιστικής όπου αποτυπώνονται δημογραφικά στοιχεία και χαρακτηριστικά της γεωργικής εκμετάλλευσης. Επιπροσθέτως, αναλύονται οι σχέσεις των μελών με τον συνεταιρισμό. Στη συνέχεια, δια της εφαρμογής του συντελεστή Cronbach Alpha εξήχθησαν αποτελέσματα για την στάση των μελών και των ωφελειών από τον συνεταιρισμό. Τέλος, με την χρήση του συντελεστή συσχέτισης Pearson, αναλύθηκαν οι στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις των μεταβλητών score στάσεων και score ωφελειών, τόσο μεταξύ τους όσο και με άλλες ποσοτικές μεταβλητές.

Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα της μελέτης καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα: Ο συνεταιρισμός μέσα από καινοτόμες λύσεις, προσπαθεί να μειώσει το κόστος παραγωγής και να βελτιώσει το παραγόμενο προϊόν και τις υπηρεσίες του. Ακολουθώντας τον δρόμο της εξωστρέφειας και αυξάνοντας τις εξαγωγές του, προσπαθεί να αυξήσει το μερίδιό του στην αγορά και να ελαχιστοποιήσει τους κινδύνους που προκύπτουν από την δραστηριοποίησή του σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον. Όσον αφορά την οργανωσιακή συμπεριφορά των μελών, διαφαίνεται ότι ο συνεταιρισμός έχει ωφελήσει όχι μόνο τα μέλη του αλλά και την περιοχή και την τοπική κοινωνία. Μεγαλύτερα οφέλη θεωρήθηκαν η σιγουριά ότι θα πουλήσουν την

παραγωγή τους, ότι λαμβάνουν την στήριξη της τοπικής κοινωνίας, ότι ο συνεταιρισμός έχει ικανό προσωπικό, ότι οι τιμές του προϊόντος που πουλάνε είναι ικανοποιητικές, ότι υπάρχουν ίσα δικαιώματα σε όλα τα μέλη και ότι ενθαρρύνονται να συμμετέχουν ενεργά.

Λέξεις – κλειδιά : αγροτικός συνεταιρισμός, αναγκαστικός συνεταιρισμός, κρόκος, Κοζάνη, καινοτομία

ABSTRACT

The aim of the current dissertation is to present a full description of the profile of the Agricultural Cooperative of Saffron Kozani, in order to investigate its development as well as the organizational behavior of its members. The main reason as for this choice is that on the one hand, it is included in the register of active cooperatives and, on the other hand, it is one of the most active cooperatives in the country. In order to fulfill the general purpose of the research and the need to investigate the research questions which were raised, secondary sources and primary data, which derived from the extensive field research, were utilized. Regarding the secondary data, bibliographic references and statistical data related to the Agricultural Cooperatives as well as the attitudes of the members were used. The primary data were collected through a fully-structured questionnaire which was addressed to a random sample of 150 Saffron growers.

The methodological framework of analysis includes methods of descriptive statistical analysis of the demographic and agricultural characteristics. In addition, the members' relations with the Cooperative are analyzed. The results regarding the members' behavior and the benefits from the Cooperative were obtained by applying the Cronbach Alpha coefficient. Finally, the statistically significant correlations of the behavior and benefits scores, both among themselves and with other quantitative variables, were analyzed by using the Pearson correlation coefficient.

By summarizing the results of the study, we came to the following conclusions: The cooperative through innovative solutions tries to reduce production costs and improve the produced product and services. By following the road of extroversion and increasing its exports, the cooperative tries to increase its market share and minimize the risks arising from its activity in a specific environment. Regarding the organizational behavior of its members, it appears that the cooperative has benefited not only the members but also the region and the local community. The greater benefits were the confidence to sell their production, the support of the local community, the co-operative staff, the satisfactory selling prices of the product, equal rights for all members, and the encouragement for active participation.

Keywords: agricultural cooperative, enforced cooperative, saffron, Kozani, innovation

Περιεχόμενα

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	ii
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	iii
ABSTRACT	v
ΠΙΝΑΚΕΣ	ix
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	xi
ΕΙΚΟΝΕΣ.....	xiii
ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ.....	xiv
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	6
1.1. ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.....	6
1.1.1. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ, Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ	6
1.1.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ	12
1.1.3. ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ.....	14
1.1.4. ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.....	16
1.1.5. ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ	18
1.1.6. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ 27	
1.1.7. Η ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ	32
1.1.8. ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΑΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΕΝΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ.....	39
2.1. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ (ELINOR OSTROM).....	39

2.2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΙΑΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΕΝΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	49
3.1. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	49
3.2. Ο ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΟΚΟ-ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΚΟΖΑΝΗΣ.....	50
3.2.1. Ο «ΚΡΟΚΟΣ» ΩΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΠΟΡΟΣ, ΟΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ	50
3.2.2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ «ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΚΡΟΚΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΚΟΖΑΝΗΣ»	55
3.2.3. Η ΕΜΠΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΟΥ «ΚΡΟΚΟΥ».....	59
3.2.4. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ	61
3.2.5. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΟΡΡΕ	66
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	68
4.1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ (ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ) ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ	68
4.1.1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2007-2016	74
4.1.2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ	74
4.1.3. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΚΑΙ ΖΗΜΙΩΝ	79
4.1.4. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ.....	82
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ – ΔΕΙΓΜΑΤΟ-ΛΗΠΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ	97
5.1. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ	97
5.2. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	97
5.3. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ -ΔΕΙΓΜΑ	98
5.4. ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	98
5.5. ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ.....	98
5.6. ΗΘΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ	99

5.7. ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	99
5.8. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ-ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	100
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	101
6.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά.....	101
6.2. Χαρακτηριστικά γεωργικής εκμετάλλευσης.....	106
6.3. Οργανωσιακή συμπεριφορά.....	116
6.4. Στάσεις των μελών απέναντι στον Συνεταιρισμό	123
6.5. Οφέλη από τη συμμετοχή στον Συνεταιρισμό	128
6.6. Συσχέτιση των στάσεων με τα οφέλη	130
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	136
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	141
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	145

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1: Η εξέλιξη του αριθμού των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών στην Ελλάδα (1915-2005).....	29
Πίνακας 2: Τα χαρακτηριστικά της ομάδας των χρηστών ως παράγοντας αποτελεσματικών δομών αυτοδιαχείρισης.....	41
Πίνακας 3: Τα χαρακτηριστικά του συστήματος των πόρων ως παράγοντας αποτελεσματικών δομών αυτοδιαχείρισης.....	41
Πίνακας 4: Οι θεσμικές ρυθμίσεις ως παράγοντας αποτελεσματικών δομών αυτοδιαχείρισης.....	42
Πίνακας 5: Το εξωτερικό περιβάλλον ως παράγοντας αποτελεσματικών δομών αυτοδιαχείρισης.....	42
Πίνακας 6: Η εξέλιξη του ενεργητικού του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016	75
Πίνακας 7: Η εξέλιξη του παθητικού του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016	77
Πίνακας 8: Εξέλιξη των Κερδών και Ζημιών του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016	80
Πίνακας 9: Εξέλιξη χρηματοοικονομικών δεικτών για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016	93
Πίνακας 10: Δημογραφικά στοιχεία	101
Πίνακας 11: «Γεωργική εκμετάλλευση»	107
Πίνακας 12: «Τι καλλιεργείτε και πόσα στρέμματα;».....	116
Πίνακας 13: «Σχέσεις μελών του συνεταιρισμού με τον συνεταιρισμό»	116
Πίνακας 14: «Αξιοπιστία για τις μεταβλητές των στάσεων»	126
Πίνακας 15: «Περιγραφικά στοιχεία στάσεων των μελών του συνεταιρισμού με τον συνεταιρισμό».....	126
Πίνακας 16: «Ανάλυση αξιοπιστίας για τις μεταβλητές των ωφελειών».....	129

Πίνακας 17: «Περιγραφικά στοιχεία για τα οφέλη των μελών από τον συνεταιρισμό»	129
Πίνακας 18: «Στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις Pearson με τις μεταβλητές Score στάσεων και ωφελειών».....	131
Πίνακας 19: «Συσχετίσεις μέσω independent samples t-test για τις μεταβλητές «Score στάσεων» και «Score ωφελειών».....	132
Πίνακας 20: «Συσχετίσεις μέσω μη παραμετρικών τεστ Kruskal Wallis και Man Whitney για τις μεταβλητές «Score στάσεων» και «Score ωφελειών».....	134

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1: Οι αρχές του συνεταιρισμού που καθορίστηκαν στο συνέδριο του ICA το 1995.....	19
Διάγραμμα 2: Η σχέση μεταξύ ελευθερίας συμμετοχής και δράσης των μελών ενός συνεταιρισμού και η οικονομική απόδοσή τους.....	21
Διάγραμμα 3: Η εξέλιξη του αριθμού των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών στην Ελλάδα (1915-2005).....	29
Διάγραμμα 4: Η δομή των αγροτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα μέχρι το 2010.....	33
Διάγραμμα 5: Νέα δομή οργάνωσης του συνεταιριστικού δικτύου στην Ελλάδα.....	35
Διάγραμμα 6: Αριθμός μελών.....	62
Διάγραμμα 7: Καλλιεργούμενες εκτάσεις.....	63
Διάγραμμα 8: Παραγωγή σε κιλά.....	64
Διάγραμμα 9: Κύκλος εργασιών.....	66
Διάγραμμα 10: Η εξέλιξη του ενεργητικού του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016.....	76
Διάγραμμα 11: Η εξέλιξη του παθητικού του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016.....	78
Διάγραμμα 12: Εξέλιξη των Κερδών και Ζημιών του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016.....	81
Διάγραμμα 13: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη της «Κυκλοφοριακής ή Άμεσης Ρευστότητας» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016.....	84
Διάγραμμα 14: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη «Συνολικού Χρέους» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016.....	84
Διάγραμμα 15: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη της «Συνολικής Κυκλοφοριακής Ταχύτητας» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016.....	85

Διάγραμμα 16: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη «Δείκτης Περιθωρίου Καθαρού Κέρδους» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016	86
Διάγραμμα 17: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη της «Συνολικής Δανειακής Επιβάρυνσης» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016.....	87
Διάγραμμα 18: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη της «Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Απαιτήσεων» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016.....	88
Διάγραμμα 19: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη «Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016	89
Διάγραμμα 20: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη «Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Αποθεμάτων» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016.....	90
Διάγραμμα 21: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη «Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Ιδίων Κεφαλαίων» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016.....	91
Διάγραμμα 22: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη «Δείκτης Διάρθρωσης Χρέους» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016.....	92
Διάγραμμα 23: Εξέλιξη χρηματοοικονομικών δεικτών για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016	94

EΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 1: Ο διαδικτυακός ιστότοπος του μητρώου αγροτικών συνεταιρισμών και άλλων συλλογικών φορέων	12
Εικόνα 2: Το έμβλημα της πρώτης συνεταιριστικής εταιρείας στην Ελλάδα	30
Εικόνα 3: Η πυραμίδα της ενεργού συμμετοχής των μελών ενός συνεταιρισμού.....	47
Εικόνα 4: Το άνθος του φυτού Κρόκου	51
Εικόνα 5: Αρχαία Μυκηναϊκή τοιχογραφία με τη καλλιέργεια κρόκου	51
Εικόνα 6: Η καλλιέργεια του κρόκου και η συλλογή του με χειρωνακτική εργασία	52
Εικόνα 7: Η καλλιέργεια του κρόκου και η συλλογή του με χειρωνακτική εργασία	53
Εικόνα 8: Ελαιόλαδο με κρόκο Κοζάνης.....	54
Εικόνα 9: Το κτήριο των εγκαταστάσεων του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης».....	56
Εικόνα 10: Ο ιστότοπος της ομώνυμης εταιρείας «ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΟΡΡΕΣ ΑΕ»	57
Εικόνα 11: Το πιστοποιητικό διασφάλισης ποιότητας ISO 9001, ονομασίας «ΚΡΟΚΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ» και της προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης (ΠΟΠ).	59
Εικόνα 12: Οι μορφές εμπορίας του κρόκου	60
Εικόνα 13: Εικόνες από τις συσκευασίες του προϊόντος.....	61

ΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

Γράφημα 1: «Φύλο».....	102
Γράφημα 2: «Ηλικία»	102
Γράφημα 3: «Οικογενειακή Κατάσταση».....	103
Γράφημα 4: «Επίπεδο Εκπαίδευσης»	103
Γράφημα 5: «Τόπος κατοικίας».....	104
Γράφημα 6: «Έχετε ζήσει για κάποιο χρονικό διάστημα εκτός χωριού»	105
Γράφημα 7: «Εάν έχετε ζήσει εκτός χωριού πόσα χρόνια ζήσατε;»	105
Γράφημα 8: «Εάν έχετε ζήσει εκτός χωριού που έχετε ζήσει;».....	106
Γράφημα 9: «Την γεωργική εκμετάλλευση τη διαδεχτήκατε από τον πατέρα σας;» ...	108
Γράφημα 10: «Ενώ διαδεχτήκατε την γεωργική σας εκμετάλλευση από τον πατέρα σας αυτός καλλιεργούσε τον κρόκο;».....	109
Γράφημα 11: «Εδώ και πόσα χρόνια καλλιεργείτε κρόκο;».....	109
Γράφημα 12: «Πόσα στρέμματα κρόκο καλλιεργείτε φέτος;»	110
Γράφημα 13: «Πόσα στρέμματα καλλιεργείτε συνολικά φέτος;».....	110
Γράφημα 14: «Για ποιο λόγο καλλιεργείτε κρόκο;».....	111
Γράφημα 15: «Θα συνεχίσετε μελλοντικά να καλλιεργείτε κρόκο;»	111
Γράφημα 16: «Θα επεκτείνετε μελλοντικά την καλλιέργεια του κρόκου;»	112
Γράφημα 17: «Εάν επεκτείνετε την καλλιέργεια του κρόκου γιατί θα το κάνετε;»	112
Γράφημα 18: «Εάν δεν επεκτείνετε την καλλιέργεια του κρόκου γιατί δεν θα το κάνετε;».....	113
Γράφημα 19: «Η γεωργία για σας είναι»	114
Γράφημα 20: «Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του γεωργικού σου εισοδήματος προέρχεται από την καλλιέργεια του κρόκου;»	114
Γράφημα 21: «Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του συνολικού σας εισοδήματος(μαζί και του/της συζύγου) προέρχεται από την γεωργία;»	115

Γράφημα 22: «Αν ο συνεταιρισμός δεν ήταν αναγκαστικός, θα αποχωρούσατε;».....	118
Γράφημα 23: «Ήσασταν ποτέ μέλος του ΔΣ του συνεταιρισμού;».....	118
Γράφημα 24: «Είστε ενημερωμένος για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού;».....	119
Γράφημα 25: «Αν είστε ενημερωμένος για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού, τότε αυτή ποια είναι;»	119
Γράφημα 26: «Πόσο συχνά συμμετέχετε στις Γενικές Συνελεύσεις του Συνεταιρισμού;»	120
Γράφημα 27: «Πιστεύετε ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν;».....	121
Γράφημα 28: «Αν πιστεύετε ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν, τότε τι ποσοστό αντιπροσωπεύουν;»	121
Γράφημα 29: «Πως θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις μεταξύ μελών του Συνεταιρισμού;»	122
Γράφημα 30: «Πόσο πιστεύετε ότι ο Συνεταιρισμός έχει ωφελήσει όχι μόνο τα μέλη του, αλλά και την περιοχή και την τοπική κοινωνία;».....	122
Γράφημα 31: «Εκτός από τον Συνεταιρισμό συμμετέχετε σε κάποια άλλη ομάδα;»...	123
Γράφημα 32: «Περιγραφικά στοιχεία στάσεων των μελών του συνεταιρισμού με τον συνεταιρισμό».....	127
Γράφημα 33: «Περιγραφικά στοιχεία για τα οφέλη των μελών από τον συνεταιρισμό»	130

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύμφωνα με τη πανάρχαια αρχή «ισχύς εν τη ενώσει», μέσα από τη συλλογική δράση, συγκεκριμένες ομάδες μπορούν να ισχυροποιήσουν τη θέση και τη διαπραγματευτική τους ικανότητα απέναντι άλλων ομάδων ή μεμονωμένων ατόμων σε ένα διαρκώς ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Στο παραπάνω πλαίσιο, έχουν αναπτυχθεί διαφορετικές μορφές συνεργασίας καθ' όλη τη διάρκεια εξέλιξης των ανθρώπινων κοινωνιών, όπως του συλλογικού συνεργατισμού, της άτυπης αλληλοβοήθειας ή της συνεργασίας υπό ορισμένους κανόνες που στοχεύουν στην εξυπηρέτηση συγκεκριμένων αναγκών, κ.α..(Κορρές, 1999 ; Χαραλάμπους, 2000).

Ένα από τα βασικότερα και συχνότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι συλλογικές μορφές συνεργατισμού σήμερα, είναι η ίδια η συλλογικότητα, καθώς και η εμφάνιση αρνητικών χαρακτηριστικών στην οργανωσιακή συμπεριφορά των μελών τους. Πιο συγκεκριμένα, ο όρος οργανωσιακή συμπεριφορά αναφέρεται στη ποιότητα του «Κοινωνικού Κεφαλαίου¹», δηλαδή την οργανωτική κουλτούρα, του επιπέδου εμπιστοσύνης, αμοιβαιότητας, αλληλεγγύης και δημιουργικής θεσμικής λειτουργίας που διέπει τα μέλη της συλλογικότητας, προκειμένου να ξεπεράσουν τα προβλήματα συλλογικής δράσης και να διαμορφώσουν ρυθμίσεις (κανόνες, νόρμες, συμπεριφορές, σχέσεις μεταξύ μελών και μεταξύ μελών-διοίκησης κτλ.) που τους επιτρέπουν να διαχειριστούν αποτελεσματικά τον κοινό πόρο και τις δράσεις που αναπτύσσονται στα πλαίσια της συλλογικότητας. (<http://socialactivism.gr/index.php/thesmisi/1028-koinoniko-kefalαιο>). Πολλοί ερευνητές τα τελευταία χρόνια έχουν μελετήσει το συγκεκριμένο φαινόμενο εις βάθος, όπως η βραβευμένη με Νόμπελ Οικονομικών το 2009 Elinor Ostrom (2009), ο Hardin (1971, 1982) και ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός για την μελέτη τέτοιων θεμάτων, του International Association for the Study of Common Property (IASCP) το 1989, ο οποίος στη συνέχεια μετονομάστηκε σε International Association for the Study of the Commons (IASC) (Αρβανιτίδης, 2016 ; Ostrom, 2009 ; Ostrom, 2000).

---

¹ Το Κοινωνικό Κεφάλαιο ορίζεται ως «συσσώρευση συλλογικής γνώσης οργανωτικής κουλτούρας, αλληλεγγύης, κοινής εμπιστοσύνης και δημιουργικής θεσμικής λειτουργίας και αναπτύσσει κοινωνικές δεξιότητες» (Πηγή: <http://socialactivism.gr/index.php/thesmisi/1028-koinoniko-kefalαιο>)

Η σημαντικότερη μορφή συλλογικής δράσης στην Ελλάδα και ιδιαίτερα στον αγροτικό χώρο, είναι οι αγροτικοί συνεταιρισμοί. Κύριος στόχος των αγροτικών συνεταιρισμών είναι η προώθηση των συμφερόντων των μελών τους, που συνοψίζονται στην αύξηση του εισοδήματος των μελών, τη μείωση του κόστους παραγωγής, τη μείωση δαπανών που αφορούν το κόστος συναλλαγών, καθώς και την καλύτερη ροή πληροφοριών σχετικά με θέματα εμπορίας των προϊόντων τους. Η παρουσία των αγροτικών συνεταιρισμών στην αγροτική οικονομία, ως μονάδα άσκησης αγροτικής επιχειρηματικής δραστηριότητας, έχει καταφέρει να περιορίσει την ανταγωνιστική δύναμη των επιχειρήσεων εντάσεως κεφαλαίου και έχει εδραιώσει το ρόλο του αγρότη ως πιο ανταγωνιστικό στα τοπικά οικονομικά συστήματα (Σαφιλίου & Παπαδόπουλος, 2004).

Στην περίπτωση της Ελλάδας, μέχρι το 2010 η χώρα εμφανιζόταν ως μία ευρωπαϊκή υπερδύναμη όσον αφορά τη συλλογική- συνεταιριστική δράση, με περίπου 6.770 καταστατικά ίδρυσης αγροτικών συνεταιρισμών, σύμφωνα με την ΠΑΣΕΓΕΣ. Ωστόσο, η εικόνα αυτή καταρρίφθηκε το 2011 με τη θεσμοθέτηση για πρώτη φορά του «Εθνικού Μητρώου Αγροτικών συνεταιρισμών», βάση του Ν.4015/2011. Αποδείχθηκε ότι ένα μεγάλο ποσοστό (περίπου το 43%) αυτών ήταν πλασματικό, αφού αρκετοί παρέμεναν ανενεργοί για πάνω από τέσσερα χρόνια, ενώ άλλοι δεν μπορούσαν να εντοπιστούν προς απογραφή. Ακόμα, η κακή οργάνωση και διοίκηση ορισμένων συνεταιρισμών σε συνδυασμό με οικονομικές απάτες (επιδοτήσεις, δανεισμός με ευνοϊκούς όρους) τα τελευταία χρόνια οδήγησε στο να σχηματιστούν 3,5 δισεκ. ευρώ χρέη, από τα 7 δισεκ. ευρώ συνολικά αγροτικά χρέη που συγκεντρώνει ο αγροτικός τομέας της χώρας. Σήμερα, στο Εθνικό Μητρώο Αγροτικών συνεταιρισμών, είναι εγγεγραμμένοι μόλις 360 συνεταιρισμοί που έχουν ολοκληρώσει τις διαδικασίες ελέγχου και συμπληρώνουν τα κριτήρια λειτουργίας βάσει της πιο πρόσφατης νομοθεσίας, ενώ υπάρχει και ένα μεγάλος αριθμός καινοτόμων και βιώσιμων αγροτικών συνεταιρισμών, οι οποίοι μέσα στα χρόνια της «Οικονομικής Κρίσης» στηρίζονται στη λογική της επιχειρηματικότητας, του ανταγωνισμού, της καινοτομίας και της ποιότητας, ενισχύουν την αγροτική παραγωγή της χώρας και είναι κατά βάση εξαγωγικοί (Euro2day, 2017 ; Υπουργείο Αγροτικής ανάπτυξης και Τροφίμων, 2017).

Αποτέλεσμα της παραπάνω εξέλιξης είναι ότι έχει μειωθεί η εμπιστοσύνη τόσο των αγροτών όσο και της ευρύτερης κοινωνίας στους αγροτικούς συνεταιρισμούς στην Ελλάδα. Αυτό αποτυπώνεται από το γεγονός ότι οι αγρότες είναι επιφυλακτικοί στο να

συμμετάσχουν ενεργά σε συνεταιριστικές οργανώσεις ή/και να συστήσουν νέες. Σε αυτό το πλαίσιο, είναι ενδιαφέρον να διερευνηθεί η οργανωσιακή συμπεριφορά των αγροτών/μελών απέναντι στη συνεταιριστική οργάνωση στην οποία συμμετέχουν. Δηλαδή πώς συμπεριφέρονται ως μέλη της οργάνωσης, πόση εμπιστοσύνη έχουν στη διοίκηση, πόσο συμμετέχουν στις διαδικασίες και κατά πόσο αυτή η συμπεριφορά συνδέεται με την χρηματοοικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού. Για το σκοπό αυτό στην εργασία αυτή επιλέχθηκε να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα μέσω της μελέτης μιας συνεταιριστικής οργάνωσης της χώρας και ιδιαίτερα μιας οργάνωσης που η συμμετοχή σε αυτήν είναι «αναγκαστική». Επιλέχθηκε ο «Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης».

Παρόλο που η «αναγκαστικότητα» συμμετοχής σε ένα συνεταιρισμό αντίκειται στην πρώτη και βασική αρχή της «εθελοντικής και ελεύθερης συμμετοχής», οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα έχουν μακρά ιστορία και αντανakλούν την παρέμβαση της Πολιτείας για προάσπιση των συμφερόντων των μικρών παραγωγών. Οι πρώτοι Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα εμφανίστηκαν το 1922 ως συνεταιρισμοί (α) αποκατάστασης των ακτημόνων καλλιεργητών (ΣΑΑΚ) και (β) προστασίας προϊόντων (Θήρας και Λευκάδας) (Παπαγεωργίου, 2007• Αβδελίδης, 1986). Η Πολιτεία προσέφυγε στην ίδρυση των αναγκαστικών συνεταιρισμών για να αντιμετωπισθούν τα παρακάτω προβλήματα: η δυσκολία διάθεσης των προϊόντων τους, η έλλειψη εμπειρίας των παραγωγών και η κερδοσκοπία των μεσαζόντων. Οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί διακρίνονται σε δύο κατηγορίες, στους συνεταιρισμούς που έχουν σχέση με την εξασφάλιση της ιδιοκτησίας ή της ορθολογικής διαχείρισης των κτημάτων, δασών κ.λπ. ή στη βελτίωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και στους συνεταιρισμούς που αποβλέπουν στην προστασία ορισμένων μοναδικών προϊόντων της χώρας (Κοντογεώργος&Σεργάκη, 2015). Ο «Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» ανήκει στη δεύτερη κατηγορία και στόχος του είναι η αξιοποίηση του κρόκου, που είναι ένα μοναδικό προϊόν της περιοχής της Κοζάνης, αλλά και της χώρας.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει την εξέλιξη και την οργανωσιακή συμπεριφορά που διέπει τα μέλη ενός από τους σημαντικότερους αναγκαστικούς αγροτικούς συνεταιρισμούς της χώρας, τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης». Ο κυριότερος λόγος, για τον οποίο επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος συνεταιρισμός ως πεδίο έρευνας, είναι ότι αφενός

περιλαμβάνεται στο μητρώο των ενεργών συνεταιρισμών και αφετέρου πρόκειται για έναν από τους πιο δραστήριους συνεταιρισμούς της χώρας.

Προκειμένου λοιπόν να επιτευχθεί ο παραπάνω σκοπός τέθηκαν συγκεκριμένα δυο κεντρικά ερευνητικά ερωτήματα:

1. Ποια είναι η σημερινή χρηματοοικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού και ποια η εξέλιξή της
2. Ποια είναι η οργανωσιακή συμπεριφορά των μελών του

Για να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα, η μεθοδολογία ακολουθεί δύο προσεγγίσεις:

1. Τη μελέτη της χρηματοοικονομικής εξέλιξης του συνεταιρισμού την τελευταία δεκαετία, η οποία και πραγματοποιήθηκε μέσω της ανάλυσης των ισολογισμών του συνεταιρισμού για το χρονικό διάστημα 2007-2016.
2. Έρευνα μέσω ερωτηματολογίου σε δείγμα μελών του συνεταιρισμού.

Η δομή της εργασίας έχει ως εξής:

Το πρώτο κεφάλαιο αναφέρεται στο θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας, γίνεται παράθεση της επιστημονικής εμπειρίας σχετικά με τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, το ρόλο και τις αρχές που διέπουν τη λειτουργία τους, τη δομή, τα πλεονεκτήματα και τα προβλήματα που δημιουργούνται στη λειτουργία τους, το ιστορικό σχετικά με την εξέλιξη των αγροτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα, καθώς και το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι παράγοντες αποτελεσματικών δομών αυτοδιαχείρισης σύμφωνα με την θεωρία της Έλινορ Όστρομ σχετικά με την αυτοδιαχείριση ενός πόρου από τα μέλη μιας ομάδας – κοινότητας.

Το τρίτο κεφάλαιο περιγράφει τη μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήθηκε κατά την ερευνητική διαδικασία, τα εργαλεία, αλλά και οι μέθοδοι. Ακόμη αναλύεται ο πόρος που διαχειρίζεται ο συνεταιρισμός, οι ιδιότητες που τον καθιστούν σημαντικό, οι εφαρμογές του, το προφίλ του συνεταιρισμού, καθώς και το νομοθετικό διάταγμα σχετικά με την ίδρυσή του.

Στο τέταρτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα από τις αναλύσεις που πραγματοποιήθηκαν στους ισολογισμούς του Αναγκαστικού Αγροτικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης.

Το πέμπτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την έρευνα πεδίου, προκειμένου να απαντηθεί το δεύτερο ερώτημα της εργασίας, δηλαδή ποια είναι η οργανωσιακή συμπεριφορά των μελών του Συνεταιρισμού και κατά πόσο αυτή συμβάλλει στην πορεία του. Πραγματοποιήθηκε έρευνα μέσω ερωτηματολογίου σε δείγμα μελών. Αναλύθηκε η μεθοδολογία της έρευνας, οι ερευνητικοί σκοποί, ο σχεδιασμός έρευνας, η μέθοδος συλλογής δεδομένων, τα εργαλεία ανάλυσης, τα ηθικά διλήμματα, τα ζητήματα δεοντολογίας, η αξιοπιστία και εγκυρότητα δεδομένων και τέλος οι περιορισμοί και τα προβλήματα της έρευνας που προέκυψαν.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας. Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε στο στατιστικό πρόγραμμα SPSS®V.25, με παράλληλη χρήση του Microsoft office Excel®2016.

Τέλος, παρουσιάζονται τα τελικά συμπεράσματα της έρευνας και οι πηγές τεκμηρίωσης που χρησιμοποιήθηκαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ

1.1. ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Στη παρούσα ενότητα αναλύεται το θεωρητικό υπόβαθρο σχετικά με τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, τον ορισμό, την έννοια, την νομοθεσία, τις αρχές, τις προοπτικές - πλεονεκτήματα και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, καθώς και το ιστορικό και τη δομή οργάνωσης που παρουσιάζουν στην ελληνική πραγματικότητα.

1.1.1. Ο ΟΡΙΣΜΟΣ, Η ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΧΥΟΝ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥΣ

Ο συνεργατισμός και η δημιουργία συλλογικών- συνεταιριστικών οργανώσεων στον αγροτικό τομέα αποτελεί μία από τις κυριότερες μορφές συνεργατισμού σήμερα. Μέσω αυτών, οι «απασχολούμενοι σε αγροτικές δραστηριότητες» ή αλλιώς κοινώς «αγρότες», απέκτησαν τη δυνατότητα να επιβιώνουν στην αγορά σε συνθήκες αυξημένου ανταγωνισμού. Πιο συγκεκριμένα, μέχρι και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, ο παραγωγός-αγρότης ήταν εκείνος που καθόριζε την τιμή των προϊόντων. Ωστόσο, στα μισά του ίδιου αιώνα άρχισε να μετατοπίζεται η ισχύς προς όφελος της μεταποίησης και του χονδρεμπορίου, καθιστώντας τον ρόλο του παραγωγού λιγότερο σημαντικό για τον καθορισμό των τιμών. Προς το τέλος του 20^{ου} αιώνα, η τάση αυτή έγινε ακόμη πιο έντονη, με τον έμπορο λιανικής να ανακηρύσσεται πρωταγωνιστής με το σημαντικότερο περιθώριο κέρδους. Αντίθετα, ο παραγωγός-αγρότης είναι ο πιο αδύναμος κρίκος σε σχέση με το μεταποιητή, τον χονδρέμπορο, τον έμπορο λιανικής και τον καταναλωτή, ενώ η τάση αυτή αναμένεται να γίνει εντονότερη τα επόμενα χρόνια. Κατά συνέπεια, η ένταξη του γεωργού-αγρότη στη συλλογικότητα ενός συνεταιρισμού είναι καθοριστικής σημασίας για τη βιωσιμότητα της αγροτικής του εκμετάλλευσης, καθώς εντατικοποιεί τη σχέση παραγωγού-καταναλωτή και επιτρέπει στον πρώτο να καρπωθεί μέρος της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων που παράγει. Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί ήταν και παραμένουν ο μοναδικός μηχανισμός διαπραγματευτικής δύναμης των μικρών και αδυνάτων παραγωγών, γεγονός που αποτελεί και τον κύριο λόγο δημιουργίας τους (Σαφιλίου & Παπαδόπουλος, 2004 ; Λάμπος, 1999).

Ο Γερμανός θεωρητικός Hettlage (1997), αναφέρει ότι :

«..ο συνεργατισμός είναι μια ευρύτερη έννοια η οποία συνάδει με πολύπλευρες θεωρίες και πρακτικές, σε σχέση πάντα με τη συνεταιριστική ιδέα και τη συνεταιριστική ουσία..».

Αντίθετα, η έννοια « συνεταιρισμός», η οποία εμπεριέχεται στον ευρύτερο όρο του «συνεργατισμού», υποδηλώνει μια συγκεκριμένη μορφή συνεργασίας, η οποία επιδιώκει, συστηματικά και μέσω της κοινής προσπάθειας, προάσπιση και προαγωγή των συμφερόντων των συνεταιρισμένων ατόμων, στα πλαίσια μιας αυτοπροσδιοριζόμενης συνεργασίας (Λάμπρος, 1999).

Πολλοί και διαφορετικοί ορισμοί έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς από διάφορους επιστήμονες σχετικά με την έννοια του συνεταιρισμού, που η διαφοροποίησή τους οφείλεται κατά κύριο λόγο, στο γεγονός ότι ο καθένας από αυτούς δίνει έμφαση σε διαφορετικά χαρακτηριστικά ή σκοπούς του συνεταιρισμού (Καμενίδης, 2001).

Όσο αφορά το νομοθετικό υπόβαθρο στην Ελλάδα, στο άρθρο 12 του συντάγματος (παράγραφος 1) προβλέπεται «το δικαίωμα του συνεταιρίζεσθαι», προστατεύοντας νομοθετικά τις κάθε μορφής ενώσεις προσώπων (ή σωματίων) που επιθυμούν να συνεταιριστούν (Το Σύνταγμα της Ελλάδας, 2017):

«..Οι Έλληνες έχουν το δικαίωμα να συνιστούν ενώσεις και μη κερδοσκοπικά σωματεία, τηρώντας τους νόμους, που ποτέ όμως δεν μπορούν να εξαρτήσουν την άσκηση του δικαιώματος αυτού από προηγούμενη άδεια..»

Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με τις νομοθετικές διατάξεις που αφορούν την ίδρυση, λειτουργία και άλλων ρυθμίσεων περί αγροτικών συνεταιρισμών, ο πρώτος νόμος ήταν ο Ν.602 του 1915 «περί συνεταιρισμών», σύμφωνα με τον οποίο ο συνεταιρισμός οριζόταν ως (ΦΕΚ 33/24.1.1915):

«..εταιρεία μεταβλητού αριθμού μετόχων και κεφαλαίου που επιδιώκει δια της συνεργασίας την προαγωγή της ιδιωτικής οικονομίας των συνεταιίρων..»

Πολλές φορές, ο συγκεκριμένος νόμος αναφέρεται και ως 602/1914, λόγω του ότι τη χρονιά εκείνη ξεκίνησε η σχετική συζήτηση στη Βουλή (Καμενίδης, 2001). Τα βασικά στοιχεία του νόμου αντλήθηκαν από τον αντίστοιχο πρώτο γερμανικό συνεταιριστικό νόμο του 1889 με τις απαραίτητες προσαρμογές για την τότε ελληνική πραγματικότητα.

Ο νόμος αυτός αφορούσε τους συνεταιρισμούς κάθε μορφής και έχει γενικά αναγνωριστεί ως ένας πολύ καλός νόμος (Παπαγεωργίου, 2015). Αξίζει να σημειωθεί πως στην Ελλάδα από το 1915 έως σήμερα έχουν ψηφιστεί οκτώ νόμοι για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς.

Παρόμοιο ορισμό για το γεωργικό συνεταιρισμό περιείχε ο νόμος Ν.921/1979, ο οποίος προσδιόριζε πως πρόκειται για (ΦΕΚ 183/10.08.1979):

«..ιδιότυπη εταιρεία, στην οποία συμμετέχουν πρόσωπα απασχολούμενα κατά κύριο ή δευτερεύον επάγγελμα με τη γεωργία..»

Στη συνέχεια, ο νόμος Ν.1541/1985 όριζε τον αγροτικό συνεταιρισμό ως (ΦΕΚ 76/22.05.1990):

«..εκούσια ένωση αγροτών με σκοπό την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη, με την ισότιμη συνεργασία τους και την αμοιβαία βοήθεια, μέσα σε μία κοινή επιχείρηση..».

Σύμφωνα με τον μετέπειτα νόμο Ν.2810/2000 για τις «Αγροτικές συνεταιριστικές Οργανώσεις», η Αγροτική συνεταιριστική Οργάνωση (Α.Σ.Ο.) είναι (ΦΕΚ 61Α/9-3-2000):

«..αυτόνομη ένωση προσώπων, η οποία συγκροτείται εθελοντικά και επιδιώκει, με την αμοιβαία βοήθεια των μελών της, την οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη και προαγωγή τους, μέσω μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης..»

Ακόμα, η Διεθνής συνεταιριστική Ένωση (International Co-Cooperative Alliance-ICA) ορίζει το συνεταιρισμό ως (ICA, 2017):

«..μία αυτόνομη ένωση προσώπων, οποία συγκροτείται εθελοντικά και επιδιώκει την οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη και προαγωγή τους, μέσω μιας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης..»

Είναι σαφές πως ο ορισμός του Ν.2810/2000 ταυτίζεται με τον ορισμό της Διεθνούς συνεταιριστικής Ένωσης. Παρ' όλα αυτά, το σημαντικό στοιχείο που προβάλλει ο παραπάνω ορισμός είναι το στοιχείο της αυτονομίας, το οποίο δεν προτάσσεται συμπωματικά. Οι συνεταιρισμοί χωρίς τη δυνατότητα αυτόνομης λήψης αποφάσεων και δράσης, με βάση τις επιλογές των μελών που τους απαρτίζουν, με τήρηση βέβαια

των νόμων, δε νοούνται υπαρκτοί σύμφωνα με τις αρχές λειτουργίας των συνεταιρισμών που παρουσιάζονται παρακάτω. Η Εθνική συνεταιριστική Επιχειρησιακή Οργάνωση (National Cooperative Business Association - NCBA), η κορυφαία οργάνωση για τους συνεταιρισμούς των Η.Π.Α., ορίζει το συνεταιρισμό ως μία επιχείρηση (NCBA, 2017):

«..ιδιόκτητη και δημοκρατικά ελεγχόμενη από τα μέλη της..»

Σύμφωνα με την Εθνική συνεταιριστική Επιχειρησιακή Οργάνωση, η κυρία αιτία για τη δημιουργία των συνεταιρισμών ήταν η ανάγκη επιβίωσης στο σύγχρονο ανταγωνιστικό επιχειρηματικό περιβάλλον. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι αγρότες οδηγήθηκαν σε συνένωση προκειμένου να αποκτήσουν διαπραγματευτική δύναμη. Πλέον, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί σήμερα είναι ζωτικής σημασίας για κάθε εθνικό σύστημα τροφίμων, καθώς αυξάνουν την εμπορική δύναμη και την παραγωγική αποτελεσματικότητα των παραγωγών και δίνουν στους καταναλωτές τη δυνατότητα να καταναλώσουν υψηλής ποιότητας προϊόντα. Ωστόσο, το πνεύμα συνεργασίας είναι αυτό που χαρακτηρίζει τους συνεταιρισμούς σύμφωνα με Harris et all (1998), προσδιορίζει το βαθμό αξιοποίησης των σχέσεων συμπληρωματικότητας προς το κοινό συμφέρον (NCBA, 2017 ; Harris et all, 1998).

Έπειτα ο νόμος Ν.4015/2011, αναφέρει τους συνεταιρισμούς ως «Αγροτικές συνεταιριστικές Οργανώσεις» και αποτελούνται από κάθε πρωτοβάθμιο αγροτικό συνεταιρισμό, ο οποίος λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.2810/2000 και έχει ως μέλη φυσικά πρόσωπα. Αντίθετα το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία και οργάνωση των αγροτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα σήμερα, είναι ο νόμος Ν.4384/2016 με τίτλο «Αγροτικοί συνεταιρισμοί, μορφές συλλογικής οργάνωσης του αγροτικού χώρου και άλλες διατάξεις». Ο εν λόγω νόμος περιλαμβάνει (ΦΕΚ 78Α/26.4.2016):

- το θεσμικό πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και τις υπόλοιπες αγροτικές οργανώσεις που προβλέπει (καταργούνται οι συνεταιριστικές βαθμίδες που προέβλεπαν οι προηγούμενοι νόμοι και τη δημιουργία Κλαδικών και Εθνικών Κλαδικών Αγροτικών συνεταιρισμών με αποφάσεις των ίδιων των συνεταιρισμών)
- τις κύριες κατευθύνσεις σχετικά με την επιχειρηματικότητα στον αγροτικό συνεταιριστικό τομέα

Σχετικά με τον ορισμό του αγροτικού συνεταιρισμού στο εν λόγω νομοθετικό ντοκουμέντο καταργείται ο ορισμός των «Συλλογικών Αγροτικών Οργανώσεων» του Ν.4015/2011. Αντ' αυτού, κατονομάζοντας τους συνεταιρισμούς απλά ως «Αγροτικοί συνεταιρισμοί» διατηρεί το περιεχόμενο του ορισμού που αναφέρεται στο Ν.2810/2000, αλλά αφαιρώντας τους «Δασικούς συνεταιρισμούς» από τον όρο (ΦΕΚ 78Α/26.4.2016):

«..Αγροτικός συνεταιρισμός, στο εξής ΑΣ, είναι αυτόνομη ένωση προσώπων, η οποία συγκροτείται εθελοντικά και επιδιώκει, με την αμοιβαία βοήθεια και την αλληλεγγύη των μελών της, τη συλλογική οικονομική, κοινωνική, πολιτιστική ανάπτυξη και προαγωγή τους, μέσω μίας συνιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης..»

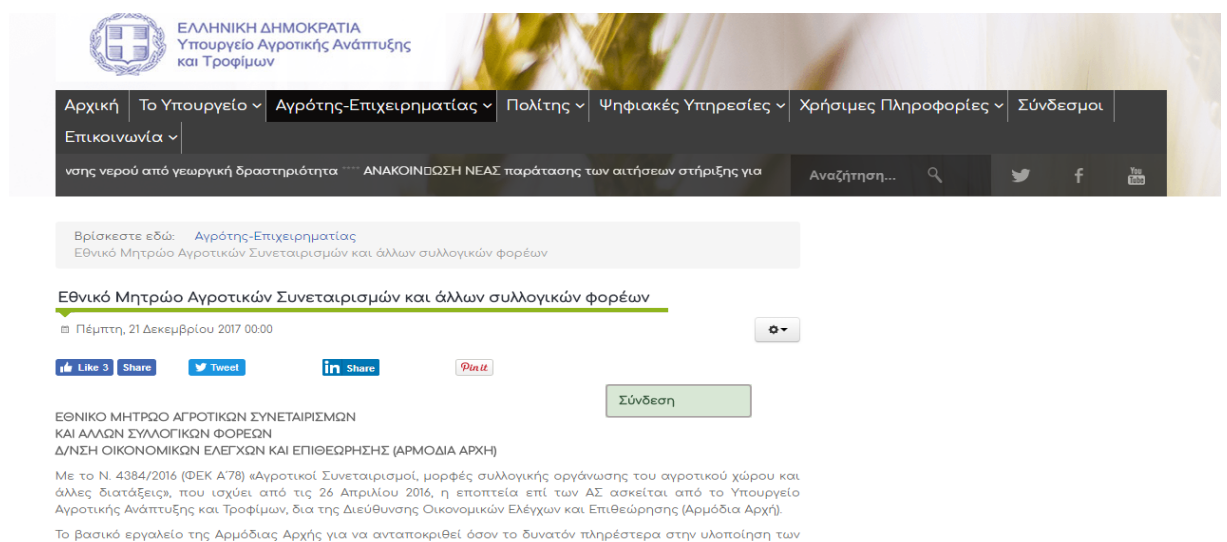
Οι κατευθύνσεις του παραπάνω νομοθετικού ντοκουμέντου επιχειρούν να εξορθολογήσουν το τοπίο των αγροτικών συνεταιρισμών επιφέροντας σημαντικές αλλαγές, όπως (ΦΕΚ 78Α/26.4.2016):

- **Εξυγίανση της υφιστάμενης κατάστασης στο συνεταιριστικό χώρο**, μέσω της δημιουργίας Εθνικού Μητρώου για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και κατάλληλης ελεγκτικής αρχής, τη δημιουργία νομικών διατάξεων ευνοϊκών για τις συγχωνεύσεις αγροτικών συνεταιρισμών
- **Διευκόλυνση για τη σύσταση Αγροτικού συνεταιρισμού**, μέσω της απλούστευσης της διαδικασίας έγκρισης, μείωση του αριθμού των απαιτούμενων μελών του (σε 20 φυσικά ή νομικά πρόσωπα) και της κατάργησης του προσδιορισμού υποχρεωτικού ελάχιστου συνεταιριστικού κεφαλαίου (πλέον γίνεται από το καταστατικό)
- **Διευκόλυνση της επιχειρηματικής ανάπτυξης του Αγροτικού συνεταιρισμού** μέσω:
  - Της παροχής δυνατότητας σε άλλα νομικά πρόσωπα να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού με μία μερίδα όπως και τα φυσικά πρόσωπα
  - Της καθιέρωσης της προαιρετικής μερίδας χωρίς δικαίωμα ψήφου, ως δυνατότητας επένδυσης στον συνεταιρισμό και από τρίτους
  - Της υποχρέωσης του μέλους να παραδίδει την παραγωγή του και να προμηθεύεται τα εφόδιά του από τον συνεταιρισμό

- Της δυνατότητας διορισμού Γενικού Διευθυντή σε συνεταιρισμούς με κύκλο εργασιών άνω του 1.000.000 ευρώ
- Σύνταξης προγράμματος δράσης και ανάπτυξης από το διοικητικό συμβούλιο
- Της θέσπισης νέων υποχρεώσεων στα μέλη (αποχή από ανταγωνιστικές δραστηριότητες ή από πράξεις που μπορούν να βλάψουν τα συμφέροντα του συνεταιρισμού)
- **Αυστηρότερος έλεγχος της λειτουργίας των Αγροτικών συνεταιρισμών**
- **Αλλαγή στη δομή του συνεταιριστικού κινήματος σε Περιφερειακό και Εθνικό επίπεδο:**
  - Παροχή δυνατότητας για τη δημιουργία Περιφερειακών Αγροτικών συνεταιρισμών είτε Εθνικών Αγροτικών συνεταιρισμών, σε κλαδικό επίπεδο, μέλη των οποίων είναι οι τοπικοί Αγροτικοί συνεταιρισμοί
  - Δυνατότητα συγκρότησης ιδεολογικής συνεταιριστικής οργάνωσης σε εθνικό επίπεδο, με μέλη τοπικούς ή περιφερειακούς συνεταιρισμούς (Για να αναγνωρίζεται από την Πολιτεία ως η οργάνωση που εκπροσωπεί τους συνεταιρισμένους αγρότες οφείλει να έχει ως μέλη της τουλάχιστον το 50% των οργανώσεων που είναι εγγεγραμμένες στο Εθνικό Μητρώο)
  - Κατάργηση της χρηματοδότησης από το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης των δευτεροβαθμίων και των τριτοβαθμίων συνεταιριστικών οργανώσεων
- **Πλαίσιο για τη δημιουργία Ομάδων και Οργανώσεων Παραγωγών**, το οποίο προβλέπει την ίδρυση συγκροτημένων ομάδων με σκοπό να δημιουργηθεί η απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή για τη συγκέντρωση και την προώθηση της παραγωγής συγκεκριμένων προϊόντων, όπως οι Ομάδες Παραγωγών, οι Οργανώσεις Παραγωγών και οι Ενώσεις Οργανώσεων Παραγωγών
- **Καθορισμός του πλαισίου των Διεπαγγελματικών Οργανώσεων**, μέσω καθορισμού πλαισίου λειτουργίας των Διεπαγγελματικών Οργανώσεων (σύνδεση εκπροσώπων όλων των φορέων που δραστηριοποιούνται στον αγροτικό τομέα)
- **Ίδρυση Ομάδων Διαχείρισης και Προστασίας Προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ/ΕΠΙΠ**
- **Ενίσχυση της συνεταιριστικής εκπαίδευσης**, μέσω της δημιουργίας Ταμείου συνεταιριστικής Εκπαίδευσης

- **Δημιουργία των Αγροδιατροφικών Συμπράξεων σε επίπεδο Περιφέρειας**, με σκοπό την ανάδειξη, προβολή και προώθηση των διατροφικών προϊόντων που παράγονται στα διοικητικά όρια της κάθε Περιφέρειας
- **Θέσπιση Συμβάσεων μελλοντικής πώλησης αγροτικών προϊόντων**, για την προστασία της τιμής των αγροτικών προϊόντων
- **Δημιουργία Ενιαίας Ψηφιακής Βάσης για την ιχνηλασιμότητα των συνεταιριστικών προϊόντων**, για την προστασία της ποιότητας και της επωνυμίας των συνεταιριστικών
- **Δημιουργία Φορέα Διαχείρισης Ακίνητης Περιουσίας**, με τη μορφή Ανώνυμης Εταιρείας και με σκοπό την αξιοποίηση της ακίνητης δημόσιας αγροτικής περιουσίας

Εικόνα 1: Ο διαδικτυακός ιστότοπος του μητρώου αγροτικών συνεταιρισμών και άλλων συλλογικών φορέων

Πηγή: <http://www.minagric.gr/index.php/el/for-farmer-2/sillogikes-agrotikes-organoseis>

1.1.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί αποτελούν μια από τις σημαντικότερες αγροτικές οργανώσεις σε πολλές χώρες του κόσμου και ιδιαίτερα στις πιο ανεπτυγμένες από αυτές. Ο πρώτος αγροτικός συνεταιρισμός ιδρύθηκε τον 13^ο αιώνα από Ελβετούς τυροκόμους που συνασπίστηκαν, με σκοπό την από κοινού παραγωγή και διάθεση των προϊόντων τους. Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, οι δύο πιο συνηθισμένοι λόγοι για τη

δημιουργία των αγροτικών συνεταιρισμών στην Ευρώπη ήταν οικονομικοί. Πιο συγκεκριμένα, οι παραγωγοί χρειάζονταν ένα θεσμικό μηχανισμό που θα τους έδινε τη δυνατότητα να ελέγχουν τις οικονομικές ανισορροπίες, οι οποίες λόγω υπερπροσφοράς στην αγορά, οδηγούσαν συχνά τα αγροτικά προϊόντα σε χαμηλές τιμές. Εκτός αυτού, παρουσιάστηκε ακόμα η ανάγκη ύπαρξης θεσμικών μηχανισμών που θα επέτρεπαν στους παραγωγούς να αντιμετωπίσουν καταστάσεις αισχροκέρδειας, οι οποίες ήταν πολύ συνηθισμένες ιδίως στο τέλος του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα (Ηλιόπουλος, 2004 ; Δαουτόπουλος, 2006).

Σύμφωνα με Chlourkova (2002), οι τρεις κυριότεροι παράγοντες για τη δημιουργία των συνεταιρισμών στην Ευρώπη, ήταν:

- η ύπαρξη κάποιας οικονομικής απειλής, η οποία να οφείλεται σε δυσμενείς συνθήκες που δημιουργήθηκαν μια δεδομένη χρονική στιγμή
- η προώθηση του συνεταιρισμού
- το ευνοϊκό πολιτικό κλίμα για την ανάπτυξη συνεταιριστικών οργανώσεων

Οι συνεταιρισμοί εξακολουθούν να έχουν ακόμη και σήμερα πολύ σημαντικό ρόλο στον αγροτικό τομέα. Για παράδειγμα, στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) παρέχεται υποστήριξη μέσω αναπτυξιακών μέτρων για την ύπαιθρο, τα οποία χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Γεωργικού Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ) και αφορούν την ίδρυση οργανώσεων που θα παρέχουν διάφορες υπηρεσίες στους αγρότες σε συλλογική βάση (π.χ. συνεταιρισμούς κοινής χρήσης μηχανημάτων, υπηρεσίες βοήθειας και διαχείρισης αγροκτημάτων). Οι συνεταιρισμοί είναι ιδιαίτερα κατάλληλο πεδίο για την εδραίωση τέτοιων υπηρεσιών και συχνά επιλέγονται για την εφαρμογή των μέτρων αυτών. Ωστόσο, οι διαφορετικές ερμηνείες του όρου « συνεταιρισμός» ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ε.Ε., δημιουργούν προβλήματα στην ανάπτυξη ενός σύγχρονου συνεταιριστικού πλαισίου λειτουργίας. Η έλλειψη κεφαλαίων και σωστής νομοθεσίας αποτελούν δύο ακόμα προβλήματα για πολλές γεωργικές επιχειρήσεις και εταιρείες τροφίμων. Παρόλα αυτά, η δημιουργία συνεταιρισμών από μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις, που δραστηριοποιούνται στον ίδιο ή σε συναφείς τομείς μπορεί να τους δώσει τη δυνατότητα να πετύχουν το απαιτούμενο μέγεθος για μεγαλύτερα επενδυτικά σχέδια, ενώ ταυτόχρονα θα παρέχονται στις τράπεζες και στους επενδυτές οι κατάλληλες εγγυήσεις (COPA, 2017).

Πιο συγκεκριμένα, ο λόγος που ωθεί τα άτομα στη δημιουργία του συνεταιρισμού είναι η βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης και όχι μία γενική αόριστη βελτίωση της ευημερίας των ατόμων μιας κοινωνίας ή ενός έθνους. Αυτή είναι και η βασική διαφορά του συνεταιρισμού με διάφορες ενώσεις ή ιδρύματα, που ιδρύονται με σκοπό τη βελτίωση της οικονομικής ευημερίας των μελών όλης της κοινωνίας ή μιας ευρύτερης κοινότητας. Δεν γίνεται να αναστραφεί η προτεραιότητα των σκοπών ύπαρξης ενός συνεταιρισμού, και ο βασικότερος σκοπός είναι η προαγωγή της οικονομίας των μελών του. Σε πολλές περιπτώσεις, η δραστηριότητα των συνεταιρισμών μπορεί να συμβάλει και στη βελτίωση της κοινωνικής ευημερίας, όμως τα άτομα που αποφασίζουν την ίδρυση ενός συνεταιρισμού, οδηγούνται συνήθως από ατομικά κίνητρα (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό του συνεταιρισμού είναι ότι τα μέλη του πρέπει να έχουν κοινά οικονομικά συμφέροντα. Όλοι οι κάτοικοι μιας χώρας έχουν κάποιο άμεσο ή έμμεσο οικονομικό συμφέρον από τη μείωση της ανεργίας ή από τη συγκράτηση του πληθωρισμού ή ακόμη και από την επίτευξη υψηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης. Αυτά όμως τα οικονομικά συμφέροντα έχουν ευρεία έννοια και δεν αποτελούν τη βάση για την ίδρυση του συνεταιρισμού. Αντιθέτως, η βάση για την ίδρυση του συνεταιρισμού είναι το άμεσο οικονομικό συμφέρον με την πιο στενή του έννοια, δηλαδή η αύξηση του εισοδήματος και η μείωση των κοστών παραγωγής και μεταποίησης που έχει κάθε μέλος, που επιτυγχάνεται από τη δραστηριότητα του συνεταιρισμού. Οι κυριότεροι λόγοι για τους οποίους ο γεωργός, ο βιοτέχνης ή ο υδραυλικός γίνεται μέλος του συνεταιρισμού είναι συνήθως οικονομικοί. Δηλαδή αποβλέπει στην πώληση των προϊόντων του σε καλύτερες τιμές ή γιατί αποβλέπει στην αγορά των εφοδίων του σε χαμηλότερες τιμές ή γιατί αποβλέπει στην εξασφάλιση δανείου με χαμηλότερα επιτόκια κ.λπ. (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015). Παράλληλα όμως, οι συνεταιρισμοί επιδιώκουν την «προαγωγή της κοινωνικής και πολιτιστικής ευημερίας των μελών» (Καμενίδης, 2001).

1.1.3. ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Είναι κοινή πεποίθηση να θεωρούνται οι αγρότες ως οι «μικροί» και «αδύναμοι» επιχειρηματίες σε σύγκριση με τους επιχειρηματίες του εμπορικού τομέα. Η ανάγκη για επιβίωση οδηγεί τους αγρότες στη συνένωση, προκειμένου να

αποκτήσουν διαπραγματευτική δύναμη στις εμπορικές συνδιαλλαγές στο αγροτικό οικονομικό σύστημα στο οποίο ανήκουν και το γεγονός αυτό αποτελεί και την κύρια αιτία για τη δημιουργία των συνεταιρισμών. Οι περισσότεροι αγροτικοί συνεταιρισμοί, σε χώρες με ανεπτυγμένο αγροτικό τομέα, έχουν δημιουργηθεί εξαιτίας ενός συνδυασμού παραγόντων που σχετίζονται με (Ηλιόπουλος, 2004):

- οικονομικούς λόγους
- την αποτελεσματικότερη οργάνωση των αγροτικών εκμεταλλεύσεων
- την υπάρχουσα κρατική πολιτική

Οι δύο επικρατέστεροι οικονομικοί λόγοι είναι ότι οι παραγωγοί χρειάζονται (Ηλιόπουλος, 2004):

- έναν θεσμό που να δίνει τη δυνατότητα ελέγχου των οικονομικών ανισοροπιών, οι οποίες δημιουργούνται από συνθήκες υπερπροσφοράς και οδηγούν σε χαμηλές τιμές για τα αγροτικά προϊόντα
- θεσμικούς μηχανισμούς που να επιτρέπουν την αντιμετώπιση καταστάσεων αισχροκέρδειας

Σε αυτό το πλαίσιο και σύμφωνα με την υπάρχουσα εμπειρία, οι προοπτικές και τα πλεονεκτήματα που προκύπτουν από την ανάπτυξη ενός συνεταιρισμού, μπορούν να περιγραφούν ως εξής:

- Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί λειτουργούν ως φορείς εμπορίας σε όλα τα στάδια εμπορίας των αγροτικών προϊόντων. Επίσης, αναλαμβάνουν τη μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων, καθώς και το εξαγωγικό εμπόριο. Φροντίζουν να διαθέσουν όλη την ποσότητα των προϊόντων των μελών τους και αυξάνουν τη γεωργική τιμή των προϊόντων μέσω της διαπραγματευτικής δύναμης (Καμενίδης, 2010).
- Οι συνεταιρισμοί διασφαλίζουν σε μεγάλο βαθμό την απασχόληση και το εισόδημα των μελών τους και συμβάλλουν στην ουσιαστική λειτουργία του ανταγωνισμού στην αγορά, προς όφελος του κοινωνικού συνόλου. Πρέπει να επισημανθεί όμως, ότι ζητήματα, όπως η παγκόσμια απελευθέρωση του εμπορίου αλλά και ο συγκεντρωτισμός που παρουσιάζεται σε κάποιους τομείς της βιομηχανίας αλλάζουν τα δεδομένα της αγοράς και καταδεικνύουν την ανάγκη του μετασχηματισμού και εξέλιξης των συνεταιρισμών προκειμένου να επωφεληθούν νέων ευκαιριών καθετοποίησης και ανάπτυξης (Zobbe, 2001).

- Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι κυρίως αγροτικοί συνεταιρισμοί έχουν λάβει πιστοποίηση Συστήματος Ολοκληρωμένης Διαχείρισης. Το γεγονός αυτό δείχνει το σημαντικό ρόλο που έχουν αναλάβει οι συνεταιρισμοί στη μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των γεωργικών δραστηριοτήτων παράλληλα με τη διασφάλιση των εισοδημάτων των παραγωγών καθώς επίσης και τη δημιουργία προστιθέμενης αξίας στα αγροτικά προϊόντα (Σαφιλίου & Παπαδόπουλος, 2004).
- Επιπρόσθετα, οι συνεταιρισμοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αγροτική οικονομία, στην ανάπτυξη των περιφερειών με οικονομικές δυσκολίες, ενώ η δομή τους είναι ιδανική για την ενίσχυση της απασχόλησης και της κοινωνικής συνοχής. Εξασφαλίζουν την παρουσία στην αγορά των μικρών οικονομικών μονάδων, που θα είχαν αδρανοποιηθεί από την ανταγωνιστική δύναμη των μεγάλων επιχειρήσεων εντάσεως κεφαλαίου (Πιόρουλος, 2000).
- Χαρακτηριστική είναι έρευνα στις ΗΠΑ (Rogers and Petraglia, 1990), η οποία απέδειξε ότι όσο αυξάνεται το μερίδιο των συνεταιρισμών στην αγορά, τόσο μειώνονται οι τιμές των προϊόντων και τα μονοπωλιακά κέρδη. Η προώθηση της ευρύτερης διάδοσης του ρόλου και του δυναμικού των συνεταιρισμών είναι, συνεπώς, σημαντική όχι μόνο όσον αφορά τα άμεσα οφέλη για τους ίδιους τους συνεταιρισμούς, αλλά και λόγω της σχέσης με σημαντικούς στόχους και πολιτικές παρεμβατικού χαρακτήρα στην αγορά (Lamprinou et al, 2006).

1.1.4. ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΟΙ ΑΓΡΟΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Κάθε συνεταιρισμός, λειτουργώντας στα πλαίσια της ελεύθερης οικονομίας έχει να αντιμετωπίσει δύο ομάδες προβλημάτων, τα εσωτερικά και τα εξωτερικά προβλήματα. Τα εσωτερικά καθορίζονται και επηρεάζονται από τη δομή και τις στρατηγικές που έχει υιοθετήσει ο κάθε συνεταιρισμός, ενώ τα εξωτερικά προκαλούνται από εξωγενείς παράγοντες που διαρκώς μεταβάλλουν το περιβάλλον μέσα στο οποίο δραστηριοποιείται ο συνεταιρισμός και συνεπώς επηρεάζουν τη λειτουργία του (Δαουτόπουλος, 2006).

Η Ελλάδα μέχρι πρότινος (2010) είχε έναν από τους μεγαλύτερους αριθμούς συνεταιρισμών στην Ευρώπη, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι φτωχοί

λειτουργικά και τα μέλη τους δεν απολαμβάνουν τα οφέλη των συνεταιρισμών όπως αυτά αναφέρονται στη θεωρία (Πιορούλος, 2000). Οι κυριότεροι λόγοι για τους οποίους οι συνεταιρισμοί αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα είναι (Καμενίδης, 2004):

- η ανυπαρξία κατάλληλης οργάνωσης, η μη στελέχωσή τους με εξειδικευμένα στελέχη
- η ανάμιξη της Διοίκησης στο έργο της Διαχείρισης
- η έλλειψη βαθιάς συνεταιριστικής συνείδησης και η περιορισμένη πλέον χρηματοδότηση των συνεταιρισμών

Ιδιαίτερα, την τελευταία εικοσαετία, οι αγροτικοί συνεταιρισμοί βρέθηκαν σε ένα περιβάλλον έντονου ανταγωνισμού. Σε αυτό συνέβαλλαν μεταξύ άλλων οι τεχνολογικές εξελίξεις, η παγκοσμιοποίηση των αγορών και η εκβιομηχάνιση της γεωργίας. Για να αντιμετωπιστούν οι νέες προκλήσεις απαραίτητη είναι η εξεύρεση και η επένδυση σημαντικών κεφαλαίων από τους συνεταιρισμούς. Έτσι, ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα των συνεταιρισμών αποτελεί η αδυναμία τους να παρέχουν κίνητρα στα μέλη τους, ώστε να επενδύσουν σημαντικά ποσά στην επιθετική ανάπτυξη του συνεταιρισμού τους (Ηλιόπουλος, 2004). Οι Lamprinou et. al. (2006), σε σχετική έρευνα για τις μικρομεσαίες αγροτικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα εντοπίζουν τρία προβλήματα για την κακή κατάσταση των συνεταιρισμών:

- την έλλειψη συνεταιριστικού πνεύματος
- τα προβλήματα στις κυβερνητικές πολιτικές και παρεμβάσεις
- την προβληματική δομή στην εμπορία γεωργικών προϊόντων

Συμπερασματικά, τα αρνητικά χαρακτηριστικά των ελληνικών αγροτικών συνεταιρισμών και του περιβάλλοντος στο οποίο λειτουργούν είναι τα ακόλουθα (Ηλιόπουλος, 2004):

- κομματικοποίηση και ανάμιξη του κράτους στις εσωτερικές υποθέσεις των συνεταιρισμών
- έλλειψη συνεταιριστικής κουλτούρας
- έλλειψη κρατικής πολιτικής για την ανάπτυξη υγιών συνεταιριστικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών
- έλλειψη συνεταιριστικής εκπαίδευσης σε όλα τα επίπεδα
- ανυπαρξία ουσιαστικής έρευνας στα κρίσιμα και πιο ουσιαστικά οργανωτικά, χρηματοοικονομικά, και διοικητικά προβλήματα των αγροτικών συνεταιρισμών

Τα προβλήματα αυτά αντικατοπτρίζονται στις συχνές αλλαγές και αλληπάλληλες τροποποιήσεις του νομοθετικού πλαισίου, που διέπει τη λειτουργία των αγροτικών συνεταιρισμών. Πράγματι, από το 1915 έως σήμερα έχουν ψηφιστεί οκτώ συνεταιριστικοί νόμοι. Όπως αναφέρεται σε σχετική μελέτη Λαμπροπούλου-Δημητριάδου (1995), οι συνεταιριστικοί νόμοι στις περισσότερες από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αρκετά πρόσφατοι και υφίστανται πολλές τροποποιήσεις σε σύντομο χρονικό διάστημα. Τέλος, στα πλαίσια της ίδιας έρευνας αναφέρεται ότι στην Ελλάδα, ένα μεγάλο ποσοστό των υφιστάμενων συνεταιρισμών είναι υπερχρεωμένοι στην Αγροτική Τράπεζα για δανειακές συμβάσεις που έχουν πραγματοποιήσει (το πρώτο εξάμηνο του 2005 το συνολικό χρέος άγγιξε τα 850 εκατ. Ευρώ), ενώ άλλοι έχουν περιορίσει τη δραστηριότητά τους πουλώντας ή ενοικιάζοντας περιουσιακά τους στοιχεία (Δαουτόπουλος, 2006).

1.1.5. ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Στο 29ο συνέδριο της Διεθνούς συνεταιριστικής Συμμαχίας (International Cooperative Alliance – ICA) που έγινε στη Στοκχόλμη, πραγματοποιήθηκε μια πρόταση για αυτοκριτική στην ιδεολογία, των αξιών, των αρχών, των στόχων, των μέσων δράσης και της αποτελεσματικότητας των συνεταιρισμών. Η παραπάνω πρόταση οδήγησε στον επαναπροσδιορισμό των ήδη διατυπωμένων συνεταιριστικών αρχών (με την προσθήκη των δυο τελευταίων), στο παγκόσμιο συνέδριο συνεταιρισμών το 1995 στο Μάντσεστερ (31^ο). Ωστόσο, η ιδεολογική βάση των αρχών αυτών, βρίσκεται στις αρχές του ιστορικού συνεταιρισμού που ιδρύθηκε στο Rochdale της Αγγλίας το 1844. Οι αρχές του συνεταιρισμού που καθορίστηκαν στο συνέδριο της ICA το 1995, αφορούν τους σύγχρονους συνεταιρισμούς και ισχύουν ακόμη και σήμερα (ICA, 2017):

1. Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή
2. Δημοκρατική διοίκηση των συνεταιρισμών
3. Οικονομική συμμετοχή των μελών
4. Αυτονομία και ανεξαρτησία των συνεταιρισμών
5. Εκπαίδευση, πρακτική εξάσκηση και πληροφόρηση
6. Συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών
7. Ενδιαφέρον για την Κοινότητα

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

1.1.5.1 ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ ΚΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ

Η πρώτη αρχή, η οποία είχε διατυπωθεί στο παρελθόν, επαναδιατυπώθηκε στο 31^ο παγκόσμιο συνέδριο συνεταιρισμών το 1995 στο Μάντσεστερ της Αγγλίας, ως εξής (ICA, 2017):

«...Οι συνεταιρισμοί είναι εθελοντικές οργανώσεις, ανοιχτές σε όλα τα άτομα που μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους και επιθυμούν να αποδεχτούν τις ευθύνες του μέλους, χωρίς διακρίσεις φύλου, κοινωνικού επιπέδου, φυλής, πολιτικών πεποιθήσεων ή θρησκείας...».

Η αρχή της εθελοντικής και ελεύθερης συμμετοχής των ατόμων σε συνεταιρισμούς πηγάζει από την «ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι», που είναι ένα από τα συνταγματικά ατομικά δικαιώματα του ανθρώπου. Αναλυτικότερα (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

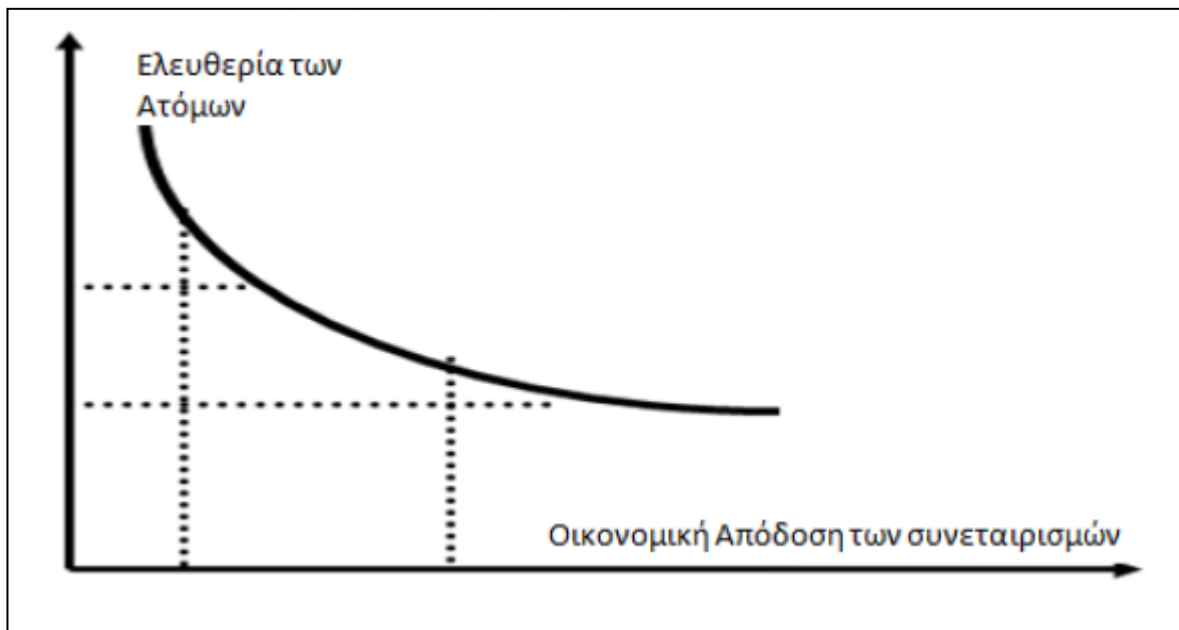
- η συμμετοχή ενός ατόμου είναι εθελοντική
- η είσοδος ενός ατόμου σε έναν οποιοδήποτε συνεταιρισμό, είναι ελεύθερη και εφικτή χωρίς διακρίσεις ή τεχνητά εμπόδια

Οι δύο έννοιες «εθελοντική» και «ελεύθερη» συμμετοχή είναι συναφείς, δεν είναι όμως ταυτόσημες. Η έννοια της εθελοντικής συμμετοχής αναφέρεται στο άτομο, το υποψήφιο μέλος, ενώ η έννοια της ελεύθερης συμμετοχής, αναφέρεται στη

συμπεριφορά του συνεταιρισμού προς τα υποψήφια μέλη. Η αρχή της εθελοντικής συμμετοχής βασίζεται στην αυτοβοήθεια, ενώ η αρχή της ελεύθερης συμμετοχής, στην αλληλοβοήθεια (αλληλεγγύη) των μελών του συνεταιρισμού. Με αυτό το τρόπο, εκφράζεται το αλτρουιστικό πνεύμα του συνεργατισμού, αφού τα κεφάλαια που έχουν δημιουργήσει τα υπάρχοντα μέλη των συνεταιρισμών τίθενται στη διάθεση και των νέων μελών (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι όσο περιορίζεται η ελευθερία των ατόμων (μέσω της υποχρέωσης να δρουν σύμφωνα με τους κανόνες του συνεταιρισμού), τόσο αυξάνεται η αποδοτική λειτουργία των συνεταιρισμών, δηλαδή μειώνεται το ανά μονάδα κόστος λειτουργίας τους και επιτυγχάνονται οικονομίες κλίμακας. Όταν όλα τα μέλη (π.χ. γεωργοί) μιας περιοχής συμμετέχουν στις δραστηριότητες των συνεταιρισμών (να παραδώσουν, να μεταποιήσουν, να διαθέσουν τα προϊόντα τους μέσα από τον συνεταιρισμό, κ.λ.π.), τόσο αυξάνεται η αποδοτικότητα των συνεταιρισμών (γιατί μειώνεται το κόστος μεταποίησης, λειτουργίας κ.λ.π.) του συνεταιρισμού. Επιπλέον, με αυτόν τον τρόπο είναι δυνατόν να μειωθεί το ανά μονάδα κόστος λειτουργίας των συνεταιρισμών μιας και οι συνολικά σταθερές δαπάνες επιμερίζονται σε μεγαλύτερες ποσότητες προϊόντων. Η σχέση μεταξύ της ελευθερίας συμμετοχής και της απόδοσης ενός συνεταιρισμού παριστάνεται γραφικά στην παρακάτω εικόνα με μία καμπύλη που έχει αρνητική κλίση (αρνητική σχέση μεταξύ των δύο αυτών χαρακτηριστικών) και όπου στον κάθετο άξονα παριστάνεται η ελευθερία των ατόμων και στον οριζόντιο η αποδοτικότητα του συνεταιρισμού (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Διάγραμμα 2: Η σχέση μεταξύ ελευθερίας συμμετοχής και δράσης των μελών ενός συνεταιρισμού και η οικονομική απόδοσή τους

Πηγή: Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015

1.1.5.2 ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Η 2^η αρχή του συνεδρίου, διατυπώνεται ως εξής (ICA, 2017):

«...Οι συνεταιρισμοί είναι δημοκρατικές οργανώσεις, που διοικούνται και ελέγχονται από τα μέλη τους, τα οποία συμμετέχουν ενεργά στη διαμόρφωση της πολιτικής τους και στη λήψη αποφάσεων...»

Η αρχή της «δημοκρατικής διοίκησης των συνεταιρισμών» είναι η πιο βασική αρχή του συνεργατισμού, διότι δεν μπορεί μια οργάνωση να θεωρηθεί ως συνεταιρισμός, να προωθεί τα συμφέροντα των μελών του και να ικανοποιεί τις ανάγκες τους, χωρίς να λειτουργεί δημοκρατικά, δηλαδή να διοικείται και να ελέγχεται δημοκρατικά. Η δημοκρατική διοίκηση των συνεταιρισμών εκφράζεται και υλοποιείται κυρίως με τους εξής τρόπους (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

- με τη διοίκηση των συνεταιρισμών από αιρετά όργανα, δηλαδή από εκλεγμένα διοικητικά συμβούλια τα οποία έχουν εκλεγεί από τα μέλη τους με δημοκρατικές διαδικασίες
- με την ισοψηφία στο δικαίωμα λήψης αποφάσεων

- με την πλειοψηφία στη λήψη αποφάσεων, που είναι βασική αρχή της δημοκρατίας

1.1.5.3 ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

Η 3^η αρχή του συνεδρίου, διατυπώνεται ως εξής (ICA, 2017):

«...Τα μέλη συμμετέχουν ισότιμα και διαχειρίζονται δημοκρατικά το κεφάλαιο του συνεταιρισμού...»

Τα μέλη του συνεταιρισμού καταβάλλουν ένα χρηματικό ποσό (τη συνεταιριστική μερίδα) για τη δημιουργία του κεφαλαίου του συνεταιρισμού που είναι απαραίτητο για τη λειτουργία του. Το ύψος της συνεταιριστικής μερίδας είναι ισότιμο για όλα τα μέλη, προκειμένου να εξασφαλιστεί η ισότητα και η δικαιοσύνη ανάμεσα στα μέλη του συνεταιρισμού. Η οικονομική συμμετοχή των μελών στους συνεταιρισμούς γίνεται για να εξασφαλιστεί η αυτονομία και η ανεξαρτησία τους, καθώς ως οικονομικές μονάδες οι συνεταιρισμοί χρειάζονται κεφάλαια για να λειτουργήσουν. Επίσης, θα πρέπει το ποσό της συνεταιριστικής μερίδας που καταθέτουν να αποδίδει κάποια αμοιβή (τόκο) στα μέλη. Αυτό ισχύει και με τη διατύπωση των συνεταιριστικών αρχών, για το κεφάλαιο που καταθέτουν τα μέλη στον συνεταιρισμό. Ο Νόμος Ν.4015/2011, επιτρέπει στους συνεταιρισμούς να ορίσουν μέσω του καταστατικού τους (ΦΕΚ 210Α/21.9-2011):

«...ότι οι υποχρεωτικές μερίδες είναι έντοκες...ο χρόνος και ο τρόπος απόδοσης των τόκων ορίζεται στο καταστατικό...»

Επιστρεφόμενα ή πλεονάσματα είναι τα χρήματα που περισσεύουν λόγω της αποδοτικής λειτουργίας του συνεταιρισμού στο χρονικό διάστημα μιας διαχειριστικής περιόδου (συνήθως ένα έτος). Τα πλεονάσματα αυτά κατά ένα μέρος επιστρέφονται στα μέλη, ανάλογα με τη συμμετοχή τους στις εργασίες του συνεταιρισμού. Τα επιστρεφόμενα μπορεί να αποτελέσουν σημαντικό κίνητρο για τους παραγωγούς να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού και να συμμετέχουν στις οικονομικές δραστηριότητες του συνεταιρισμού (ΦΕΚ 210Α/21.9-2011).

1.1.5.4 ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Η 4^η αρχή του συνεδρίου, διατυπώνεται ως εξής (ICA, 2017):

«...Οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες οργανώσεις και ανεξάρτητες από το Κράτος, τα κόμματα και άλλους φορείς...»

Αναλυτικότερα θα πρέπει να ισχύουν τα εξής (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

- Οι συνεταιρισμοί είναι αυτόνομες οικονομικές οργανώσεις αυτοβοήθειας και αλληλεγγύης, που λειτουργούν με ευθύνη των μελών τους
- Οι συνεταιρισμοί είναι ανεξάρτητοι από το κράτος (κυβέρνηση, δημόσιους οργανισμούς κ.λπ.), τα κόμματα και άλλους φορείς, όσον αφορά τη διοίκηση και τη λειτουργία τους

Η αυτονομία και ανεξαρτησία των συνεταιρισμών αναφέρεται (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

- Στη διοίκηση του συνεταιρισμού, δηλαδή στην εκλογή των μελών του Δ.Σ. του συνεταιρισμού που γίνεται αποκλειστικά και μόνο από τα μέλη του συνεταιρισμού και όχι με διορισμό από την κυβέρνηση ή άλλον κρατικό φορέα
- Στη λειτουργία του συνεταιρισμού, δηλαδή το είδος και το μέγεθος των δραστηριοτήτων του συνεταιρισμού είναι στην αρμοδιότητα του Δ.Σ. που λειτουργεί αυτόνομα και ανεξάρτητα από εξωτερικές παρεμβάσεις
- Στον έλεγχο του συνεταιρισμού, δηλαδή η νομιμότητα των ενεργειών του συνεταιρισμού γίνεται αυτόνομα από τη γενική συνέλευση ή άλλο συνεταιριστικό ή μη μηχανισμό

1.1.5.5 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΕΞΑΣΚΗΣΗ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Η 5^η αρχή του συνεδρίου, διατυπώνεται ως εξής (ICA, 2017):

«...Οι συνεταιρισμοί θα πρέπει να παρέχουν εκπαίδευση στα αιρετά και υπαλληλικά στελέχη τους καθώς και στα μέλη τους και πληροφόρηση στο κοινό για συνεταιριστικά και άλλα θέματα...»

Η αρχή της «εκπαίδευσης, πρακτικής εξάσκησης και πληροφόρησης» είναι παλιά, αλλά κάθε φορά επαναπροσδιορίζεται ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες της εποχής, ενώ σημαντική θεωρείται η συμβολή της στην αποδοτική λειτουργία των συνεταιρισμών και στην ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος. Ο κύριος στόχος της αρχής είναι η μετάδοση γνώσεων στους ενδιαφερομένους (αιρετά και υπαλληλικά στελέχη, μέλη και κοινό), ώστε να είναι σε θέση να λαμβάνουν τις ορθότερες αποφάσεις για την

αποδοτικότερη λειτουργία των συνεταιρισμών. Έτσι, τα αιρετά μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου αποκτούν τις απαραίτητες γνώσεις, για να ελέγχουν αποτελεσματικά τον συνεταιρισμό (δευτερευόντως για να διοικούν). Ακόμα, τα διευθυντικά και υπόλοιπα στελέχη αποκτούν συνεταιριστική εκπαίδευση, πρακτική εξάσκηση, με στόχο την παραγωγικότερη και αποδοτικότερη διοίκηση και λειτουργία του συνεταιρισμού. Τα μέλη των συνεταιρισμών αποκτούν στοιχειώδη συνεταιριστική εκπαίδευση, για να παίρνουν σωστότερες αποφάσεις προς όφελος των συνεταιρισμών και των ιδίων. Τέλος, το κοινό μπορεί να αποκτήσει επαρκή και κατάλληλη πληροφόρηση για τα πλεονεκτήματα των συνεταιρισμών. Τέτοιου είδους πληροφόρηση και ενημέρωση είναι θεμελιώδης για την προώθηση της συνεταιριστικής ιδέας και απαραίτητη για την επιβίωση των συνεταιρισμών. Μεταξύ των γνωστικών αντικειμένων που εντάσσονται στη συνεταιριστική εκπαίδευση περιλαμβάνονται τα παρακάτω (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

- συνεταιριστικές αρχές
- συνεταιριστική νομοθεσία
- Οργάνωση και διοίκηση των συνεταιρισμών
- Ωφέλειες των συνεταιρισμών
- Αδυναμίες των συνεταιρισμών
- συνεταιριστική ανάπτυξη
- Βασικές οικονομικές έννοιες
- Στοιχεία Μάρκετινγκ τροφίμων και άλλων προϊόντων
- Ποιοτικός προσδιορισμός προϊόντων
- Υγιεινή διατροφή κ.λπ.

1.1.5.6 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Η 6^η αρχή του συνεδρίου, διατυπώνεται ως εξής (ICA, 2017):

«...Η συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών επιβάλλεται για να αυξηθεί ο συνολικός όγκος των εργασιών τους και έτσι να λειτουργούν αποδοτικότερα...»

Η αρχή αυτή θεωρείται σημαντική για την επιτυχία και την επιβίωση των συνεταιρισμών. Πιο συγκεκριμένα, αναγνωρίζεται η ανάγκη της περαιτέρω συνένωσης, ώστε να μπορέσουν οι επιχειρηματικές προσπάθειες των αγροτών να επιτύχουν ακόμη μεγαλύτερο μέγεθος και συνεπώς, διαπραγματευτική δύναμη και οικονομίες κλίμακας.

Οι βασικές μορφές που μπορεί να πάρει η συνεργασία μεταξύ των συνεταιρισμών είναι (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

- **Δια συνεταιριστική συνεργασία.** Η συνεργασία μεταξύ διαφορετικών συνεταιρισμών, δηλαδή συνεταιρισμών διαφορετικού σκοπού ή δραστηριότητας (π.χ. παραγωγικού και καταναλωτικού συνεταιρισμού), που βρίσκονται σε μια περιοχή (νομός, περιφέρεια, χώρα)
- **Διατοπική συνεργασία.** Η συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών του ίδιου σκοπού σε διαφορετικούς τόπους. Αυτό σημαίνει συνεργασία μεταξύ αγροτικών συνεταιρισμών ή ακόμη και καταναλωτικών συνεταιρισμών, που λειτουργούν σε διάφορους νομούς της χώρας ή σε διάφορες χώρες.
- **Ο συνδυασμός των δύο παραπάνω συνεργασιών.** Η συνεργασία τόσο δια συνεταιριστικά όσο και διατοπικά δηλαδή, συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών διαφορετικού σκοπού και σε διαφορετικές τοποθεσίες

Το βασικό πλεονέκτημα της συνεργασίας μεταξύ των συνεταιρισμών είναι η αύξηση του συνολικού όγκου των εργασιών των συνεργαζόμενων συνεταιρισμών, που εκφράζεται στα παρακάτω επιμέρους πλεονεκτήματα (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

- Ισχυροποιείται η διαπραγματευτική δύναμη των συνεταιρισμών
- Αναπτύσσονται οικονομίες κλίμακας στις δραστηριότητές τους
- Δυνατότητα επενδύσεων, π.χ. γεωργικές βιομηχανίες ή άλλες εγκαταστάσεις επεξεργασίας
- Δυνατότητα απασχόλησης εξειδικευμένων στελεχών στους συνεταιρισμούς που είναι συνήθως υψηλόμισθοι
- Μπορούν να αναλάβουν προωθητικές και διαφημιστικές εκστρατείες (που συνήθως είναι πολύ δαπανηρές και δεν εφαρμόζονται από συνεταιρισμούς μέσου μεγέθους).

1.1.5.7 ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Η 7^η αρχή του συνεδρίου, διατυπώνεται ως εξής (ICA, 2017):

«...Οι συνεταιρισμοί πρέπει να ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη της κοινότητας μέσα στην οποία λειτουργούν....»

Οι κύριοι στόχοι της 7ης αρχής είναι (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

- η βελτίωση της κοινωνικής κατάστασης των μελών του συνεταιρισμού, αφού είναι ταυτόχρονα και μέλη της κοινότητας
- η βελτίωση της ποιότητας ζωής των μελών και του κοινού, αφού αποτελούν μέλη της κοινότητας
- η ανάπτυξη της κοινότητας μέσα στην οποία λειτουργεί ο συνεταιρισμός, αφού η ανάπτυξη της κοινότητας επηρεάζει και την ανάπτυξη του συνεταιρισμού αλλά και των ίδιων των μελών του συνεταιρισμού

Το ενδιαφέρον των συνεταιρισμών για την κοινότητα μπορεί να είναι πολλαπλό και σε πολλά και διαφορετικά πεδία. Τέτοια παραδείγματα για την αντιμετώπιση σύγχρονων προβλημάτων μπορεί να είναι (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

- Διατήρηση και προστασία του φυσικού ή αστικού περιβάλλοντος της κοινότητας
- Αειφόρος διαχείριση της αγροτικής παραγωγής
- Σεβασμός του κοινωνικού περιβάλλοντος της κοινότητας, με προγράμματα επίλυσης κοινωνικών προβλημάτων, π.χ. ναρκωτικά, αλκοολισμός κ.λ.π.
- Απασχόληση των μελών της κοινότητας, με τη δημιουργία παραγωγικών μονάδων (αγροτικών, βιοτεχνικών κ.λ.π).

Συνοψίζοντας σύμφωνα με τα παραπάνω, τα βασικά στοιχεία που διαφοροποιούν τους αγροτικούς συνεταιρισμούς από τις άλλες επιχειρήσεις, είναι ότι:

- Οι συνεταιρισμοί αποτελούν συνένωση ανθρώπων και όχι κεφαλαίων
- Οι συνεταιρισμοί και οι επιχειρήσεις τους είναι μικτοί κοινωνικοοικονομικοί οργανισμοί
- Η λειτουργία τους βασίζεται σε ηθικές αρχές και αξίες
- Τα μέλη των συνεταιριστικών επιχειρήσεων πιστεύουν στις ηθικές αξίες της εντιμότητας, της ειλικρίνειας, της κοινωνικής ευθύνης και της μέριμνας για τους άλλους
- Οι συνεταιρισμοί βασίζονται στις αξίες της αυτοβοήθειας, της αυτοευθύνης, της δημοκρατίας, της ισότητας, της δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης
- Με βάση τις παραπάνω αξίες, έχουν διατυπωθεί οι 7 συνεταιριστικές αρχές που καθορίζουν τον ιδιαίτερο τρόπο λειτουργίας των συνεταιρισμών

1.1.6. ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΩΝ

Η Ελλάδα ανήκει στις χώρες στις οποίες εμφανίστηκε αρκετά νωρίς το πνεύμα του συνεταιρισμού, στο οποίο στηρίχθηκε και θεμελιώθηκε ο θεσμός του σύγχρονου συνεταιρισμού. Δεν είναι λίγοι αυτοί που πιστεύουν ότι στην χώρα μας ανήκει ο τίτλος του προδρόμου της διεθνούς συνεταιριστικής κίνησης με την ίδρυση του συνεταιρισμού «Κοινής Συντροφιάς» στα Αμπελάκια κατά το έτος 1780. Ήταν ένας συνεταιρισμός εμπόρων, τεχνιτών και εργατών κατασκευής κόκκινων νημάτων από βαμβάκι. Πολλοί θεωρούν ότι ήταν το πρώτο παράδειγμα συνεργασίας κεφαλαίου και εργασίας. Το 1900 έγινε η ίδρυση του αγροτικού συνεταιρισμού του Αλμυρού, με σκοπό την παροχή δανείων στους συνεταιίρους για τον αλωνισμό των σιτηρών με ιδιόκτητη αλωνιστική μηχανή, την προμήθεια λιπασμάτων και την από κοινού πώληση των προϊόντων τους. Παρά το γεγονός ότι δεν υπήρχε στη χώρα μας ειδική νομοθεσία για τους συνεταιρισμούς, ιδρύθηκαν αρκετοί ακόμη, κυρίως στις περιοχές της Πελοποννήσου, Θεσσαλίας και Κρήτης. Μάλιστα, ως το 1913 υπήρχαν 87 αγροτικοί συνεταιρισμοί, ενώ ως το 1915 που δημοσιεύτηκε ο νόμος Ν.602 «περί συνεταιρισμών» είχαν ιδρυθεί συνολικά 152. Η νομοθεσία των συνεταιρισμών την εποχή εκείνη δεν ήταν η κατάλληλη και έτσι δημιουργήθηκαν αντιδράσεις από τους μεσάζοντες σχετικά με την ίδρυσή τους.

Από το 1915 (μετά την ψήφιση του πρώτου συνεταιριστικού νόμου στη χώρα) και μετά, ο ρυθμός ανάπτυξης των συνεταιρισμών της Ελλάδος άρχισε να είναι υψηλότερος. Μάλιστα, το έτος 1922 ο αριθμός των συνεταιρισμών έφτασε τους 1.815. Με αφορμή την προσέλευση των προσφύγων από την Μικρά Ασία και τον Πόντο το 1922, εφαρμόστηκε η Αγροτική Μεταρρύθμιση μέσω της οποίας απαλλοτριώθηκαν οι μεγάλες ιδιοκτησίες και οι γαίες διανεμήθηκαν σε προσφυγικές και αυτόχθονες οικογένειες. Διανεμήθηκαν στους αγρότες 18.129.263 στρέμματα γης, προσθέτοντας στο ιδιοκτησιακό καθεστώς πάνω από 300.000 ατομικούς ιδιοκτήτες γης. Η εξέλιξη αυτή ευνόησε τη σύσταση αγροτικών συνεταιρισμών, με αποτέλεσμα κατά την τριετία 1923-1926 ιδρύθηκαν 2.018 αγροτικοί συνεταιρισμοί, ενώ το 1931 έφτασαν τους 3.347 πρωτοβάθμιους αγροτικούς συνεταιρισμούς και τις 85 περιφερειακές ενώσεις. Τέλος, το 1936 μετά την ολοκλήρωση της Αγροτικής Μεταρρύθμισης, ο αριθμός αυξήθηκε και άλλο και έφτασε τους 3.967, από τους οποίους το 79% ήταν κυρίως πιστωτικοί (Παπαγεωργίου, 2004 ; Καμηνάρη & Κλήμη, 2003 ; Αβδελίδης, 1986).

Κατά την μεταπολεμική εποχή, το ελληνικό συνεταιριστικό κίνημα ισχυροποιήθηκε αισθητά. Ευνοήθηκε από την διανομή των μεγάλων γαιοκτησιών στους ακτήμονες κατά το πρώτο μισό του 20ου αιώνα και ιδιαίτερα την εποχή του μεσοπολέμου, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω. Έτσι η ελληνική αγροτική οικονομία απέκτησε μια δομή στην οποία κυριαρχούσε η μικρή ιδιοκτησία και η οικογένεια ως μονάδα παραγωγής. Επίσης, σημαντικός σταθμός στην εξέλιξη του συνεταιριστικού κινήματος θεωρείται το έτος 1929 (έτος ίδρυσης της Αγροτικής τράπεζας Ελλάδος), κατά το οποίο αναπτύχθηκε ένα δίκτυο γεωτεχνικής στήριξης και επενδυτικών πιστώσεων που ανέλαβε κυρίως η «Αγροτική Τράπεζα της Ελλάδος» (ΑΤΕ). Στη συνέχεια, το 1935 πραγματοποιείται η ίδρυση της Πανελλήνιας Συνομοσπονδίας Ενώσεων Γεωργικών συνεταιρισμών. Έδρα της ήταν η Αθήνα αλλά είχε ως περιφέρεια όλη την Ελλάδα. Τέλος, τα επόμενα χρόνια η παραγωγή αγροτικών προϊόντων, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις, ο παραγωγικός εξοπλισμός, οι εγκαταστάσεις των συνεταιρισμών αλλά και ο όγκος των χρηματικών συναλλαγών αυξήθηκαν αισθητά. Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι οι συνεταιρισμοί προχώρησαν στην εμπορία αγαθών γεωργικής χρήσης όπως είναι φυτοφάρμακα, λιπάσματα, είδη εγκαταστάσεων θερμοκηπίων κ.α. (Δαουτόπουλος, 2006 ; Παπαγεωργίου, 2004; Αβδελίδης, 1986).

Σύμφωνα με τον Δαουτόπουλο (2006), με την ψήφιση του Ν.602/1914, οι συνεταιρισμοί σημείωσαν μεγάλη ανάπτυξη. Η εξέλιξη αυτή οφείλονταν σε δυο βασικούς λόγους (Δαουτόπουλος, 2006):

- Πρώτον, στην επιτακτική ανάγκη να εξευρεθούν κεφάλαια με ευνοϊκούς όρους για την γεωργία και τους γεωργούς και
- Δεύτερον, η προστατευτική πολιτική που άσκησε το κράτος υπέρ των συνεταιρισμένων γεωργών

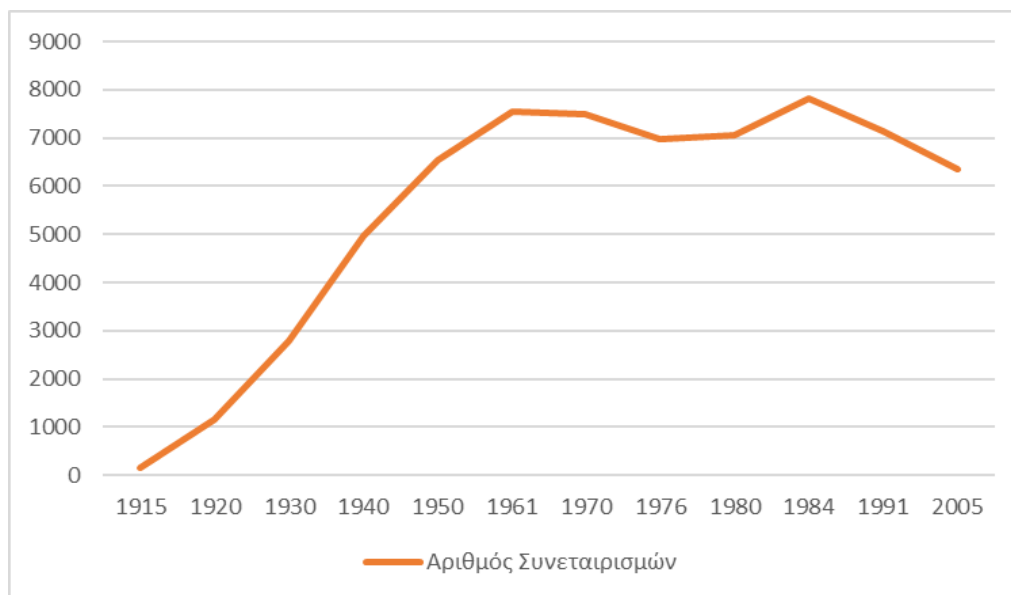
Η ραγδαία αύξηση του αριθμού των συνεταιρισμών γίνεται πιο ευδιάκριτη από το παρακάτω πίνακα και γράφημα:

Πίνακας 1: Η εξέλιξη του αριθμού των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών στην Ελλάδα (1915-2005)

Έτος	Αριθμός Πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών	Αριθμός Μελών	Μέσος Αριθμός Μελών
1915	150	4500	30
1920	1171	58500	50
1930	2800	168000	60
1940	4959	405495	82
1950	6552	750000	115
1961	7543	746000	115
1970	7493	746000	99
1976	6981	697954	100
1980	7055	705560	100
1984	7817	929297	118
1991	7137	912468	128
2005	6350	746812	118

Πηγή Δεδομένων πίνακα: Δαουτόπουλος, 2006

Διάγραμμα 3: Η εξέλιξη του αριθμού των πρωτοβάθμιων συνεταιρισμών στην Ελλάδα (1915-2005)

Πηγή Δεδομένων πίνακα: Δαουτόπουλος, 2006

Αργότερα, κατά το έτος 1947 χρονολογείται η ίδρυση της πρώτης συνεταιριστικής εταιρείας, της «ΣΕΚΕ Α.Ε.», η οποία ασχολείται με την εμπορία καπνού. Στη συνέχεια την ίδια πορεία ακολούθησαν και άλλες συνεταιριστικές επιχειρήσεις όπως είναι η «ΣΕΒΑΘ Α.Ε.» (μεταποίηση οπωροκηπευτικών), η «ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΚΗ Α.Ε.» (εμπορία

ελαιόλαδου), οι «Κεντρικές συνεταιριστικές Ενώσεις (ΚΕΣΠΥ)» (διαχείριση πολλαπλασιαστικού υλικού και σπόρων), η «ΣΕΚΑΠ Α.Ε.» (βιομηχανική παραγωγή προϊόντων καπνού) και άλλες. Κατά τη μεταπολίτευση, η πολιτικοποίηση των γεωργών τα επόμενα χρόνια δημιούργησε νέες συνθήκες και οδήγησε τους συνεταιρισμούς στο επίκεντρο της δημόσιας συζήτησης αναφορικά με τη γεωργική πολιτική και τα ζητήματα ανάπτυξης (Πατρώνης, 2000).

Εικόνα 2: Το έμβλημα της πρώτης συνεταιριστικής εταιρείας στην Ελλάδα

Πηγή: <https://i.ytimg.com/vi/-CUyYwx66K8/maxresdefault.jpg>

Οι θεσμικές και νομοθετικές παρεμβάσεις τη δεκαετία του 1980, καθώς και η διάθεση επενδυτικών κεφαλαίων από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων στους γεωργικούς συνεταιρισμούς καθόρισαν την εξέλιξή τους τις δύο επόμενες δεκαετίες και κατά κάποιο τρόπο διαμόρφωσαν τη σύγχρονη φυσιογνωμία του γεωργικού συνεταιριστικού κινήματος στην Ελλάδα. Πιο συγκεκριμένα, στις αρχές της δεκαετίας του 1980, το κράτος χρηματοδότησε τους γεωργικούς συνεταιρισμούς για να υλοποιήσουν αναπτυξιακές δραστηριότητες. Αυτή η κρατική παρέμβαση οδήγησε σε αποτυχίες, κυρίως επειδή τα προγράμματα ξεκινούσαν χωρίς μελέτες σκοπιμότητας και χωρίς συστηματικό έλεγχο. Σαν αποτέλεσμα σε κάποιες περιοχές, οι γεωργικές ενώσεις και οι τοπικοί γεωργικοί συνεταιρισμοί βρέθηκαν υπερχρεωμένοι στην Αγροτική Τράπεζα και η λειτουργία τους παρέλυσε (Σαφιλίου και Παπαδόπουλος, 2004 ; Papageorgiou, 2001; Λουλούδης & Μαραβέγιας, 1999).

Την επόμενη δεκαετία το πολιτικό και κοινωνικό ενδιαφέρον για την αναθεώρηση της αγροτικής πολιτικής επικεντρώθηκε σε οικονομικά ζητήματα, κυρίως στην υπερχρέωση και την οικονομική βιωσιμότητα των γεωργικών συνεταιρισμών. Το ελληνικό κράτος μετέβαλε τη θέση του απέναντι στο γεωργικό συνεταιριστικό κίνημα από «υπέρ των γεωργών» σε μία ουδέτερη. Ωστόσο, από το 1980 και μετά, το νομικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία των γεωργικών συνεταιρισμών υφίσταται διαρκείς αναθεωρήσεις. Μέχρι το 1993, μέλος του συνεταιρισμού μπορούσε να είναι μόνο ο αρχηγός γεωργικής εκμετάλλευσης και ο ιδιοκτήτης γεωργικών εκτάσεων. Συνεπώς, η πλειοψηφία των γυναικών δεν μπορούσαν να είναι μέλη συνεταιρισμού. Το 1993 ο νόμος άλλαξε και επετράπη η είσοδος των γυναικών των γεωργών στις συνεταιριστικές οργανώσεις. Έτσι, θεωρητικά τουλάχιστον, μπορούν να γίνουν μέλη του συνεταιρισμού όλοι όσοι απασχολούνται σε κάποιο τμήμα της αγροτικής οικονομίας, το οποίο εξυπηρετείται από συνεταιριστικές δραστηριότητες (Σαφιλίου και Παπαδόπουλος, 2004 ; Parageorgiou, 2001; Λουλούδης & Μαραβέγιας, 1999).

Σύμφωνα με τον ηλεκτρονικό ιστότοπο ΠΑΣΕΓΕΣ, το έτος 2010, η Ελλάδα έφτασε να αριθμεί περίπου 6.376 πρωτοβάθμιους αγροτικούς συνεταιρισμούς και 112 Ενώσεων Αγροτικών συνεταιρισμών. Τέλος, το 2011 αποτελεί ένα κρίσιμο σημείο για τους συνεταιρισμούς καθώς η νομοθεσία περί αυτών τροποποιήθηκε για άλλη μια φορά με το νόμο Ν. 4015/2011. Η συγκεκριμένη αναθεώρηση πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια των πρώτων επιδράσεων της «Οικονομικής Κρίσης» και στο πλαίσιο των μνημονιακών υποχρεώσεων της χώρας. Στόχος της αναθεώρησης του νομοθετικού πλαισίου για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς ήταν η απογραφή και η αξιολόγηση των υπαρχόντων συνεταιριστικών μονάδων, του κύκλου εργασιών τους και των χρεών τους, καθώς και η σύσταση του πρώτου Εθνικού Μητρώου Αγροτικών συνεταιρισμών. Πιο συγκεκριμένα, κατά την διαδικασία απογραφής περίπου το 43% των καταγεγραμμένων μέχρι τότε αγροτικών συνεταιρισμών ήταν πλασματικό, αφού αποδείχτηκε ότι παρέμεναν ανενεργοί για πάνω από τέσσερα χρόνια, ενώ ένα ακόμα σημαντικό ποσοστό δεν προσήλθε ποτέ προς απογραφή. Σύμφωνα με δημοσιεύματα του τύπου και τις εκθέσεις των εκκαθαριστών, ο διογκωμένος αριθμός αγροτικών συνεταιρισμών οφείλονταν σε απάτες για την εκμετάλλευση των ευνοϊκών όρων για επιδοτήσεις και τραπεζικό δανεισμό, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν τεράστια χρέη (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2017 ; Euro2day, 2017).

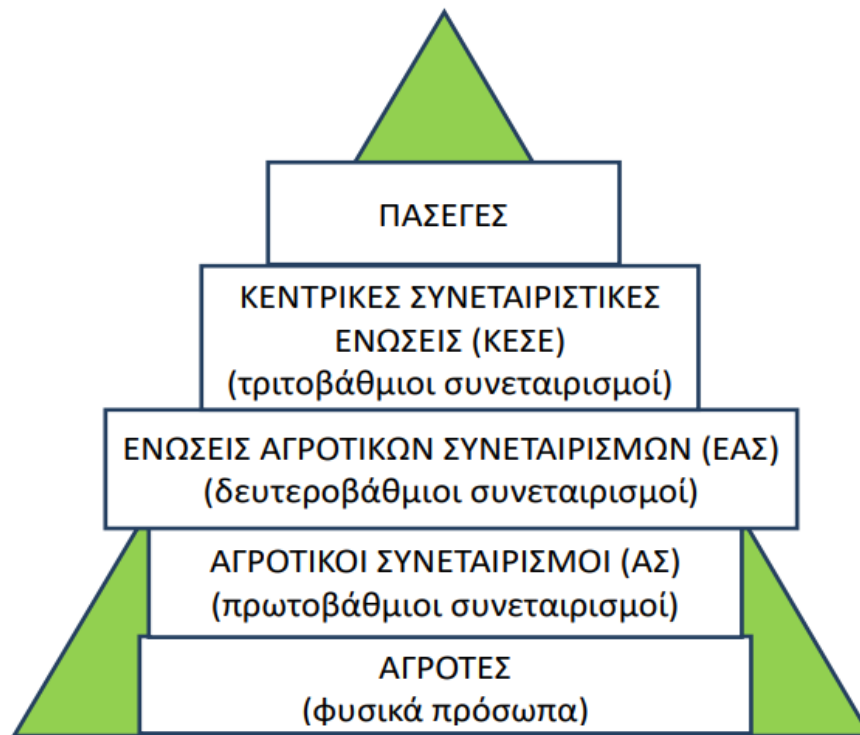

Σήμερα, τα χρέη ορισμένων συνεταιρισμών που σχηματίστηκαν τα προηγούμενα χρόνια ανέρχονται στα 3,5 δισεκ. ευρώ χρέη (από τα 7 δισεκ. ευρώ συνολικά αγροτικά χρέη του αγροτικού τομέα στη χώρα σήμερα). Ακόμα, από τους 6.376 πρωτοβάθμιους αγροτικούς συνεταιρισμούς το 2010, αυτή τη στιγμή (2018), δραστηριοποιούνται στη χώρα μας 885 ενεργοί Αγροτικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι έχουν 764 χιλιάδες μέλη κατά προσέγγιση. Στο Εθνικό Μητρώο Αγροτικών συνεταιρισμών, είναι εγγεγραμμένοι μόλις 360 συνεταιρισμοί και είναι αυτοί που έχουν ολοκληρώσει τις διαδικασίες ελέγχου και συμπληρώνουν τα κριτήρια λειτουργίας βάσει της πιο πρόσφατης νομοθεσίας, ενώ ως μέλη της νέας ΠΑΣΕΓΕΣ (καθώς η παλιότερη μορφή της διαλύθηκε) καταγράφονται μόλις 128 συνεταιρισμοί (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2017 ; Euro2day, 2017).

1.1.7. Η ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Μέχρι το 2010, σύμφωνα με την Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ), οι αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις ήταν διαρθρωμένες βάσει του Ν.2810/2000, σε μορφή πυραμίδας-βαθμίδων (όπως φαίνεται αναλυτικότερα στη παρακάτω εικόνα, διακρίνοντας τρεις βαθμούς συνεταιριστικών οργανώσεων. Οι πρωτοβάθμιοι Αγροτικοί συνεταιρισμοί (Α.Σ.) που αποτελούσαν τις ενώσεις φυσικών προσώπων (αγροτών), οι δευτεροβάθμιοι συνεταιρισμοί, γνωστοί και ως Ενώσεις (πρωτοβάθμιων) συνεταιρισμών, που ακολουθούσαν στην επόμενη βαθμίδα και οι τριτοβάθμιοι συνεταιρισμοί, που ήταν γνωστοί και ως «Ομοσπονδίες», οι οποίοι ήταν ενώσεις δευτεροβάθμιων οργανισμών. Τέλος, στην κορυφή της πυραμίδας βρίσκονταν η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών συνεταιρισμών, που αποτελούσε την ένωση των τριτοβάθμιων συνεταιρισμών και έχει μείνει γνωστή με την ονομασία ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ (Ν.2810/2000, ΦΕΚ 61Α/9-3-2000).

Διάγραμμα 4: Η δομή των αγροτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα μέχρι το 2010

Πηγή: ΠΑΣΕΓΕΣ, 2017

Όσο αφορά τους πρωτοβάθμιους αγροτικούς συνεταιρισμούς, βάσει του νόμου Ν.2180/2000, μέλη τους είναι φυσικά πρόσωπα, οι ίδιοι οι γεωργοί, ενδεχομένως και νομικά πρόσωπα (συμμετέχουν στις ίδιες δραστηριότητες που συμμετέχουν και τα φυσικά πρόσωπα), και εφόσον το προβλέπει το καταστατικό. Ο αριθμός των μελών ενός αγροτικού συνεταιρισμού ποικίλλει ανάλογα με τον πληθυσμό της περιφέρειάς του, την ομοιογένεια και τη συνεργασία των κατοίκων κ.ά. Περιφέρεια του αγροτικού συνεταιρισμού είναι ένα χωριό ή ένας δήμος, ή ένας νομός ή μια ευρύτερη περιοχή και ορίζεται από το καταστατικό του. Ως έδρα του αγροτικού συνεταιρισμού είναι το χωριό ή η πόλη όπου είναι εγκατεστημένη η διοίκηση (Ν.2810/2000).

Η επιμέρους δομή των πρωτοβάθμιων αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων, ανάλογα με τη φύση της κύριας ή αποκλειστικής δραστηριότητάς τους, διακρίνονται στις παρακάτω κατηγορίες (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2017):

- Προμηθευτικοί συνεταιρισμοί, όπου το κύριο ή αποκλειστικό έργο τους είναι η προμήθεια γεωργικών εφοδίων (λιπασμάτων, φυτοφαρμάκων, ζωοτροφών κλπ.) στους αγρότες-μέλη τους

- Παραγωγικοί συνεταιρισμοί, στους οποίους οι παραγωγοί-μέλη τους επιδίδονται στην από κοινού παραγωγή αγροτικών προϊόντων
- Πιστωτικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι αναλαμβάνουν το έργο της παροχής δανείων (καλλιεργητικών, συλλεκτικών κλπ.) στα μέλη τους
- Μεταποιητικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι με τις υποδομές που διαθέτουν μεταποιούν τα πρωτογενή αγροτικά προϊόντα των μελών τους, γι' αυτό και ονομάζονται πολλές φορές αγροτοβιομηχανικοί ή γεωργοβιομηχανικοί συνεταιρισμοί
- Εμπορικοί συνεταιρισμοί, οι οποίοι αναλαμβάνουν τη διάθεση των αγροτικών προϊόντων των μελών τους
- συνεταιρισμοί πολλαπλού σκοπού, που είναι οι συνεταιρισμοί που ασχολούνται ταυτόχρονα με περισσότερες από μία δραστηριότητες, όπως π.χ. προμηθευτικές, μεταποιητικές κλπ. δραστηριότητες

Παρ' όλα αυτά, με το νόμο Ν.4015/2011 (ΦΕΚ 210Α/21.9-2011) καταργούνται οι δευτεροβάθμιοι και τριτοβάθμιοι συνεταιρισμοί και όλοι αναγκαστικά μετασχηματίζονται σε πρωτοβάθμιους συνεταιρισμούς και πλέον ονομάζονται απλά «Αγροτικοί συνεταιρισμοί» ή «Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις» (Οι Αγροτικές Εταιρικές Συμπράξεις, στο εξής ΑΕΣ, είναι ανώνυμες εταιρείες που δραστηριοποιούνται σε οποιονδήποτε κλάδο της αγροτικής οικονομίας, τις οποίες συνιστούν ΑΣ και στις οποίες μπορούν να συμμετέχουν και άλλες ΑΕΣ). Υπάρχουν και άλλα είδη συνεταιριστικών οργανώσεων, όπως είναι οι συνεταιριστικές εταιρείες, που κάνουν εξειδικευμένες δραστηριότητες και συνδέονται με αγροτικούς συνεταιρισμούς σε διάφορα ιεραρχικά επίπεδα. Επίσης, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω συστήνονται για πρώτη φορά ως ξεχωριστή κατηγορία Αγροτικοί συνεταιρισμοί, τα μέλη των οποίων είναι αποκλειστικά γυναίκες.

Αντί των συνεταιριστικών βαθμίδων που προβλέπονταν στο παρελθόν, πλέον προβλέπεται η δημιουργία Κλαδικών και Εθνικών Κλαδικών αγροτικών συνεταιρισμών με αποφάσεις των ίδιων των συνεταιρισμών. Πιο συγκεκριμένα, με πρωτοβουλία τουλάχιστον των δύο τρίτων (2/3) των αγροτικών συνεταιρισμών που δραστηριοποιούνται σε ένα προϊόν ή σε μια ομάδα ομοειδών προϊόντων, μπορεί να συνιστάται σε εθνικό επίπεδο ένας Κλαδικός Εθνικός ΑΣ, στο εξής ΚΕΑΣ, ανά προϊόν ή ανά ομάδα ομοειδών προϊόντων. Η δημιουργία κλαδικών συνεταιρισμών παρέχει

στους συνεταιρισμούς τη δυνατότητα συνεταιρισμών οικονομιών κλίμακας βοηθώντας τα μέλη που τις συνιστούν, χωρίς να αποδυναμώνονται οι δραστηριότητές τους.

Οι κλάδοι που αναγνωρίζονται από το συγκεκριμένο νομοθετικό ντοκουμέντο είναι οι αλιευτικοί, κτηνοτροφικοί, πτηνοτροφικοί, μελισσοκομικοί, σπηροτροφικοί, αγροτουριστικοί, αγροβιοτεχνικοί, οικοτεχνικοί και άλλοι συνεταιρισμοί οποιουδήποτε κλάδου ή δραστηριότητας της αγροτικής οικονομίας. Ωστόσο, οι «Δασικοί συνεταιρισμοί» και οι ενώσεις αυτών, δεν εμπίπτουν στις διατάξεις του παρόντος νόμου. Παράλληλα, προβλέπεται η μετατροπή των «Αναγκαστικών Συνεταιρισμών» και των ενώσεών τους σε αγροτικούς συνεταιρισμούς του παρόντος νόμου, καταργώντας τον αναγκαστικό τους χαρακτήρα και διευκρινίζεται η έννοια των «Οργανώσεων Παραγωγών» ως αυτοτελείς νομικές οντότητες του συνεταιριστικού ή εμπορικού δικαίου ή σαφώς οριζόμενα μέρη αυτών των οντοτήτων με πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα, διακρίνοντας τις «Ομάδες Παραγωγών» του άρθρου 27 του Κανονισμού 1305/2013 από τις «Οργανώσεις Παραγωγών» (Ν. 4015/2011). Παρακάτω παρουσιάζεται σχετικό διάγραμμα για τη νέα δομή οργάνωσης του συνεταιριστικού δικτύου στην Ελλάδα.

Διάγραμμα 5: Νέα δομή οργάνωσης του συνεταιριστικού δικτύου στην Ελλάδα

Τέλος, αναφέρεται ότι με τη νέα αναδιαρθρωμένη δομή του δικτύου αγροτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα συστάθηκε πρόσφατα (2016) και νέα ένωση για την εκπροσώπηση όλων των συνεταιρισμών στην Ελλάδα, ανεξαρτήτου κλάδου. Ο νέος οργανισμός συνδέεται με το προηγούμενο και ονομάζεται «ΝΕΑ ΠΑΣΕΓΕΣ (Νέα Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών συνεταιρισμών)» (ΝΕΑΠΑΣΕΓΕΣ, 2017).

1.1.8. ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ

Κατά παρέκκλιση της πρώτης συνεταιριστικής αρχής που αναφέρεται στην «εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή» σε συνεταιριστική οργάνωση, στην Ελλάδα έχουν συσταθεί «αναγκαστικοί αγροτικοί συνεταιρισμοί». Σύμφωνα με τη παράγραφο 5 του άρθρου 12 του συντάγματος (Σύνταγμα της Ελλάδας, 2017):

«..Επιτρέπεται η σύσταση με νόμο Αναγκαστικών Συνεταιρισμών που αποβλέπουν στην εκπλήρωση σκοπών κοινής ωφέλειας ή δημοσίου ενδιαφέροντος ή κοινής εκμετάλλευσης γεωργικών εκτάσεων»..»

Συνεπώς, ως «Αναγκαστικός» ορίζεται ο συνεταιρισμός στον οποίο ούτε η σύσταση, ούτε η προσχώρηση ούτε η αποχώρηση είναι εκούσια, αλλά αναγκαστική, γεγονός που αντιτάσσεται στην πρώτη συνεταιριστική αρχή. Όπως κάθε ατομικό δικαίωμα, έτσι και το δικαίωμα της ενώσεως περιλαμβάνει και μία αρνητική πλευρά, την αρνητική ελευθερία ενώσεως, κατοχυρώνοντας το δικαίωμα της μη προσχωρήσεως και αποχωρήσεως από μία ένωση χωρίς δυσμενείς συνέπειες. Ακόμα, σύμφωνα με το σύνταγμα, υπάρχουν και περιπτώσεις, στις οποίες επιτακτικό δημόσιο συμφέρον επιβάλλει, για ειδικούς σκοπούς, την προσχώρηση πολλών προσώπων σε μία ένωση, ανεξάρτητα από την συγκατάθεσή τους, καθώς και την απαγόρευση αποχωρήσεως. Επίσης τα στοιχειώδη συμφέροντα ενός επαγγελματικού κλάδου και του καταναλωτικού κοινού ενδέχεται να επιβάλλουν τη συνένωση όλων των επαγγελματιών σε ένα σύλλογο, όπως ο δικηγορικός ή ο ιατρικός (Σύνταγμα της Ελλάδας, 2017).

Ο συνεταιρισμός αποτελεί εθελοντική ένωση προσώπων, ενώ οι «Αναγκαστικοί Συνεταιρισμοί» δεν αποτελούν γνήσιους συνεταιρισμούς, καθώς η μορφή των αναγκαστικών συνεταιρισμών καθιερώθηκε με ειδικούς νόμους για την αντιμετώπιση ειδικών προβλημάτων σε ορισμένους τομείς της οικονομίας. Παρά το γεγονός ότι η συνταγματικότητα των νόμων περί αναγκαστικών συνεταιρισμών έχει αμφισβητηθεί

αρκετές φορές, το ισχύον Σύνταγμα αναγνωρίζει ρητά υπό όρους, τη συνταγματικότητα των αναγκαστικών συνεταιρισμών (άρθρο 12 παρ. 5 Σ). Συνεπώς, ο νόμος δεν μπορεί να συστήσει αναγκαστικούς συνεταιρισμούς σε οποιαδήποτε περίπτωση, αλλά μόνο στις προβλεπόμενες περιοριστικά από το Σύνταγμα περιπτώσεις (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2017).

Οι αναγκαστικοί συνεταιρισμοί εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του 1920, με το νομοθετικό διάταγμα της 15.02.1923, με αφορμή την αποκατάσταση των ακτημόνων καλλιεργητών. Πολύ γρήγορα, όμως, ο θεσμός των αναγκαστικών συνεταιρισμών επεκτάθηκε και σε άλλους τομείς της οικονομίας και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950 ήταν δυνατή η παρέμβαση του κράτους στη συνεταιριστική οικονομική ζωή της χώρας με τους αναγκαστικούς συνεταιρισμούς. Το Σύνταγμα του 1952 περιείχε ερμηνευτική δήλωση στο άρθρο 107, κατά την οποία (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2017):

«η κατά νόμο σύσταση αναγκαστικού συνεταιρισμού δεν αντιβαίνει
ως τέτοια το Σύνταγμα»

Η κατοχύρωση της αρχής της αυτοδιοίκησης των συνεταιρισμών και της ίσης μεταχείρισης των συνεταίρων κατά τη σύστασή τους θεμελιώθηκε με το Σύνταγμα 1975/1986. Ωστόσο, η σύσταση με νόμο των αναγκαστικών συνεταιρισμών, σύμφωνα με το άρθρο 12 παρ. 5 Σ, δεν μπορεί να έχει ως συνέπεια την απαγόρευση παράλληλης συστάσεως εκούσιων συνεταιρισμών, αρκεί βέβαια η εκούσια αυτή ένωση να μην έχει τις εξουσίες και τα προνόμια που τυχόν έχει ο αναγκαστικός συνεταιρισμός (ΠΑΣΕΓΕΣ, 2017).

Όσο αφορά τους «Αναγκαστικούς Αγροτικούς Συνεταιρισμούς», ενώ μέχρι το 2016 θεωρούνται ως πρωτοβάθμιοι αγροτικοί συνεταιρισμοί, με το νόμο Ν.4384/2016, προβλέπεται η μετατροπή των Αναγκαστικών Συνεταιρισμών και των Ενώσεών τους σε ΑΣ του παρόντος νόμου σε διάστημα έξι μηνών από την ημερομηνία ισχύος του ντοκουμέντου. Παρ' όλα αυτά, ενώ έχει επέλθει αυτό το χρονικό διάστημα μέχρι σήμερα, τρεις «Αναγκαστικοί Αγροτικοί συνεταιρισμοί» δεν έχουν μετατραπεί σε κανονικούς εκούσιους «Αγροτικούς συνεταιρισμούς» και συνεχίζουν τη λειτουργία τους ως αναγκαστικοί, αλλά χωρίς να έχουν το δικαίωμα εγγραφής στο «Εθνικό Μητρώο Αγροτικών συνεταιρισμών και άλλων συλλογικών φορέων». Οι «Αναγκαστικοί Αγροτικοί Συνεταιρισμοί», οι οποίοι λειτουργούν σήμερα στην Ελλάδα είναι (AgroNews, 2017):

- Ο «Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης»
- Ο «Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Μαστιχοπαραγωγών Χίου»
- Ο «Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Οινοπαραγωγών της Σάμου»

Οι διοικήσεις των παραπάνω αναγκαστικών συνεταιρισμών αρνούνται να αλλάξουν τα καταστατικά τους και να συμμορφωθούν με το νόμο, καθώς πιστεύουν ότι το υφιστάμενο καθεστώς αναγκαστικής συμμετοχής των παραγωγών προσφέρει περισσότερα πλεονεκτήματα για την επιχειρηματική δράση του συνεταιρισμού και την αποτελεσματική διαχείριση των πόρων. Παρ' όλα αυτά, τα δημοσιεύματα αποδεικνύουν ότι σύντομα στο άμεσο μέλλον θα κληθούν να άρουν τον αναγκαστικό τους χαρακτήρα από τα καταστατικά τους και να συμμορφωθούν στις διατάξεις της νομοθεσίας (AgroNews, 2017).

Από την άλλη το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων διαμήνυσε μετά από συνάντηση του Υπουργού με το Δ.Σ του συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης, ότι θα καταβληθεί κάθε προσπάθεια στήριξης των συνεταιρισμένων παραγωγών και της ιστορικά διαμορφωμένης, κοινωνικής συλλογικής τους επιχειρηματικής προσπάθειας, σε ένα κατ' εξοχήν ανταγωνιστικό και εξαγωγικό προϊόν όπως είναι ο κρόκος, που αποτελεί, όπως είπε, βασικό «εργαλείο» για τον αγροτικό χώρο της Κοζάνης. Η ηγεσία του Υπουργείου δήλωσε ότι εξετάζεται από το ΥΠΑΑΤ η δυνατότητα καταβολής συνδεδεμένης ενίσχυσης στους παραγωγούς που βεβαίως διακινούν το προϊόν τους μέσα από τον συνεταιριστικό φορέα τους. (Agronews, 2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΑΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΕΝΟΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

Παρακάτω, παρουσιάζονται οι παράγοντες αποτελεσματικών δομών αυτοδιαχείρισης σύμφωνα με την θεωρία της Έλινορ Όστρομ σχετικά με την αυτοδιαχείριση ενός πόρου από τα μέλη μιας ομάδας – κοινότητας, βάσει της οποίας αναλύεται το φαινόμενο της οργανωσιακής συμπεριφοράς στις συλλογικές οργανώσεις, καθώς και τα επιμέρους χαρακτηριστικά που εμφανίζονται στα μέλη των οργανισμών.

2.1. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ (ELINOR OSTROM)

Η βραβευμένη με Νόμπελ Οικονομικών το 2009 για τη μελέτη της στα κοινά, Elinor Ostrom, μέσα από δικές της εκτεταμένες εμπειρικές μελέτες (1990, 1992, 1999, 2000), καθώς και άλλων ερευνητών (όπως οι Wade, 1987· Stern κ.ά., 2002· Dietz κ.ά., 2003), περιγράφει μια τρίτη δομή διακυβέρνησης των κοινών, όπου τα περιουσιακά δικαιώματα αποδίδονται στην κοινότητα των χρηστών, οι οποίοι στη συνέχεια μοιράζονται την εξουσία και την ευθύνη της συν-διαχείρισης, διαμορφώνοντας οι ίδιοι κανόνες πρόσβασης και χρήσης αλλά και μηχανισμούς ελέγχου και επιβολής των κανόνων αυτών. Παράγοντας κλειδί για την επιτυχία αυτών των δομών είναι η ποιότητα του ‘κοινωνικού κεφαλαίου’ (Coleman, 1988· Putnam, 1993) της κοινότητας, όπου οι χρήστες, σε ένα πλαίσιο εμπιστοσύνης, συνεργασίας και αμοιβαιότητας είναι ικανοί να ξεπεράσουν τα προβλήματα συλλογικής δράσης και να διαμορφώσουν ρυθμίσεις (κανόνες, νόρμες, συμπεριφορές, κτλ.) που να τους επιτρέπουν την αποτελεσματική διαχείριση των πόρων και την διασφάλιση της μακροβιότητάς τους (Ostrom, 2000).

Παρά τη διαφορετικότητα των περιπτώσεων που έχει εξετάσει η Elinor Ostrom όσον αφορά τις συλλογικές οργανώσεις για τη διαχείριση των κοινών, σύμφωνα με τις δημοσιεύσεις της παρατήρησε ότι τα επιτυχημένα παραδείγματα δομών αυτοδιαχείρισης εμφανίζουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά, τα οποία ονόμασε «αρχές σχεδιασμού». Σύμφωνα με το ίδιο δημοσίευμα, περαιτέρω μελέτες (Wade, 1988· Baland και Platteau, 1996· Ostrom κ.ά., 1999· Agrawal, 2001, 2003· Μπριασούλη, 2003· Ostrom 2005· Poteete κ.ά., 2010), έρχονται να επικυρώσουν και να διευρύνουν αυτή τη λίστα των παραγόντων επιτυχίας που έχει διαμορφώσει η πρώτη (Ostrom,

2000). Στους παρακάτω πίνακες, παρουσιάζονται συνολικά αυτοί οι παράγοντες ή αρχές σχεδιασμού της Ostrom.

Πιο συγκεκριμένα, διακρίνονται πέντε βασικές ομάδες (Ostrom, 2000):

- η πρώτη αφορά τα χαρακτηριστικά των χρηστών
- η δεύτερη τα χαρακτηριστικά του πόρου
- η τρίτη τη σχέση των χρηστών με τον πόρο
- η τέταρτη τις θεσμικές ρυθμίσεις για τη διαχείριση του πόρου,
- και η πέμπτη τις συνθήκες του εξωτερικού περιβάλλοντος

Όπως παρουσιάζεται παρακάτω, σημαντικοί παράγοντες επιτυχίας αποτελούν (Ostrom, 2000):

- Όσον αφορά τους χρήστες, η σταθερότητα, ο μικρός αριθμός, η ομοιογένεια, η αλληλεξάρτηση και η ύπαρξη στενών σχέσεων, κοινών κοινωνικών προτύπων, εμπειρίας συνεργασίας και κατάλληλης ηγεσίας
- Όσον αφορά τον πόρο, το περιορισμένο μέγεθος, τα σαφή και σταθερά όρια στην εκμετάλλευσή του και η δυνατότητα πρόβλεψης της διαθέσιμης ποσότητας
- Όσον αφορά τη σχέση πόρου και χρηστών, η χωρική εγγύτητά τους και τα υψηλά επίπεδα εξάρτησης των δεύτερων από τον πρώτο
- Όσον αφορά τις θεσμικές ρυθμίσεις, η απλότητα, η σαφήνεια και η τοπικότητα των κανόνων, καθώς και το χαμηλό κόστος και η ευελιξία στον έλεγχο και την επιβολή τους
- Και όσον αφορά το εξωτερικό περιβάλλον, η ύπαρξη υποστηρικτικών δομών και μηχανισμών και η θεσμική επικύρωση των τοπικών ρυθμίσεων

Ωστόσο, σύμφωνα με τα συμπεράσματα των μέχρι τώρα ερευνών που έχει πραγματοποιήσει, δεν συνεπάγεται απαραίτητως κάθε επιτυχημένη δομή αυτοδιαχείρισης να παρουσιάζει όλους τους παραπάνω παράγοντες στο σύνολό τους. Οι παράγοντες αυτοί αποτελούν απλώς συνθήκες οι οποίες φαίνεται να ευνοούν τη διαμόρφωση μακρόβιων και αποτελεσματικών δομών αυτοδιαχείρισης (Ostrom, 2000).

Πίνακας 2: Τα χαρακτηριστικά της ομάδας των χρηστών ως παράγοντας αποτελεσματικών δομών αυτοδιαχείρισης

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝ
1. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΤΩΝ ΧΡΗΣΤΩΝ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ Η ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ
1.1 Μικρό μέγεθος 1.2 Σαφώς προσδιορισμένα όρια 1.3 Κοινές νόρμες 1.4 Επιτυχείς εμπειρίες συνεργασίας από το παρελθόν 1.5 Κατάλληλη ηγεσία - εξοικειωμένη με εξωτερικό περιβάλλον, συνδεδεμένη με την τοπική ελίτ 1.6 Αλληλεξάρτηση μεταξύ των μελών της ομάδας 1.7 Ετερογένεια χαρισμάτων, ομογένεια ταυτοτήτων και ενδιαφερόντων

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ostrom, 2000)

Πίνακας 3: Τα χαρακτηριστικά του συστήματος των πόρων ως παράγοντας αποτελεσματικών δομών αυτοδιαχείρισης

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝ
2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΟΥ ΠΟΡΟΥ ΠΟΥ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΕΤΑΙ Η ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑ Η Ο ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
2.1 Μικρό μέγεθος 2.2 Σαφώς προσδιορισμένα όρια 2.3 Χαμηλά επίπεδα κινητικότητας (σταθερότητα στο χώρο) 2.4 Δυνατότητες αποθήκευσης των ωφελειών από τον πόρο 2.5 Προβλεψιμότητα

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ostrom, 2000)

Πίνακας 4: Οι θεσμικές ρυθμίσεις ως παράγοντας αποτελεσματικών δομών αυτοδιαχείρισης

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝ
3. ΘΕΣΜΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ – ΚΑΝΟΝΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ Η ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ
3.1 Περιορισμός στη χρήση ώστε να ανανεώνονται οι πόροι
3.2 Απλότητα των κανόνων
3.3 Τοπικότητα των κανόνων
3.4 Πρόβλεψη κυρώσεων
3.5 Κλιμακούμενες κυρώσεις
3.6 Διαθεσιμότητα χαμηλού κόστους εκδίκασης διαφορών
3.7 Υποχρέωση λογοδοσίας αυτών που ελέγχουν και άλλων υπευθύνων στους χρήστες

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ostrom, 2000)

Πίνακας 5: Το εξωτερικό περιβάλλον ως παράγοντας αποτελεσματικών δομών αυτοδιαχείρισης

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ ΑΥΤΟΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝ
4. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΤΗΤΑΣ Η ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΟΥ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ
4.1 Τεχνολογία αποκλεισμού χαμηλού κόστους
4.2 Χαμηλά επίπεδα συνάρθρωσης με εξωτερικές αγορές
4.3 Σταδιακή μεταβολή στη συνάρθρωση με τις εξωτερικές αγορές
4.4 Το κράτος:
4.4.1 Οι κεντρικές κυβερνήσεις δεν θα πρέπει να υποσκάπτουν την τοπική αυτοδιοίκηση
4.4.2 Υποστηρικτικοί εξωτερικοί θεσμοί που επιβάλλουν κυρώσεις
4.4.3 Κατάλληλα επίπεδα εξωτερικής βοήθειας για αποζημίωση των χρηστών στις δραστηριότητες προστασίας
4.4.4 Ιεραρχικά επίπεδα κατοχής δικαιωμάτων χρήσης, παροχής, επιβολής και διακυβέρνησης

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ostrom, 2000)

Ακόμα, στην έρευνα της Ostrom (2000), παρατηρείται σημαντική σύνδεση μεταξύ των χαρακτηριστικών των χρηστών και των χαρακτηριστικών του πόρου, καθώς αναφέρεται πως σύμφωνα με τα αποτελέσματα των εμπειρικών ερευνών παρατηρείται άμεση σχέση, όσο αφορά:

- Την εγγύτητα μεταξύ της περιοχής κατοικίας των χρηστών και της θέσης του πόρου
- Τα υψηλά επίπεδα εξάρτησης των μελών της ομάδας από το σύστημα των πόρων
- Τη δικαιοσύνη στον καταμερισμό των ωφελειών από τους κοινούς πόρους
- Τα χαμηλά επίπεδα ζήτησης από τους χρήστες χωρίς απότομες μεταβολές

2.2. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΙΑΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΕΝΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

Σύμφωνα με Κοντογεώργο και Σεργάκη (2015) στο βιβλίο με τίτλο «Αρχές Διοίκησης Αγροτικών συνεταιρισμών: Προκλήσεις και Πρακτικές», η δημιουργία ενός συνεταιρισμού βασίζεται (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

- Κατά κύριο λόγο στο οικονομικό συμφέρον των μελών του
- Κατά δευτερεύοντα σε κοινωνικούς ή πολιτιστικούς σκοπούς
- Ενώ κύρια επιδίωξη είναι η προαγωγή της ιδιωτικής οικονομίας κάθε μέλους ξεχωριστά και ομαδικά

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους συγγραφείς, η επιτυχής πορεία του συνεταιρισμού μέσα στην ανταγωνιστική δομή της αγοράς εξαρτάται από διάφορους παράγοντες. Βέβαια, εκτός από τις ικανότητες των μελών του, προϋποθέτει και την ύπαρξη κοινωνικού κεφαλαίου που αποδεικνύεται από την παρουσία χαρακτηριστικών, όπως είναι η εμπιστοσύνη, η αμοιβαιότητα, η δέσμευση και η ενεργή συμμετοχή των μελών του. Ωστόσο, σύμφωνα με αποτελέσματα ερευνών, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία έλλειψη κοινωνικού κεφαλαίου στους συνεταιρισμούς, η οποία εκφράζεται ιδιαίτερα ως έλλειψη ενδιαφέροντος από το μέρος των μελών για τον αγροτικό συνεταιρισμό τους (Verhees et al., 2015). Αναμφισβήτητα, οι συνεταιριστικές αρχές και αξίες κινητοποιούν κάποια από τα μέλη μίας συλλογικής οργάνωσης να συμμετέχουν πιο ενεργά, αλλά δυστυχώς αποτελούν μειοψηφία. Το φαινόμενο αυτό δεν συναντάται μόνο στους ελληνικούς αγροτικούς συνεταιρισμούς αλλά και στους περισσότερους αγροτικούς συνεταιρισμούς παγκοσμίως (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Σύμφωνα με τη θεωρία της ορθολογικής επιλογής, οι άνθρωποι σπάνια συμμετέχουν σε συλλογικές δράσεις για να επιτύχουν κοινούς στόχους. Αντίθετα, έχουν

τη τάση να δρουν καιροσκοπικά, εκτός από την περίπτωση όπου το αναμενόμενο όφελος από τη συμμετοχή στη συλλογική δράση είναι μεγαλύτερο από το κόστος συμμετοχής σε αυτήν (Verhees et al., 2015). Ακόμα, κατά τη συμμετοχή τους ως συλλογικές οργανώσεις παρατηρείται συχνά «Το πρόβλημα Εντολέα-Εντολοδόχου (όπου ο εντολέας είναι τα μέλη του συνεταιρισμού και ο εντολοδόχος η διοίκηση). Στην ουσία το παραπάνω πρόβλημα αποτελεί ένα «πρόβλημα της αντιπροσώπευσης» όπου ο εντολοδόχος είναι σχεδόν αδύνατο να εκπροσωπήσει με τον καλύτερο τρόπο τα συμφέροντα του εντολέα, καθώς υπάρχουν τέσσερα σοβαρά ζητήματα που είναι δύσκολο να επιλυθούν και τα οποία συνδέονται μεταξύ τους (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

- Ο εντολοδόχος δεν γνωρίζει πλήρως τις υποκειμενικές προτιμήσεις του εντολέα και είναι βέβαιο ότι κάποιες από τις επιλογές του πρώτου δεν θα ικανοποιούν τις επιθυμίες του δεύτερου με τον καλύτερο δυνατό τρόπο
- Ο εντολοδόχος έχει τα δικά του συμφέροντα που κατά τεκμήριο είναι διαφορετικά από εκείνα του εντολέα
- Από τη φύση της σχέσης των δύο είναι βέβαιο ότι ο εντολέας δεν έχει συνήθως τη δυνατότητα να ελέγξει αποτελεσματικά τη συμπεριφορά του εντολοδόχου
- Τα παραπάνω προβλήματα, που συνδέονται μεταξύ τους, οδηγούν σε αύξηση του κόστους που έχει η σχέση της αντιπροσώπευσης, του «κόστους της αντιπροσώπευσης» και για τα δύο μέρη. Και οι δύο συμβαλλόμενοι προσπαθούν να επιλύσουν τα παραπάνω προβλήματα (μείωση κόστους) ως εξής:
  - προσπαθώντας να αποκτήσουν περισσότερη πληροφόρηση (κυρίως ο εντολέας για τον εντολοδόχο)
  - να «σηματοδοτήσουν» την αξιοπιστία τους (κυρίως ο εντολοδόχος)
  - να αντιμετωπίσουν τον ηθικό κίνδυνο εισάγοντας ρήτρες αυτοδέσμευσης σε τυχόν γραπτό συμφωνητικό
  - να επενδύσουν περισσότερα στην επίβλεψη της εκτέλεσης της εντολής

Η λύση για το παραπάνω πρόβλημα είναι η ανάπτυξη αποδοτικών και αποτελεσματικών χαρακτηριστικών και ιδιοτήτων κοινωνικού κεφαλαίου στις σχέσεις μεταξύ των μελών ενός συνεταιρισμού και μεταξύ των μελών του συνεταιρισμού και της διοίκησής του. Όπως αναφέρεται και παραπάνω, αυτά τα χαρακτηριστικά είναι οι αρχές και οι αξίες που υποστηρίζουν τις δραστηριότητες ενός συνεταιρισμού. Η ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου μέσα σε έναν συνεταιρισμό είναι καθοριστικής

σημασίας για την επιβίωση, την ανάπτυξη και την πρόοδό του. Βασικά συστατικά του κοινωνικού κεφαλαίου των συνεταιρισμών είναι η ενεργή συμμετοχή των μελών και η αμοιβαιότητα. Στη συνέχεια, αναλύονται αυτά τα στοιχεία και η σχέση τους με την αποδοτικότητα όχι μόνο του συνεταιρισμού αλλά και των μελών (Verhees et al., 2015· Barraud et al., 2012).

Η ενεργή συμμετοχή των μελών του συνεταιρισμού είναι σημαντική, γιατί εσωκλείει πολλά από τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού κεφαλαίου, όπως είναι η συνεταιριστική κουλτούρα, η ανοικτή επικοινωνία μεταξύ μελών και διοίκησης (π.χ. διαφανείς διαδικασίες), η εμπιστοσύνη των μελών προς τη διοίκηση του συνεταιρισμού, η εμπλοκή των μελών με τις υποθέσεις του συνεταιρισμού και η επιθυμία να συμμετάσχουν ενεργά στις καθημερινές υποθέσεις του συνεταιρισμού. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, για να επιτευχθεί ενεργή συμμετοχή των μελών μέσα στον συνεταιρισμό είναι απαραίτητη η ύπαρξη όλων αυτών των χαρακτηριστικών (Verhees et al., 2015· Barraud et al., 2012).

Πιο συγκεκριμένα σχετικά με τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού κεφαλαίου και τις σχέσεις που αναπτύσσουν μεταξύ τους:

- Η συνεταιριστική Κουλτούρα είναι ο βαθμός στον οποίο το κάθε μέλος εστερνίζει τις αρχές και τις αξίες του συνεργατισμού, με τη προϋπόθεση ότι ταιριάζουν με τις προσωπικές του αξίες. Η ύπαρξη συνεταιριστικής κουλτούρας κινητοποιεί την ενεργή συμμετοχή των μελών, ενδυναμώνει το πνεύμα δημοκρατίας και δημιουργεί τις αναγκαίες προϋποθέσεις για εμπιστοσύνη και αφοσίωση απέναντι στον συνεταιρισμό. Η συνεργασία μεταξύ των μελών μειώνει τον μεταξύ τους ανταγωνισμό, ενδυναμώνει την έννοια της συλλογικής προσπάθειας και των κοινών στόχων και κατά συνέπεια αυξάνει την αφοσίωση των μελών προς τη διοίκηση του συνεταιρισμού. Επιπλέον, προσφέρει στα μέλη πολύτιμες πληροφορίες για τις τρέχουσες εξελίξεις στην αγορά, σημαντικές ευκαιρίες για περαιτέρω επενδύσεις και ευκαιρίες για συμμετοχή σε δίκτυα επιχειρήσεων με πολλαπλασιαστικά οφέλη για τα μέλη και για τον συνεταιρισμό (Van Vugt et al, 2000).
- Η ανοικτή επικοινωνία μεταξύ της διοίκησης και των μελών βοηθάει στην ανάπτυξη της ικανότητας στα μέλη και τη διοίκηση, να δίνουν προσοχή και να ανταποκρίνονται στις ανησυχίες των μελών. Κατά συνέπεια, αυξάνεται η ενημέρωση περί των στρατηγικών που ακολουθεί ο συνεταιρισμός και των

ενεργειών σχετικά με τη λειτουργία του συνεταιρισμού, γεγονός που είναι βασικό για την εδραίωση της εμπιστοσύνης. Αντιθέτως, η ελλιπής επικοινωνία μεταξύ του συνεταιρισμού και των μελών του, σύμφωνα με διάφορες μελέτες, είναι η πιο συνηθισμένη αιτία αποτυχίας του συνεταιρισμού (Baseman, 2012).

- Η εμπιστοσύνη των μελών προς τον συνεταιρισμό εκφράζεται ως η πεποίθηση ότι ο συνεταιρισμός θα ακολουθήσει την κατάλληλη στρατηγική που θα αποφέρει το μεγαλύτερο όφελος. Η παρουσία εμπιστοσύνης αυξάνει την πιθανότητα της ενεργού συμμετοχής των μελών στις διαδικασίες του συνεταιρισμού. Ακόμα, η εμπιστοσύνη των μελών προς τον συνεταιρισμό αποτελεί προϋπόθεση για να κτιστεί η πίστη των μελών και μειώνει την πολυπλοκότητα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, καθώς τα μέλη δεν είναι καχύποπτα απέναντι τα σχέδια της διοίκησης (Barraud-Didier et al., 2012 ; Kalogeras et al., 2007 ; Κnop, 2007).
- Η εμπλοκή των μελών με τις υποθέσεις του συνεταιρισμού εξαρτάται από μία μίξη κινήτρων, ενεργητικότητας και ενδιαφέροντος και προϋποθέτει τη στενή σχέση μεταξύ του συνεταιρισμού και των μελών του. Επίσης, αντανακλά την επιθυμία των μελών να δράσουν συλλογικά. Θεωρείται εξαιρετικά σημαντική, γιατί δημιουργεί τις προϋποθέσεις για να μετατραπεί η εμπιστοσύνη των μελών προς το συνεταιρισμό σε επιθυμία να συμμετάσχουν ενεργά, ελαχιστοποιώντας με αυτό το τρόπο τον κίνδυνο εκδήλωσης «απάθειας» ως συμπεριφορά από τα μέλη (Swoboda et al., 2009).
- Η επιθυμία των μελών να είναι ενεργοί μέσα στον συνεταιρισμό σημαίνει ότι τα μέλη έχουν κίνητρα να αφιερώσουν χρόνο στη διακυβέρνηση του συνεταιρισμού, π.χ. συμμετέχοντας σε συνεδριάσεις και επιτροπές. Ωστόσο, η βιβλιογραφία εξηγεί κυρίως για ποιον λόγο τα μέλη δεν συμμετέχουν ενεργά, παρά το γιατί συμμετέχουν (π.χ. έλλειψη εμπιστοσύνης για τη βιωσιμότητα του συνεταιρισμού, υψηλός ανταγωνισμός μεταξύ των μελών, έλλειψη επιχειρηματικού πνεύματος). Η επιθυμία των μελών για συμμετοχή αποτελεί προϋπόθεση για περισσότερη αμοιβαιότητα μεταξύ των μελών και του συνεταιρισμού καθώς και πρόθεση συνεργασίας με τα άλλα μέλη (Sergaki, 2010 ; Barraud-Didier et al., 2012).
- Η ενεργή συμμετοχή των μελών μέσα στον συνεταιρισμό είναι η πραγματική συμμετοχή των μελών σε επιτροπές και συνελεύσεις καθώς και σε κάθε είδους διαδικασίες και συνεργασίες με άλλες επιχειρήσεις, οργανισμούς ή κρατικούς

φορείς. Η ενεργή συμμετοχή σχετίζεται με τη διακυβέρνηση (governance), την ιδιοκτησία (owner) και την προστασία των μελών προς τον συνεταιρισμό (patron). Τα οφέλη που καρπώνεται ο συνεταιρισμός από την ενεργή συμμετοχή των μελών είναι ότι ενισχύεται ο δημοκρατικός χαρακτήρας του και δημιουργούνται προϋποθέσεις να υπάρξει η απαραίτητη πλειοψηφία για να ληφθούν αποφάσεις. Εφόσον τα δικαιώματα ιδιοκτησίας σπάνια αναπτύσσονται σωστά στους συνεταιρισμούς, η καλή συνεργασία της διοίκησης και των μελών στη διαχείριση των κοινών πόρων διασφαλίζει την καλή απόδοση του συνεταιρισμού. Τέλος, τα ενεργά μέλη αποτελούν πηγή ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος για τον συνεταιρισμό (Barraud et al., 2012 ; Osterberg & Nilsson, 2009 ; Hyung & Feiock, 2002).

Στην παρακάτω πυραμίδα (Εικόνα 4), περιγράφονται αυτές οι σχέσεις. Παρουσιάζονται δηλ. οι σχέσεις που συνδέουν τα χαρακτηριστικά του κοινωνικού κεφαλαίου που είναι απαραίτητα για την αποτελεσματική διαμόρφωση της οργανωσιακής συμπεριφοράς των μελών, η οποία θα καθορίσει την επιτυχημένη λειτουργία ενός αγροτικού συνεταιρισμού.

Εικόνα 3: Η πυραμίδα της ενεργού συμμετοχής των μελών ενός συνεταιρισμού

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (Πηγή: Βασισμένο στους Verhees et al., 2015)

Ακόμα, όσον αφορά το χαρακτηριστικό της αμοιβαιότητας του κοινωνικού κεφαλαίου, υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ αμοιβαιότητας και αποδοτικότητας στα μέλη του συνεταιρισμού. Τα μέλη που χαρακτηρίζονται από υψηλή αμοιβαιότητα, τείνουν να ενδιαφέρονται περισσότερο για τον συνεταιρισμό και υποστηρίζουν τα επενδυτικά σχέδια της διοίκησης (έχοντας αντιληφθεί την ύπαρξη αμοιβαίου οφέλους). Επιπλέον, η

ενεργή συμμετοχή, σε συνδυασμό με τον ικανοποιητικό έλεγχο σχετικά με τις δράσεις του συνεταιρισμού, αποδίδει όχι μόνο μεγαλύτερη αποδοτικότητα στο συνεταιρισμό, αλλά και χαμηλότερα κόστη (συναλλαγής και διοίκησης). Επιπλέον, μειώνεται η πολυπλοκότητα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, το οποίο παραμένει μια πρόκληση για τις επιχειρήσεις που θέλουν να είναι ανταγωνιστικές. Τέλος, τα μέλη που χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό αμοιβαιότητας είναι πιο πρόθυμα να χρηματοδοτήσουν τα επενδυτικά σχέδια του συνεταιρισμού (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Τέλος, η δημιουργία δυνατών συνεταιρισμών που στηρίζονται στην αμοιβαιότητα με τα μέλη τους μπορεί να εξασφαλίσει την εκπροσώπηση των μικρών γεωργών στην αγορά. Ωστόσο, παρατηρώντας τα μέλη των ελληνικών συνεταιρισμών, συμπεραίνεται ότι το επίπεδο της αμοιβαιότητας που συναντιέται στους ελληνικούς συνεταιρισμούς είναι χαμηλό στις περισσότερες περιπτώσεις (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015).

Μερικοί λόγοι που εξηγούν αυτή τη συμπεριφορά των μελών σχετίζονται κυρίως με τα ακόλουθα (Κοντογεώργος & Σεργάκη, 2015):

- πολλαπλά σημαντικά προβλήματα διοίκησης και οργάνωσης των συνεταιρισμών
- υψηλή ετερογένεια μεταξύ των μελών
- έλλειψη επιχειρηματικού πνεύματος των μελών
- δυσπιστία των μελών για τη μακροπρόθεσμη επιβίωση του συνεταιρισμού
- εσωστρέφεια των μελών
- δυσκολία στην επικοινωνία με τη διοίκηση και στη λήψη αποφάσεων που χαρακτηρίζει πολλούς συνεταιρισμούς
- ελλιπής ενημέρωση που έχουν οι Έλληνες παραγωγοί για τα οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν, εάν ο συνεταιρισμός είναι ανταγωνιστικός

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1. ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Σε συνέχεια του πλαισίου που παρουσιάστηκε παραπάνω, στόχος της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει την εξέλιξη και την οργανωσιακή συμπεριφορά που διέπει τα μέλη ενός από τους σημαντικότερους αγροτικούς συνεταιρισμούς στη περιοχή της Κοζάνης αλλά και της Ελλάδας, του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης». Ο κυριότερος λόγος, για τον οποίο επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος συνεταιρισμός ως πεδίο έρευνας, είναι ότι αποτελεί έναν από τους μακροβιότερους και πιο δραστήριους συνεταιρισμούς της χώρας. Η περιοχή της Κοζάνης είναι η μοναδική περιοχή σε όλη την Ελλάδα, στην οποία η καλλιέργεια του κρόκου συνεχίζεται με διαρκώς αυξανόμενη δυναμική τα τελευταία χρόνια. Ο «Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης», αποτελεί έναν οργανισμό ο οποίος λειτουργεί στην περιοχή για πάνω από 30 χρόνια και έχει καταφέρει να μετατρέψει τη καλλιέργεια του κρόκου σε μία από τις πιο ανταγωνιστικές καλλιέργειες στην σύγχρονη ελληνική αγροτική οικονομία. Συνεπώς, ο συγκεκριμένος συνεταιρισμός αποτελεί μία από τις πιο επιτυχημένες περιπτώσεις (case study) αγροτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα σήμερα.

Στη κατεύθυνση αυτή, παρακάτω επιχειρείται να παρουσιαστεί μία λεπτομερής εικόνα σχετικά με τη πορεία του συγκεκριμένου συνεταιρισμού. Στη συνέχεια η μελέτη του Συνεταιρισμού περιλαμβάνει δύο άξονες:

- Ο πρώτος αφορά τη χρηματοοικονομική ανάλυση της συνεταιριστικής οργάνωσης τα τελευταία 10 χρόνια (2007-2016), βάσει των δεδομένων που περιγράφουν οι ισολογισμοί του. Ο σκοπός της συγκεκριμένης προσέγγισης είναι να διερευνηθεί το επίπεδο αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας της οργάνωσης τα τελευταία χρόνια
- Ο δεύτερος αφορά τη διερεύνηση της οργανωσιακής συμπεριφοράς των μελών του Συνεταιρισμού και τον καθορισμό των παραγόντων που συντελούν:
  - ο Στην διαμόρφωση του επιπέδου συνεργατικότητας και κοινωνικού κεφαλαίου (κουλτούρα, διάθεση, νοοτροπία, εμπιστοσύνη, αμοιβαιότητα, κ.α.) που συνδέει τα μέλη και τη διοίκηση του συνεταιρισμού

- ο Στην εδραίωση του συνεταιριστικού πνεύματος μεταξύ των μελών και της διοίκησης

3.2. Ο ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΚΡΟΚΟ-ΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΚΟΖΑΝΗΣ

Παρακάτω, αναλύεται ο πόρος που διαχειρίζεται ο συνεταιρισμός, οι ιδιότητες που τον καθιστούν σημαντικό και οι εφαρμογές του. Αναλύεται επίσης το προφίλ του συνεταιρισμού, καθώς και το νομοθετικό διάταγμα σχετικά με την ίδρυσή του.

3.2.1. Ο «ΚΡΟΚΟΣ» ΩΣ ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΠΟΡΟΣ, ΟΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΟΥ

Το φυτό «κρόκος» ή «saffron» είναι ένα από τα πολυτιμότερα είδη της πλούσιας χλωρίδας της χώρας μας, καθώς καλλιεργείται αποκλειστικά σε συγκεκριμένες εκτάσεις της ευρύτερης περιοχής της Κοζάνης. Η ονομασία του προέρχεται από την αραβική λέξη «Zafaran» που σημαίνει κίτρινο. Είναι φυτό ποώδες με περισσότερες από 250 ποικιλίες, ενώ από αυτές στην Ελλάδα συναντώνται μόνο οι τριάντα (<https://apothesis.lib.teicrete.gr/bitstream/handle/11713/8632/PlastraVivian2017.pdf?sequence=1>).

Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει κάποια πηγή που να γνωστοποιεί με απόλυτη ακρίβεια πού και πότε άρχισε η καλλιέργεια του κρόκου. Οι δύο κυρίαρχες αντιλήψεις είναι ότι (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης, 2017):

- Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν αυτοί που κατάλαβαν πρώτοι τις ευεργετικές ιδιότητες του κρόκου και άρχισαν τη συστηματική καλλιέργειά του, ενώ ακολούθησαν οι Πέρσες και οι Αιγύπτιοι. Υπάρχουν επίσης αναφορές στα έργα σημαντικών φυσιογνωμιών της αρχαιότητας όπως του Όμηρου, του Αισχύλου και του Αριστοφάνη.
- Ο κρόκος άρχισε να καλλιεργείται στον Ευφράτη και μετέπειτα έφτασε στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τη μυθολογία ο «Κρόκος» ήταν θνητός, τον οποίο πλήγωσε θανάσιμα ο Ερμής κατά την εξάσκησή του στη δισκοβολία. Η βαθιά θλίψη του Ερμή, τον οδήγησε να μεταμορφώσει το άψυχο κορμί του Κρόκου σε «ένα πανέμορφο μοβ

λουλούδι και το αίμα του κρόκου σε τρία κόκκινα στίγματα στην καρδιά του λουλουδιού». (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης. 2017).

Ως αρχικός τόπος καλλιέργειας του φυτού στον ελλαδικό χώρο αναφέρονται τα νησιά του Αιγαίου (Κρήτη, Τήνος, Σύρος, Αίγινα, Άνδρος) όπως και η Κέρκυρα. Σήμερα καλλιεργείται στην ευρύτερη περιοχή της Κοζάνης με επίκεντρο τα χωριά Κρόκος, Καρυδίτσα και Άνω Κώμη. Εκτός Ελλάδας, ο κρόκος καλλιεργείται κυρίως στο Ιράν, την Ισπανία και το Μαρόκο.

Εικόνα 4: Το άνθος του φυτού Κρόκου

Πηγή: <http://silverbulletin.utopiasilver.com/wp-content/uploads/2014/02/saffron-flower-11.jpg>

Εικόνα 5: Αρχαία Μυκηναϊκή τοιχογραφία με τη καλλιέργεια κρόκου

Πηγή: <http://www.safran.gr/history.asp>

Το προϊόν του φυτού είναι τα κοκκινοπορτοκαλόχρωμα στίγματα του λουλουδιού του (τρεις στύλοι του ύπερου), τα οποία αποτελούν προϊόν μεγάλης φαρμακευτικής, χρωστικής, αρτυματικής και μυρεψικής αξίας. Η διαδικασία συλλογής των άνθων γίνεται χειρωνακτικά λόγω ευθραυστότητας του φυτού. Γι' αυτό το λόγο είναι αδύνατη, μέχρι στιγμής, η μηχανική συγκομιδή του προϊόντος.

Η περίοδος ανθοφορίας του κρόκου διαρκεί μόλις δυο έως τρεις εβδομάδες και αυτό κάνει επιτακτική την ανάγκη άμεσης και ολοήμερης συγκομιδής. Χρειάζονται 150.000–200.000 άνθη και 400 ώρες χειρωνακτικής εργασίας, για να παραχθεί 1Kg κρόκου. Η διαδικασία αυτή αρχίζει το φθινόπωρο, συνήθως το τελευταίο εικοσαήμερο του Οκτωβρίου. Η συγκομιδή αρχίζει τις πρώτες πρωινές ώρες, λίγο μετά την ανατολή του ηλίου και τελειώνει με τη δύση του ηλίου (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης, 2017).

Εικόνα 6: Η καλλιέργεια του κρόκου και η συλλογή του με χειρωνακτική εργασία

Πηγή: <http://www.kozaniguide.com/krokos-kozanis-saffron-the-golden-blooming-path-of-kozani.html>

Εικόνα 7: Η καλλιέργεια του κρόκου και η συλλογή του με χειρωνακτική εργασία

Πηγή: <http://www.pontos-news.gr/article/167901/o-krokos-tis-kozanis-tha-poleitai-stin-kina-os-farmako>

Σχετικά με τις ιδιότητες και χρησιμότητα του κρόκου στην ιστορία, χρησιμοποιείται στην φαρμακευτική, ζαχαροπλαστική, μαγειρική, τυροκομία, παραγωγή ζυμαρικών, ποτοποιία ακόμα δε και στην ζωγραφική (Οι βυζαντινοί ζωγράφοι τον χρησιμοποιούσαν αρκετά). Στη λαϊκή ιατρική χρησιμοποιείται ως τέλειο εμμηναγωγό, άριστο στομαχικό, σαν αντισπασμωδικό και διεγερτικό. Από πολλούς ειδικούς υποστηρίζεται ότι καταπραΰνει τους πόνους των νεφρών, σε μικρές δόσεις, διεγείρει την όρεξη και κυρίως διευκολύνει την πέψη. Ακόμη περιορίζει τις γαστραλγίες, τον υστερισμό, τους σπασμούς, τον κοκίτη και τους νευρικούς κωλικούς. Εξωτερικά χρησιμοποιείται στο γιάτρεμα σπυριών, φλεγμονών και στις παθήσεις κυρίως του στήθους.

Γεγονός επίσης είναι ότι από την αρχαιότητα ακόμη δινόταν στον κρόκο αφροδισιακές ιδιότητες. Πολλοί συγγραφείς, η μυθολογία μας αλλά και η Παλαιά Διαθήκη, συνδέουν τον κρόκο με τον έρωτα και την γονιμότητα. Σήμερα σε όλες τις οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες και ιδιαίτερα της Ευρώπης, εξακολουθεί να χρησιμοποιείται σε μεγάλη έκταση ως μπαχαρικό στα διάφορα φαγητά. Στην Ινδία

εξακολουθεί να χρησιμοποιείται σε μεγάλη έκταση και σαν θυμίαμα κατά τις θρησκευτικές τους τελετές, καθώς και για βάνιμο των μανδυών των ιερέων, συνήθεια που την είχαν οι αρχαίοι Αιγύπτιοι και Ρωμαίοι. Οι πιο γνωστές φαρμακευτικές του χρήσεις είναι για (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης. 2017):

- Αντιοξειδωτική Δράση
- Αντιφλεγμονώδη Δράση
- Αγγειοδιασταλτική Δράση
- Συγκόλληση των αιμοπεταλίων
- Αναστολή της δράσης της τοποϊσομεράσης
- Αναστολή της δράσης της τυροσινάσης
- Βελτίωση της Εγκεφαλικής Λειτουργίας
- Ανακούφιση των ενοχλήσεων κατά την οδοντοφυΐα (σχετικό σκεύασμα κυκλοφορεί στην Ευρώπη).
- Πρόσφατα έχουν αναπτυχθεί και εφαρμογές για τη χρήση του ως φάρμακο κατά του καρκίνου

Εικόνα 8: Ελαιόλαδο με κρόκο Κοζάνης

Πηγή: http://www.i-mykonos.com/gr/business/olive_oil_shop

3.2.2. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ «ΑΝΑΓΚΑΣΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΚΡΟΚΟΠΑΡΑΓΩΓΩΝ ΚΟΖΑΝΗΣ»

Μέχρι το 1966 η διακίνηση και εμπορία του κρόκου γινόταν μέσω χονδρεμπόρων, οι οποίοι αγόραζαν το προϊόν από τους μεμονωμένους παραγωγούς σε πολύ χαμηλές τιμές. Η έλλειψη διαπραγματευτικής δύναμης από την πλευρά των παραγωγών και ο κίνδυνος παύσης της καλλιέργειας οδήγησαν την Πολιτεία το 1971 στη σύσταση του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης», προκειμένου να προστατευθεί το μοναδικό προϊόν, υποχρεώνοντας το σύνολο των παραγωγών του προϊόντος να ενταχθούν στον εν λόγω Συνεταιρισμό. Η έδρα του συνεταιρισμού ορίστηκε στο ομώνυμο χωριό «Κρόκος» στη περιοχή της Κοζάνης, όπου βρίσκεται και ο μεγαλύτερος όγκος της παραγωγής.

Στις διεθνείς σχέσεις του ο συνεταιρισμός χρησιμοποιεί την επωνυμία «COOPERATIVE DE SAFRAN / CROCOS - 50010 KOZANI». Η νομική μορφή του συνεταιρισμού διέπεται από το Νομοθετικό Διάταγμα 818/1971, «Περί ιδρύσεως Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης Περιφέρειας Ν. Κοζάνης» και που δίνει στον συνεταιρισμό το αποκλειστικό δικαίωμα να συλλέγει, να συσκευάζει και να διακινεί το προϊόν.

Η ίδρυση του συνεταιρισμού δημιούργησε ένα φορέα που έχει τη συνολική ευθύνη της συγκέντρωσης, επεξεργασίας, τυποποίησης και διάθεσης του προϊόντος, έτσι ώστε να διασφαλίζεται η ποιότητά του και να αποφεύγεται η νοθεία που γινόταν στο παρελθόν, από τους εμπορομεσίτες, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση και την αρνητική εικόνα του προϊόντος (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης. 2017).

Σύμφωνα με το καταστατικό του Συνεταιρισμού, κάθε παραγωγός, είναι μεν υποχρεωμένος να παραδίδει το προϊόν του στον Συνεταιρισμό, μπορεί όμως, κατόπιν άτυπης συγκατάθεσης από τον Συνεταιρισμό, να μην καλλιεργήσει για ένα έως δύο συνεχόμενα χρόνια χωρίς τον κίνδυνο αφαίρεσης της αδειάς του. Έτσι, ενώ τα εγγεγραμμένα μέλη του είναι περίπου 1000, ωστόσο το 2018 τα ενεργά μέλη ήταν 712. Σύμφωνα με τον Πρόεδρο του Συνεταιρισμού, τα τελευταία χρόνια υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον από νέους σε ηλικία που θέλουν να ασχοληθούν με την κροκοκαλλιέργεια. (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης. 2017).

Ο Συνεταιρισμός στεγάζεται σε ιδιόκτητο τριώροφο κτίριο συνολικής επιφάνειας 612,40 τ.μ. και όγκου 2.152 κ.μ. Το κτήριο βρίσκεται σε οικόπεδο επιφάνειας 477,20 τ.μ. εντός του οικισμού της Κοινότητας Κρόκου Κοζάνης. Αναλυτικά το κτίριο περιλαμβάνει (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης. 2017):

- Υπόγειο επιφάνειας 240,70 τ.μ. που χρησιμοποιείται ως αποθηκευτικός χώρος για την αποθήκευση τόσο της πρώτης ύλης όσο και των συσκευασμένων προϊόντων
- Ισόγειο επιφάνειας 240,70 τ.μ. όπου είναι εγκατεστημένος ο μηχανολογικός εξοπλισμός για τη συσκευασία του προϊόντος
- Όροφος επιφάνειας 131,00 τ.μ. όπου είναι εγκατεστημένα τα γραφεία του συνεταιρισμού

Εικόνα 9: Το κτήριο των εγκαταστάσεων του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης»

Πηγή: <http://www.safran.gr/partnership.asp>

Σύμφωνα με το καταστατικό του συνεταιρισμού, ο σκοπός λειτουργίας του συνεταιρισμού είναι (Νομοθετικό Διάταγμα υπ' αριθ. 818, 1971):

- Ο συντονισμός της καλλιέργειας του φυτού "κρόκος" για να αυξηθεί η παραγωγή και να βελτιωθεί η ποιότητά του
- Η συγκέντρωση και διάθεση της παραγωγής του προϊόντος
- Η τυποποίηση και ενιαία εμφάνιση του προϊόντος

Για την επίτευξη του σκοπού του ο συνεταιρισμός αναπτύσσει οποιεσδήποτε νόμιμες δραστηριότητες και ειδικότερα τις παρακάτω (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης, 2017):

- Μεριμνά για την επιστημονική μελέτη της καλλιέργειας του φυτού
- Μεριμνά για την εκπαίδευση των καλλιεργητών και την παροχή των ειδικευμένων σχετικών πληροφοριών και οδηγιών
- Προμηθεύει στα μέλη του γεωργικά είδη χρήσιμα για την καλλιέργεια του φυτού, ειδικά δε εκλεκτό σπόρο
- Συγκεντρώνει, επεξεργάζεται, τυποποιεί, συσκευάζει και διαθέτει το προϊόν για λογαριασμό των συνεταίρων
- Συμμετέχει με ποσοστό 55% στη ομώνυμη εταιρεία «ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΡΟΚΟΥ ΚΟΖΑΝΗΣ ΑΒΕΕ» μαζί με την εταιρεία «ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΟΡΡΕΣ ΑΕ», η οποία εμπορεύεται σκευάσματα τσαγιού με κρόκο

Με την καλλιέργεια του κρόκου απασχολούνται περίπου 5.000 άτομα κάθε χρόνο. Η συνεταιριστική μερίδα ανέρχεται σήμερα (2018) στα 367 ευρώ.

Εικόνα 10: Ο ιστότοπος της ομώνυμης εταιρείας «ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΚΟΡΡΕΣ ΑΕ»

Πηγή: <http://www.krocuskozanis.com/organic-apricot-mango-and-greek-saffron>

Ο «Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» το 1997 απέκτησε πιστοποιητικό διασφάλισης ποιότητας ISO 9001 και έχει αναπτύξει πιστοποιημένη

βιολογική καλλιέργεια κρόκου. Η ονομασία "ΚΡΟΚΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ" έχει καταχωρηθεί ως προστατευόμενη ονομασία προέλευσης (ΠΟΠ) (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης, 2017).

Εικόνα 11: Το πιστοποιητικό διασφάλισης ποιότητας ISO 9001, ονομασίας «ΚΡΟΚΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ» και της προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης (ΠΟΠ).

Πηγή: <http://www.safran.gr/partnership.asp>

3.2.3. Η ΕΜΠΟΡΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ ΤΟΥ «ΚΡΟΚΟΥ»

Η συγκέντρωση του προϊόντος κρόκου στον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» αρχίζει αμέσως μετά την ξήρανση, διαλογή και καθαρισμό των στιγμάτων, εργασίες που γίνονται στο χώρο του κάθε παραγωγού. Αξίζει να σημειωθεί πως η συγκομιδή του κρόκου γίνεται στην πλειοψηφία από Ελληνικά χέρια, και κυρίως από συγχωριανούς, γείτονες και συγγενείς, αφού τα μεροκάματα είναι αρκετά υψηλά για τα σημερινά δεδομένα, κυμαίνονται μεταξύ 40 με 50 ευρώ. Στη συνέχεια, ο παραγωγός παραδίδει το προϊόν στον Συνεταιρισμό, όπου

υπόκειται σε διαδικασίες επεξεργασίας και διαλογής με τη βοήθεια του μηχανολογικού εξοπλισμού που έχει επενδύσει ο συνεταιρισμός για την εξυπηρέτηση των μελών του. Οι μορφές με τις οποίες διατίθεται το προϊόν σήμερα είναι (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης. 2017):

- Σε μορφή ευλύγιστης, χαλαρής, ελαστικής και υγροσκοπικής μάζας από ολόκληρα νήματα που προέρχονται από τα αποξηραμένα στίγματα των λουλουδιών του «Crocus Sativus Linneaus»
- Με τη μορφή σκόνης ύστερα από άλεσμα των κόκκινων στίγμάτων του

Εικόνα 12: Οι μορφές εμπορίας του κρόκου

Πηγή: http://www.safran.gr/products_index.asp

Αφού επεξεργαστεί και συσκευαστεί, το προϊόν στη συνέχεια διατίθεται στην αγορά σε μικρές συσκευασίες των 0.5, 1, 2, 4 και 28 gr. Ο κρόκος σε αυτές τις συσκευασίες προορίζεται να χρησιμοποιηθεί ως άρτυμα. Η συσκευασία του περιλαμβάνει τις εξής ενδείξεις (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης. 2017):

- Το βοτανικό και εμπορικό όνομα του προϊόντος
- Το καθαρό βάρος
- Την κατηγορία του προϊόντος
- Την χώρα παραγωγής
- Οποιαδήποτε άλλη ένδειξη ζητά ο αγοραστής ή εξυπηρετεί τον πελάτη

Εικόνα 13: Εικόνες από τις συσκευασίες του προϊόντος

Πηγή: http://www.safran.gr/products_index.asp

Ο συνεταιρισμός εξάγει στην Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία, Η.Π.Α., Ελβετία, Αγγλία, Γερμανία, Σκανδιναβικές και Κάτω Χώρες, Η.Α.Ε. και Ιαπωνία (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης 2017).

3.2.4. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

α) Αριθμός μελών

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Συνεταιρισμού της τελευταίας δεκαετίας, ο αριθμός των μελών το 2007 ήταν 1372. Από το 2008-2010 παρατηρείται αύξηση των μελών της τάξης του 8% η οποία διατηρείται σταθερή την τριετία αυτή, για να ακολουθήσει μία κατακόρυφη πτώση το 2001 της τάξης του 42%, που πιθανόν οφείλεται στις πολύ χαμηλές τιμές που είχε το προϊόν εκείνη τη χρονιά.

Διάγραμμα 6: Αριθμός μελών

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Η παραπάνω μείωση συμπαρέσυρε και την μείωση των καλλιεργούμενων εκτάσεων καθώς και του κύκλου εργασιών κατά 42%, όπως είδαμε πιο πάνω. Το διάστημα 2010-2013 (της οικονομικής κρίσης) ο Συνεταιρισμός αντιμετώπισε σοβαρότατα προβλήματα χρηματοοικονομικής φύσης τόσο με τους παραγωγούς, όσο και με τους προμηθευτές. Αυτός είναι ο κύριος λόγος που πολλοί παραγωγοί σταμάτησαν την καλλιέργεια του κρόκου. Όμως, από το 2014 έως και σήμερα ο αριθμός των μελών παρουσιάζει μια μικρή αλλά σταθερή ανοδική πορεία, η οποία αντανακλάται τόσο στις καλλιεργούμενες εκτάσεις, όσο και στην παραγωγή και τον κύκλο εργασιών.

β) Καλλιεργούμενες εκτάσεις

Από την ίδρυση του Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης το 1971, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις του κρόκου παρουσιάζουν σημαντικές αυξομειώσεις. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Συνεταιρισμού, οι καλλιεργούμενες εκτάσεις το 1971, το έτος σύστασης, ήταν 2.700 στρέμματα. Δέκα χρόνια αργότερα, το 1982 παρουσιάζεται το ιστορικό υψηλό με την συνολική έκταση να φτάνει τα 17.300 στρέμματα, αλλά κατά την επόμενη δεκαετία η πτώση είναι κατακόρυφη και το 2007 πέφτει στα 2.974 στρέμματα.

Στο διάγραμμα 7, αποτυπώνονται οι καλλιεργούμενες εκτάσεις τα έτη 1971, 1982 & 2007 έως 2016.

Διάγραμμα 7: Καλλιεργούμενες εκτάσεις

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Από το 2007 έως και το 2009 η πτώση των καλλιεργούμενων εκτάσεων συνεχίζεται, για να φτάσει το 2009 στο ιστορικό χαμηλό των 1200 στρεμμάτων. Ο μεγάλος ανταγωνισμός από το Ιράν, η ανεπαρκής διαφήμιση και οι χαμηλές τιμές ήταν οι βασικοί λόγοι για την πορεία της καλλιέργειας κατά την περίοδο αυτή (www.tovima.gr/2008/11/25/finance/krokos-kozanis-o-ellinikos-thisayros/). Ωστόσο, από το 2010 και μέχρι σήμερα η πορεία αντιστρέφεται και παρατηρείται σημαντική αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων, καθώς σύμφωνα με τον απολογισμό του 2016 τα συνολικά στρέμματα ξεπέρασαν τα 5000. Με την μείωση των γεωργικών εισοδημάτων των τελευταίων χρόνων, αλλά και την ανεργία που πλήττει την περιοχή της Κοζάνης και τη Δυτική Μακεδονία γενικότερα, παλιοί παραγωγοί επαναφέρουν την καλλιέργεια, αλλά και νέοι άνθρωποι επιστρέφουν στη γεωργία και ασχολούνται με την καλλιέργεια.

γ) Παραγωγή

Η παραγωγή του κρόκου Κοζάνης εξαρτάται από αρκετούς παράγοντες. Βασικός παράγοντας είναι οι καιρικές συνθήκες, αλλά και ο καλλιεργητικός κύκλος της καλλιέργειας. Πιο συγκεκριμένα κατά το πρώτο έτος από την φύτευση των βολβών, η απόδοση ανά στρέμμα φτάνει τα 200 γραμμάρια, ενώ κατά το τρίτο, τέταρτο, πέμπτο

και έκτο έτος φθάνει τα 1,3 κιλά. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παραχωρήθηκαν από τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης», η μέση απόδοση είναι 0,85 κιλά ανά στρέμμα με την απόδοση να αυξομειώνεται, ανάλογα των κλιματικών συνθηκών. Στο διάγραμμα 8 απεικονίζεται η παραγωγή σε κιλά την δεκαετία 2007-2016

Διάγραμμα 8: Παραγωγή σε κιλά

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Όπως φαίνεται από τα στοιχεία, η παραγωγή είναι ευθέως ανάλογη των καλλιεργούμενων εκτάσεων, ενώ δεν υπάρχει σημαντική μείωση της παραγωγής εξαιτίας των καιρικών συνθηκών, καθότι την δεκαετία αναφοράς οι κλιματικές συνθήκες χαρακτηρίζονται από σταθερότητα.

δ) Κύκλος εργασιών

Κατά μέσο όρο, στο διάστημα που μελετάμε (2007-2016), η τιμή παραγωγού κυμαίνεται από 1200- 1350 ευρώ ανά κιλό, ενώ η εμπορική τιμή 2000-2600 ευρώ ανά κιλό.

Ο λογαριασμός αποτελεσμάτων χρήσης είναι σχεδιασμένος, ώστε να παρουσιάζει τις λειτουργικές δραστηριότητες μιας επιχείρησης σε αριθμητική μορφή. Φανερώνει την αξία των αγαθών ή των υπηρεσιών που πωλήθηκαν σε συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Αυτό το μέγεθος καλείται «κύκλος εργασιών» ή «πωλήσεις» ή «έσοδα». Κύκλος εργασιών είναι στην ουσία ο τζίρος για ένα συγκεκριμένο χρονικό

διάστημα π.χ. για ένα χρόνο. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Συνεταιρισμού, ο κύκλος εργασιών κατά την τελευταία δεκαετία εξελίχθηκε ως εξής:

Διάγραμμα 9: Κύκλος εργασιών

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Από το παραπάνω διάγραμμα φαίνεται ότι, ο κύκλος εργασιών του Συνεταιρισμού ανέρχεται στα 2,5 εκατ. ευρώ το 2007 για να μειωθεί το 2008 κατά ποσοστό 25%, ενώ το 2009 παρατηρείται μια ραγδαία αύξηση, αγγίζοντας τα 3 εκατομμύρια ευρώ. Το 2010 ωστόσο, ο κύκλος εργασιών σημειώνει ραγδαία πτώση κατά 42%, ενώ για τα επόμενα 3 χρόνια, ο κύκλος εργασιών αναπροσαρμόζεται, φτάνοντας τα 2,5 εκατομμύρια ευρώ. Την τριετία 2014-2016, ο κύκλος εργασιών παρουσιάζει ιστορικό υψηλό δεκαετίας με τον λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσης να υπολογίζεται στα 4,7 εκατομμύρια ευρώ. Οι παραπάνω διακυμάνσεις οφείλονται κατά κύριο λόγο στις τιμές του προϊόντος στη διεθνή αγορά.

3.2.5. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΟΡΡΕ

Το έτος 2007, καθώς είχε προηγηθεί μία περίοδος ύφεσης, ο Συνεταιρισμός αποφάσισε, στο πλαίσιο της εξωστρέφειας, να αναζητήσει νέες συνεργασίες². Έτσι αποφασίστηκε η σύσταση Συνεταιριστικής Εταιρείας με την εταιρεία «Κορρές» και την Capital Connect

---

² Η παραπάνω συνεργασία κατά πρώτον αφορά την συμμετοχή κρόκου στην παρασκευή κρέμας προσώπου με το διακριτικό όνομα GOLDEN KROCUS ELIXIR. Κατά δεύτερον στην παρασκευή βιολογικών αφειγημάτων <https://www.e-pharm.gr/matia/4173-korres-golden-krocus-elixir-xrusos-krokos-eliksirio-neotitas-mation-18ml-5203069072697.html>

Venture Partners. Το αποτέλεσμα ήταν η σύσταση της εταιρείας «Προϊόντα Κρόκου Κοζάνης Α.Ε.Β.Ε».

Το ποσοστό συμμετοχής της «Κορρές Φυσικά Προϊόντα» στην νέα εταιρία «Προϊόντα Κρόκου Κοζάνης Α.Ε.Β.Ε.» είναι 15%. Με ποσοστό 30% συμμετέχει η Capital Connect Venture Partners και με 55% ο Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης, καθώς σύμφωνα με τον νόμο, η συμμετοχή του συνεταιρισμού θα πρέπει να είναι άνω του 51% για να διατηρηθεί ο συνεταιριστικός χαρακτήρας της εταιρείας. Η Κορρές³ συμβάλει τόσο στον τομέα ανάπτυξης νέων προϊόντων, καθώς επίσης και στο marketing και στη δημιουργία του δικτύου πωλήσεων. Η νέα εταιρία αποτελεί μια σημαντική επένδυση για την περιοχή, καθώς διασφαλίζει σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης για την περιοχή μέσα από τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την εισροή σημαντικών κεφαλαίων στην οργάνωση. Τα προϊόντα που παράγονται είναι καλλυντικά και αφεψήματα.

---

³ Στις επιλεγμένες περιοχές η Κορρές συνεργάζεται, υπό όρους συμβολαιακής γεωργίας, με τοπικούς παραγωγούς-βιοκαλλιεργητές, αγροτικούς συνεταιρισμούς, εκπαιδευτικά και κοινωνικά ιδρύματα πανελλαδικά. Η επιλογή της εταιρείας να μην καλλιεργεί με δικό της δυναμικό τα βότανα που χρειάζεται, είναι συνειδητή. Στόχος της δεν είναι να ανταγωνίζεται, αλλά να στηρίζει τους καλλιεργητές και τους συνεταιρισμούς τους, καθώς και την τοπική κοινωνία. <http://www.agroekfrasi.gr/σε-ανοδική-πορεία-τα-αρωματικά-και-φαρ/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4ο ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα θέτει δύο κεντρικά ερωτήματα: α) ποια είναι η χρηματοοικονομική κατάσταση του Συνεταιρισμού και β) ποια είναι η οργανωσιακή συμπεριφορά των μελών του. Για να απαντηθούν τα παραπάνω ερωτήματα, η μεθοδολογία ακολουθεί δύο προσεγγίσεις:

- Τη μελέτη της χρηματοοικονομικής εξέλιξης του Συνεταιρισμού κατά την τελευταία δεκαετία, η οποία θα πραγματοποιηθεί μέσω της ανάλυσης των λογιστικών καταστάσεων του συνεταιρισμού για το χρονικό διάστημα 2007-2016.
- Έρευνα μέσω ερωτηματολογίου σε δείγμα μελών του Συνεταιρισμού.

4.1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ (ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ) ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

Για να απαντηθεί το πρώτο κεντρικό ερώτημα της εργασίας, έγινε ανάλυση των ισολογισμών του συνεταιρισμού της τελευταίας δεκαετίας, δηλαδή από το 2007 έως το 2016. Στο πλαίσιο αυτό αναλύθηκαν δέκα χρηματοοικονομικοί δείκτες προκειμένου να διερευνηθεί η οικονομική πορεία του συνεταιρισμού κατά τα τελευταία δέκα χρόνια. Το χρονικό διάστημα κρίνεται ικανοποιητικό για να μας δώσει αφενός μια ικανοποιητική εικόνα της πορείας του στο πρόσφατο παρελθόν, αφετέρου για να μας επιτρέψει να προβλέψουμε σε κάποιο βαθμό την πορεία του στο προσεχές μέλλον.

Οι λογιστικές διαδικασίες τηρούνται από τις επιχειρήσεις με σκοπό την ενημέρωση της διοίκησης της επιχείρησης αλλά και τρίτων ενδιαφερομένων, σχετικά με τη χρηματοοικονομική κατάσταση της επιχείρησης. Οι ενδιαφερόμενοι αυτοί μπορούν να αντλήσουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες από τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, που αποτελούν το τελικό προϊόν της χρηματοοικονομικής λογιστικής και δημοσιεύονται, ώστε το ευρύ κοινό να έχει άμεση πρόσβαση. Οι κυριότερες χρηματοοικονομικές καταστάσεις μέσα από τις οποίες ο ενδιαφερόμενος χρήστης μπορεί να σχηματίσει ολοκληρωμένη εικόνα για την οικονομική μονάδα είναι (Ξανθάκης & Αλεξιάκης, 2007):

- Ισολογισμός

- Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης
- Πίνακας Διάθεσης των Αποτελεσμάτων
- Προσάρτημα
- Κατάσταση Ταμειακών Ροών

Στη παρούσα έρευνα, τα διαθέσιμα στοιχεία για τη μελέτη της χρηματοοικονομικής εξέλιξης του αγροτικού συνεταιρισμού ήταν οι ισολογισμοί της επιχείρησης. Ο ισολογισμός, σα μία φωτογραφία, δίνει την οικονομική εικόνα της επιχείρησης σε δεδομένη ημέρα σε δεδομένη στιγμή. Πιο συγκεκριμένα, ως ‘ενεργητικό (assets)’ ονομάζονται όλοι οι πόροι της εταιρείας, ενώ ως ‘παθητικό (liability)’ ονομάζονται όλες οι υποχρεώσεις της, τα ίδια κεφάλαια (equity), καθώς και όλες οι επενδύσεις του ιδιοκτήτη. Η εταιρεία χρησιμοποιεί όλα τα στοιχεία του ενεργητικού της, συμπεριλαμβανομένων των εισπρακτέων λογαριασμών, των εμπορευμάτων και του εξοπλισμού, για την παραγωγή ή την αγορά αγαθών προς πώληση ή για την παροχή υπηρεσιών. Τα στοιχεία του ενεργητικού μιας εταιρείας χρηματοδοτούνται από τα στοιχεία του παθητικού της (που λέγονται και υποχρεώσεις) καθώς και από τα ίδια κεφάλαια του ιδιοκτήτη (που λέγονται και καθαρή θέση ή, απλώς, ίδια κεφάλαια). Η απλή εξίσωση που αντιπροσωπεύει τη βασική δομή του ισολογισμού, είναι (Ξανθάκης & Αλεξάκης, 2007):

$$\text{Ενεργητικό} - \text{Παθητικό} = \text{Καθαρή Θέση}$$

Αυτή η εξίσωση βοηθά τους τρίτους ενδιαφερομένους να κατανοήσουν τις συνεχείς αλλαγές στην οικονομική δομή και πορεία της επιχείρησης. Επειδή η εξίσωση πρέπει πάντα να ισοσκελίζεται, η αλλαγή στο ένα σκέλος πρέπει να αντισταθμίζεται από αντίστοιχη αλλαγή στο ίδιο ή στο άλλο σκέλος, ώστε να διατηρείται η ισοσκελίση. Κατά τη μελέτη του ισολογισμού, πρέπει να λαμβάνεται υπ’ όψη, ότι η κατανομή του ενεργητικού, του παθητικού και των ιδίων κεφαλαίων στον ισολογισμό μιας εταιρείας εξαρτάται από το είδος της επιχείρησης, τον οικονομικό κλάδο και τις διοικητικές αποφάσεις της εταιρείας.

Τέλος, ο τύπος της ανάλυσης που γίνεται με βάση τις λογιστικές καταστάσεις είναι είτε Διαστρωματική ανάλυση ή Διαχρονική ανάλυση. Στη παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε η διαχρονική ανάλυση των στοιχείων των ισολογισμών του αγροτικού συνεταιρισμού (Ξανθάκης & Αλεξάκης, 2007 ; Ruth,2003).

Σύμφωνα με τη διαθέσιμη βιβλιογραφία, υπάρχει μία πληθώρα εργαλείων για την ανάλυση των λογιστικών καταστάσεων μίας επιχείρησης, τα οποία χρησιμοποιούν στατιστικές φόρμουλες, αριθμοδείκτες και άλλα μαθηματικοποιημένα και στατιστικά εργαλεία σε συνδυασμό με την ανάλυση των ισολογισμών και των καταστάσεων χρήσης. Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, για τη πραγματοποίηση της ανάλυσης και ερμηνείας των αποτελεσμάτων των ισολογισμών του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης», χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω αριθμοδείκτες:

1. **Δείκτης Κυκλοφοριακής (ή Άμεσης) Ρευστότητας:** Ο συγκεκριμένος δείκτης παρουσιάζει το μέτρο της ρευστότητας μιας επιχείρησης και τα περιθώρια «ασφάλειας», ώστε αυτή να είναι σε θέση να ανταποκριθεί στην πληρωμή των απαραίτητων υποχρεώσεων. Όσο πιο προβλέψιμες είναι οι εισροές χρημάτων μιας επιχείρησης, τόσο είναι γενικότερα αποδεκτός ένας πιο χαμηλός δείκτης αν και αυτό εξαρτάται συνήθως από το κλάδο στον οποίο ανήκει η επιχείρηση. Ο δείκτης κυκλοφοριακής ρευστότητας υπολογίζεται με το πηλίκο του κυκλοφορούν ενεργητικού προς τις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις.

Δείκτης Κυκλοφοριακής Ρευστότητας =
--

2. **Δείκτης Συνολικού Χρέους:** Ο δείκτης χρέους δεν δίνει πληροφορίες σχετικά με τις προοπτικές αύξησης της απόδοσης της επιχείρησης, αλλά είναι ζωτικής σημασίας για την ανάλυση των ισολογισμών, καθώς αξιολογεί την οικονομική υγεία της επιχείρησης και εντοπίζονται πιθανά προβλήματα χρέους που προκύπτουν. Ο δείκτης συνολικού χρέους αποτελείται από το λόγο του γενικού συνόλου του παθητικού, δηλαδή των ξένων κεφαλαίων, προς το γενικό σύνολο του ενεργητικού.

Δείκτης Συνολικού Χρέους =
----

3. **Δείκτης Συνολικής Κυκλοφοριακής Ταχύτητας:** Ο εν λόγω δείκτης παρέχει ενδείξεις για το κατά πόσο η επιχείρηση χρησιμοποιεί εντατικά τα περιουσιακά της στοιχεία προκειμένου να πραγματοποιεί τις πωλήσεις της, αν υπάρχει δηλαδή υπερεπένδυση κεφαλαίων στην επιχείρηση σε σχέση με το ύψος των πωλήσεων της. Βέβαια, τα στοιχεία αυτού του δείκτη επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τη μέθοδο των αποσβέσεων που ακολουθεί η διοίκηση της εταιρείας,

δηλαδή από το αν ακολουθείται πολιτική αυξανόμενης ή σταθερής απόσβεσης. Γενικότερα όμως, όσο υψηλότερος είναι ο δείκτης αυτός τόσο πιο αποτελεσματικά έχουν χρησιμοποιηθεί τα περιουσιακά στοιχεία της επιχείρησης. Το αποτέλεσμα του δείκτη ερμηνεύεται σε «φορές». Ο Δείκτης Συνολικής Κυκλοφοριακής Ταχύτητας υπολογίζεται μέσω του πηλίκου των πωλήσεων προς το γενικό σύνολο ενεργητικού.

Δείκτης Συνολικής Κυκλοφοριακής Ταχύτητας =

4. **Δείκτης Περιθωρίου Καθαρού Κέρδους:** Ο συγκεκριμένος δείκτης προσδιορίζει το κέρδος από τις λειτουργικές δραστηριότητες, δηλαδή το ποσοστό κέρδους που μένει στην επιχείρηση μετά την αφαίρεση του κόστους πωληθέντων και των λοιπών εξόδων από τις καθαρές πωλήσεις. Ο υπολογισμός του δείκτη πραγματοποιείται με το λόγο του συνόλου των καθαρών κερδών της επιχείρησης προς το σύνολο των πωλήσεων. Όσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμοδείκτης τόσο πιο επικερδής είναι η επιχείρηση.

Δείκτης Περιθωρίου Καθαρού Κέρδους =

5. **Δείκτης Συνολικής Δανειακής Επιβάρυνσης:** Ο αριθμοδείκτης της συνολικής δανειακής επιβάρυνσης χρησιμοποιείται προκειμένου να διαπιστωθεί εάν υπάρχει η όχι υπερδανεισμός σε μία επιχείρηση και εκφράζει τη σχέση μεταξύ των ιδίων κεφαλαίων προς το σύνολο των δανειακών κεφαλαίων. Επιπλέον ο δείκτης αυτός δείχνει την ασφάλεια που παρέχει η επιχείρηση στους δανειστές της. Ένας δείκτης μεγαλύτερος της μονάδας μας φανερώνει ότι οι φορείς της επιχείρησης συμμετέχουν σ' αυτή με περισσότερα κεφάλαια από ότι οι πιστωτές της. Όσο μεγαλύτερη είναι αυτή η σχέση τόσο μεγαλύτερη ασφάλεια παρέχεται στους πιστωτές της επιχειρήσεως. Αντίθετα ένας δείκτης μικρότερος της μονάδας υποδεικνύει ότι υπάρχει περιορισμένη εξασφάλιση των πιστωτών της επιχειρήσεως.

Δείκτης Συνολικής Δανειακής Επιβάρυνσης =

6. **Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Απαιτήσεων:** Ο συγκεκριμένος δείκτης καταδεικνύει αν οι απαιτήσεις μιας επιχείρησης είναι πολύ μεγάλες σε σύγκριση με τις πωλήσεις της. Ωστόσο, στον υπολογισμό του δείκτη λαμβάνεται υπόψη ότι ο χρόνος δέσμευσης των απαιτήσεων είναι ανάλογος με τη ταχύτητα είσπραξης των απαιτήσεων. Μεγάλη ταχύτητα στην είσπραξη των απαιτήσεων σημαίνει μικρότερη πιθανότητα ζημιών από επισφαλείς πελάτες. Η παρακολούθηση της τάσης είναι διαχρονικά χρήσιμη για την αξιολόγηση της ποιότητας και της ρευστότητας των απαιτήσεων. Το αποτέλεσμα του δείκτη ερμηνεύεται σε φορές. Για να προσδιοριστεί ο αριθμοδείκτης υπολογίζεται ο λόγος των πωλήσεων προς τις απαιτήσεις της επιχείρησης όπως αυτές προκύπτουν από λογιστικές καταστάσεις.

Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Απαιτήσεων =

7. **Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων:** Ο συγκεκριμένος αριθμοδείκτης απεικονίζει την κερδοφόρα δυναμικότητα μιας επιχείρησης και παρέχει ένδειξη του κατά πόσο επιτεύχθηκε ο στόχος πραγματοποίησης ενός ικανοποιητικού αποτελέσματος από τη χρήση των κεφαλαίων των μετόχων ή διαφορετικά μετρά την αποτελεσματικότητα εκμετάλλευσης των κεφαλαίων της επιχείρησης. Αποτελεί τον βασικό δείκτη τον οποίο η διοίκηση μιας εταιρείας τείνει να προβάλλει με τον πιο επιφανή τρόπο στον ετήσιο απολογισμό χρήσης, σε περίπτωση θετικού αποτελέσματος. Ο υπολογισμός του δείκτη πραγματοποιείται με το λόγο των καθαρών κερδών χρήσης προς το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων.

Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων =

8. **Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Αποθεμάτων:** Ο συγκεκριμένος αριθμοδείκτης επιτρέπει να εξεταστεί το κατά πόσες φορές ανανεώθηκαν τα αποθέματα της επιχείρησης, σε σχέση με τις πωλήσεις της. Χρησιμοποιείται δηλαδή για να διαπιστωθεί η ταχύτητα με την οποία τα αποθέματα διατέθηκαν και αντικαταστάθηκαν κατά τη διάρκεια της χρήσης. Υπολογίζεται σε «φορές» και μέσω του λόγου του συνόλου των πωλήσεων προς το σύνολο των αποθεμάτων.

Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Αποθεμάτων =

9. **Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Ιδίων Κεφαλαίων:** Ο αριθμοδείκτης της Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Ιδίων κεφαλαίων παρουσιάζει το βαθμό χρησιμοποιήσεως των ιδίων κεφαλαίων της επιχείρησης σε σχέση με τις πωλήσεις. Συνεπώς δείχνει τις πωλήσεις που πραγματοποίησε η επιχείρηση με κάθε μονάδα ιδίων κεφαλαίων. Το αποτέλεσμα του ερμηνεύεται σε φορές, ενώ όσο μεγαλύτερος είναι ο δείκτης τόσο καλύτερη είναι η θέση της επιχείρησης, καθώς αποδεικνύεται ότι πραγματοποιεί μεγάλες πωλήσεις με σχετικά μικρό ύψος ιδίων κεφαλαίων που μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένα κέρδη. Αντίθετα, όσο μεγαλύτερος ο δείκτης τόσο λιγότερο ευνοϊκή είναι η θέση της επιχείρησης γιατί λειτουργεί βασιζόμενη κυρίως στα ξένα κεφάλαια. Ο χαμηλός δείκτης κυκλοφοριακής ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων αποτελεί ένδειξη υπέρβασης υπερεπένδυσης σε πάγια σε σχέση με τις πωλήσεις. Ο υπολογισμός του αριθμοδείκτη πραγματοποιείται με το λόγο των πωλήσεων προς τα ίδια κεφάλαια.

Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Ιδίων Κεφαλαίων =

10. **Δείκτης Διάρθρωσης Χρέους:** Ο συγκεκριμένος δείκτης χρησιμοποιείται προκειμένου να μετρηθεί και να αξιολογηθεί η επιχείρηση, όσο αφορά τη χρηματοδότηση της από ξένα κεφάλαια. Εξετάζεται συνεπώς, το κατά πόσο η επιχείρηση πρέπει να επεκτείνει το δανεισμό της προκειμένου να καλύψει τις υποχρεώσεις της. Ο υπολογισμός του δείκτη γίνεται με τον υπολογισμό του λόγου του συνόλου των βραχυχρόνιων υποχρεώσεων προς το γενικό σύνολο των υποχρεώσεων.

Δείκτης Διάρθρωσης Χρέους =

4.1.1. ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2007-2016

Για τη πραγματοποίηση της ανάλυσης σχετικά με το καθορισμό της αποτελεσματικότητας (κερδοφορίας ή ζημίας) του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης», χρησιμοποιήθηκαν οι λογιστικές καταστάσεις χρήσεως ή ισολογισμοί που έχει συντάξει η διοίκηση του συνεταιρισμού για την αποτύπωση της χρηματοοικονομικής κατάστασης και εξέλιξής του, την ενημέρωση των μελών, της διοίκησης και κάθε ενδιαφερομένου. Οι εκθέσεις των ισολογισμών του συνεταιρισμού προμηθεύτηκαν από τη διοίκηση του, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν στην εν λόγω εργασία και αφορούν τη χρηματοοικονομική εξέλιξη του για τα έτη 2007-2016. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων των ισολογισμών αποδεικνύει την κατάσταση που βρίσκεται ο συνεταιρισμός το 2016, που είναι το πιο κοντινό έτος για το οποίο υπάρχουν λογιστικά δεδομένα, καθώς και την εξέλιξη που είχε τη περίοδο 2007-2016. Παρακάτω παρουσιάζονται οι πίνακες και τα γραφήματα που συνοψίζουν την εξέλιξη του ενεργητικού και παθητικού του συνεταιρισμού, ο υπολογισμός των χρηματοοικονομικών δεικτών, καθώς και η εξέλιξη των αποτελεσμάτων χρήσης (κερδών ή ζημιών) για τη συγκεκριμένη περίοδο.

4.1.2. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΑΘΗΤΙΚΟΥ

Στην ανάλυση για τη μελέτη του ενεργητικού και του παθητικού που παρουσιάζει ο «Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης», χρησιμοποιήθηκαν οι βασικοί λογιστικοί δείκτες των ισολογισμών, όπως αναλύονται στη συνέχεια. Η εξέλιξη του ενεργητικού του συνεταιρισμού περιλαμβάνει τις εξής παραμέτρους:

- έξοδα εγκαταστάσεων (έξοδα πολυετούς αποσβέσεως)
- πάγιο ενεργητικό (σήματα, λογισμικά, μηχανήματα και άλλες απαιτήσεις)
- κυκλοφορούν ενεργητικό (εμπορεύματα, ύλες, προϊόντα, υπόλοιπα πελατών κ.α.)
- τους μεταβατικούς λογαριασμούς (στοιχεία που αφορούν άλλες χρήσεις) του ενεργητικού

Ενώ το παθητικό αναφέρεται:

- στο σύνολο των προβλέψεων για υποχρεώσεις (κεφάλαια δεσμευμένα για εκτιμήσεις γνωστών μελλοντικών υποχρεώσεων πχ. αποζημιώσεων προσωπικού)
- υποχρεώσεις (μακροπρόθεσμα δάνεια, κεφάλαιο κίνησης, προμηθευτές κ.α.)
- ίδια κεφάλαια (μετοχικά κεφάλαια)
- καθώς και όλες οι επενδύσεις που έχουν πραγματοποιηθεί από το συνεταιρισμό

Παρακάτω παρουσιάζονται οι σχετικοί πίνακες και γραφήματα σχετικά με τα παραπάνω μεγέθη.

Πίνακας 6: Η εξέλιξη του ενεργητικού του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Εξέλιξη Ενεργητικού του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης»										
Λογιστικοί Δείκτες	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Έξοδα εγκατάστασης	7.243,42	4.355,42	5.527,66	5.612,67	5.225,93	5.224,61	3.373,39	61.434,87		
Πάγιο ενεργητικό	3.707.247,45	3.964.916,83	3.801.890,30	3.636.137,61	3.483.930,34	3.371.010,38	3.235.874,00	3.160.146,12	3.221.580,99	3.040.220,28
Κυκλοφορόν ενεργητικό	2.251.055,68	2.480.446,19	2.044.100,19	2.944.385,72	2.603.241,48	2.646.452,33	3.184.768,38	3.820.345,06	5.365.696,39	6.064.423,37
Μεταβατικοί λογαριασμοί ενεργητικού				393.707,09	92.187,14	18.193,00				
Γενικό Σύνολο Ενεργητικού	5.965.546,55	6.449.718,44	5.851.518,15	6.586.136,00	6.092.397,75	6.022.687,32	6.424.015,77	7.041.926,05	8.478.350,57	9.104.643,65

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

Όσο αφορά τα κενά στοιχεία των πινάκων, αποτελούν δεδομένα τα οποία δεν συμπεριλαμβάνονταν στις εκθέσεις των ισολογισμών και συνεπώς δεν λήφθηκαν υπόψιν στον υπολογισμό του γενικού συνόλου του ενεργητικού του συνεταιρισμού. Όσο αφορά το κόστος εγκατάστασης για τα έτη 2015-2016, συμπεριλαμβάνεται στο πάγιο ενεργητικό και συνεπώς δεν υπολογίζεται ως ξεχωριστή παράμετρος.

Διάγραμμα 10: Η εξέλιξη του ενεργητικού του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με την εξέλιξη του ενεργητικού του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης», σύμφωνα με την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών που παρουσιάζονται στις λογιστικές καταστάσεις, διακρίνεται ότι το συνολικό ενεργητικό του συνεταιρισμού αυξάνεται διαχρονικά τη περίοδο 2007-2016, ενώ σχετική σταθερότητα παρατηρείται τη περίοδο 2007-2013 με μικρές αυξομειώσεις. Για το κυκλοφορούν ενεργητικό παρατηρείται η ίδια συμπεριφορά με το γενικό σύνολο (ανάλογη αύξηση), ενώ το πάγιο ενεργητικό διαχρονικά μειώνεται (από το 2008). Τα έξοδα εγκατάστασης παύουν να υφίστανται από 2015 ως ξεχωριστή παράμετρος και οι μεταβατικοί λογαριασμοί ενεργητικού δεν παρατηρούνται στους ισολογισμούς την περίοδο 2007-2009 και 2013-2016. Παρ' όλα αυτά η ανάλογη αύξηση του κυκλοφορούντος ενεργητικού και του γενικού συνόλου του ενεργητικού αποδεικνύει ότι η οικονομική δραστηριότητα αυξάνεται κατά 50% περίπου μεταξύ του 2013 και 2016, ενώ από το 2007-2013 παραμένει σχετικά σταθερή με μικρές αυξομειώσεις.

Σύμφωνα με τη διοίκηση του συνεταιρισμού, τα αίτια που οδήγησαν στην παραπάνω αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας επικεντρώνονται στην αύξηση των αποδόσεων των παραγωγικών εκτάσεων των μελών του συνεταιρισμού, σε συνάρτηση με τη ταυτόχρονη αύξηση των μελών του τα τελευταία χρόνια.

Όπως ήταν αναμενόμενο η αύξηση των μελών συνεπάγεται και αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων, η οποία οδήγησε στην αύξηση της συνολικής παραγωγής. Αυτό συνέβη λόγω της μεγάλης στροφής των κατοίκων των χωριών του Νομού Κοζάνης στην κροκοκαλλιέργεια, συνέπεια της οικονομικής κρίσης. Η πλειοψηφία των κατοίκων αυτών ήταν οικοδόμοι στο επάγγελμα. Η δυσμενής οικονομική συγκυρία, η μείωση του εισοδήματος των νοικοκυριών οδήγησε σε μείωση της υπάρχουσας ρευστότητας, η μείωση των χορηγούμενων στεγαστικών δανείων και η γενικευμένη αβεβαιότητα οδήγησαν στην μείωση της ζήτησης για νέες κατοικίες αλλά και των επενδύσεων γενικότερα. Ως εκ τούτου οι οικοδόμοι κάτοικοι έμειναν άνεργοι και μη έχοντας άλλη επιλογή στράφηκαν προς την δυναμική καλλιέργεια του κρόκου (Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης. 2017).

Πίνακας 7: Η εξέλιξη του παθητικού του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Εξέλιξη Παθητικού του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης»										
Λογιστικοί Δείκτες	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ίδια Κεφάλαια	1.963.689,87	2.350.983,33	2.319.917,30	2.286.341,14	2.123.522,10	2.097.873,02	2.182.511,92	2.200.882,63	2.260.001,32	2.584.842,75
Προβλέψεις για κινδύνους και έξοδα	6.199,30	6.671,57	28.786,61	50.101,00	71.751,80	93.245,73	113.061,23	200.835,99	219.566,34	186.360,07
Υποχρεώσεις	1.980.285,38	2.181.838,54	1.697.739,24	2.549.768,26	2.302.348,85	2.341.943,57	2.582.547,62	3.190.982,43	5.998.782,91	6.333.440,83
Μεταβατικοί λογαριασμοί παθητικού	2.015.375,00	1.910.225,00	1.805.075,00	1.699.925,00	1.489.625,00	1.594.775,00	1.545.895,00	1.449.225,00		
Γενικό Σύνολο Παθητικού	5.965.546,55	6.449.718,44	5.851.518,15	6.586.136,00	6.092.397,75	6.022.687,32	6.424.015,77	7.041.926,05	8.478.350,57	9.104.643,65

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

Διάγραμμα 11: Η εξέλιξη του παθητικού του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, όπως και στην εξέλιξη του ενεργητικού παραπάνω, οι μεταβατικοί λογαριασμοί παθητικού δεν υφίστανται ως μέγεθος στις εκθέσεις των ισολογισμών για τα έτη 2015-2016 συνεπώς δεν λήφθηκαν υπόψιν στην ανάλυση.

Πιο συγκεκριμένα, σχετικά με την εξέλιξη του παθητικού του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης», σύμφωνα με την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών του πίνακα διακρίνεται ότι το συνολικό μέγεθος του παθητικού του συνεταιρισμού αυξάνεται διαχρονικά την περίοδο 2007-2016, ενώ σχετική σταθερότητα με μικρές αυξομειώσεις παρατηρείται τη περίοδο 2007-2012. Για το σύνολο των υποχρεώσεων διακρίνεται αύξηση διαχρονικά, ενώ η πιο απότομη αύξηση στα μεγέθη εμφανίζεται μεταξύ των ετών 2014-2015. Για τη περίοδο 2007-2013, οι υποχρεώσεις είναι σχετικά σταθερές κατά έτος, με μικρές αυξομειώσεις. Οι μεταβατικοί λογαριασμοί παθητικού φαίνεται να μειώνονται τη περίοδο 2007-2011, διακρίνονται από μία σχετική σταθερότητα τα έτη 2011-2014 με μικρές αυξομειώσεις, ενώ από το 2014 και μετά δεν

εμφανίζονται στους ισολογισμούς ως μέγεθος. Τέλος, όσο αφορά το σύνολο των προβλέψεων για κινδύνους η εξέλιξη τους βασίζεται σε αύξηση διαχρονικά τη περίοδο 2007-2014, ενώ τη περίοδο 2015-2016 παρατηρείται σχετική σταθερότητα.

Ακόμα, για τη περίοδο 2007-2016, η μεγαλύτερη μεταβολή που παρατηρείται στα συνολικά μεγέθη του Παθητικού και Ενεργητικού του συνεταιρισμού, συμβαίνει την περίοδο 2014-2016 και αυτό οφείλεται όπως αναφέρθηκε και παραπάνω στην αύξηση των αποδόσεων στην παραγωγή των μελών. Πιο συγκεκριμένα, η σχετική εξέλιξη του γενικού συνόλου του παθητικού και των υποχρεώσεων δικαιολογεί την αναλογική αύξηση του ενεργητικού, καθώς βάσει της μεθοδολογίας, ο ισολογισμός πρέπει να ισοσκελίζεται προκειμένου να είναι βιώσιμος ο συνεταιρισμός.

4.1.3. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΚΑΙ ΖΗΜΙΩΝ

Στην ανάλυση για τη μελέτη σχετικά με τα κέρδη και τις ζημιές που εμφάνισε ο «Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016, χρησιμοποιήθηκαν οι βασικοί λογιστικοί δείκτες των ισολογισμών, όπως αναλύονται στη συνέχεια. Η εξέλιξη των κερδών ή ζημιών για την επιχείρηση υπολογίστηκε χρησιμοποιώντας τα έσοδα (Καθαρός κύκλος εργασιών, Λοιπά έσοδα και κέρδη, πιστωτικοί τόκοι και συναφή έσοδα), τα έξοδα (Κόστος πωλήσεων, Έξοδα διοίκησης, έξοδα διάθεσης, λοιπά έξοδα και ζημιές, χρεωστικοί τόκοι και συναφή έξοδα), καθώς και την προσαρμογή των προ-τόκων και φόρων αποτελεσμάτων των μεγεθών. Τα «αποτελέσματα μετά από φόρους» αναφέρονται στο υπόλοιπο μετά την αφαίρεση των φόρων και το συνυπολογισμό των τόκων. Παρακάτω παρουσιάζονται οι σχετικοί πίνακες και γραφήματα σχετικά με την εξέλιξη των παραπάνω μεγεθών.

Πίνακας 8: Εξέλιξη των Κερδών και Ζημιών του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Εξέλιξη των Κερδών και Ζημιών του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης»										
Λογιστικοί Δείκτες	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Κύκλος εργασιών (καθαρός)	2.285.263,49	1.696.254,24	2.965.234,91	1.708.812,92	1.972.373,38	2.625.517,95	2.467.025,39	3.264.523,99	3.887.640,03	4.692.852,53
Κόστος πωλήσεων	2.006.413,67	1.515.816,21	2.347.649,32	1.570.442,52	1.413.999,83	2.379.946,55	2.030.624,24	2.812.683,53	3.330.261,22	4.071.662,16
Λοιπά συνήθη έσοδα/έξοδα	621.681,73	703.581,96	485.679,32	664.656,04	575.617,40	1.231.022,47	770.279,96	228.208,55	878.903,17	894.082,28
Μερικό Σύνολο	900.531,55	884.019,99	1.103.264,91	803.026,44	1.133.990,95	1.476.593,87	1.206.681,30	680.049,01	1.436.281,98	1.515.272,65
Έξοδα διοίκησης	304.393,74	307.812,86	384.508,35	292.345,34	404.446,38	526.755,19	385.940,01	236.080,64	514.570,24	465.608,89
Έξοδα διάθεσης	507.322,97	513.021,46	640.847,27	487.242,19	674.077,31	877.925,30	643.233,38	393.467,72	857.617,09	776.014,82
Λοιπά έξοδα και ζημιές	4.330,13	12.753,57	52.932,58	15.315,07	3.352,31	106,40	901,66	30,97	23.849,40	7.730,44
Λοιπά έσοδα και κέρδη	0,00	45.871,89	46.239,15	45.353,79	44.790,45	44.954,73	47.507,73	38.309,00	39.938,01	53.267,73
Αποτελέσματα προ τόκων και φόρων	84.484,71	96.303,99	71.215,86	53.477,63	96.905,40	-36.288,56	149.134,50	88.778,68	80.183,26	319.186,23
Πιστωτικοί τόκοι και συναφή έσοδα	1.189,60	1.145,09	948,46	653,34	512,00	574,46	445,78	432,62	460,30	729,62
Χρεωστικοί τόκοι και συναφή έξοδα	80.029,09	96.366,14	50.361,68	35.719,79	80.761,98	108.776,4	75.425,09	28.657,34	45.484,59	44.425,58
Αποτέλεσμα προ φόρων	5.645,22	1.082,94	21.802,64	18.411,18	16.655,42	8.559,77	149.134,50	60.553,96	35.158,97	275.490,27
Υπόλοιπο αποτελεσμάτων (κερδών - ζημιών) προηγούμενων χρήσεων	6.960,14	8.838,54	4.778,41	19.168,91	30.947,14	-32.632,78	-27.522,46	80.951,76		
Διαφορές φορολογικού ελέγχου προηγούμενων χρήσεων				37.580,09	74.675,14					
Φόροι εισοδήματος	3.766,82	5.143,07	7.412,14	6.633,23	5.559,55	-3.449,45	-40.660,60	-34.222,60	-5.930,16	-29.742,19
Αποτέλεσμα περιόδου μετά από φόρους	8.838,54	4.778,41	19.168,91	30.946,86	-32.632,13	-27.522,46	80.951,76	26.331,36	29.228,81	245.748,08

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

Διάγραμμα 12: Εξέλιξη των Κερδών και Ζημιών του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

Σχετικά με τα τελικά αποτελέσματα, την εξέλιξη δηλαδή των κερδών ή ζημιών του συνεταιρισμού, παρατηρείται ότι από το 2007-2010 η κερδοφορία του συνεταιρισμού είναι σε χαμηλά επίπεδα, αλλά με ανοδική πορεία. Το 2010, οι αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης οδήγησε σε ζημίες, οι οποίες συνεχίζονται μέχρι το 2012. Στη συνέχεια, ενώ παρατηρείται σχετική αύξηση των κερδών για τα μέλη του συνεταιρισμού την περίοδο 2012-2013, η αύξηση αυτή μειώνεται κατά 50% περίπου (σε σχέση με τα επίπεδα του 2012) μέχρι το 2014, ενώ τα μεγέθη κερδοφορίας του 2015 είναι περίπου ίδια με το 2014. Αντίθετα, το 2016 παρατηρείται κατακόρυφη αύξηση των κερδών του συνεταιρισμού.

Η συνολική επίδοση του συνεταιρισμού τη περίοδο 2007-2016 είναι παραπάνω από θετική, καθώς το 2007 ο συνεταιρισμός παρουσιάζει οριακά κέρδη, σχηματίζοντας ζημίες στην συνέχεια, ενώ αντίθετα η οικονομική του δραστηριότητα το 2016 συγκεντρώνει 28 φορές υψηλότερα κέρδη απ' ό,τι το 2007, ενώ για τα υπόλοιπα έτη της περιόδου μελέτης, ο συνεταιρισμός παρουσιάζει κυμαινόμενη χαμηλή κερδοφορία. Παρά την αναγκαστική φύση του συνεταιρισμού και την αλλαγή του θεσμικού πλαισίου για τη λειτουργία των αγροτικών συνεταιρισμών το 2016 με το νόμο Ν.4384/2016, ο «Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» σχημάτισε τα υψηλότερα κέρδη για τη περίοδο 2011-2016. Μέσα από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με τη διοίκηση του συνεταιρισμού, εξηγήθηκε ότι η παραπάνω άνοδος στην παραγωγή και τις πωλήσεις που πραγματοποίησε ο συνεταιρισμός τη περίοδο 2011-2016, οφείλεται στην αύξηση των αποδόσεων των εκτάσεων των μελών-παραγωγών του συνεταιρισμού. Ακόμα, η διοίκηση εξέφρασε τη πεποίθησή της ότι τα επόμενα χρόνια η παραγωγή του κρόκου και η χρηματοοικονομική εξέλιξη του συνεταιρισμού εμφανίζει παραπάνω από θετικές προοπτικές, χωρίς παράλληλα να χάνει τον αναγκαστικό του χαρακτήρα.

4.1.4. ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ

Όπως αναφέρεται και παραπάνω στη μεθοδολογία, εκτός από τη παραπάνω ανάλυση της εξέλιξης των μεγεθών του Ενεργητικού, Παθητικού και Καθαρής Θέσης των λογιστικών καταστάσεων των ισολογισμών του συνεταιρισμού, για την εμπάθυνση της έρευνας και την αποτελεσματικότερη ερμηνεία της χρηματοοικονομικής εξέλιξης του συνεταιρισμού την περίοδο 2007-2016, υπολογίστηκαν οι παρακάτω σχετικοί

χρηματοοικονομικοί δείκτες. Για τη διαδικασία υπολογισμού των δεικτών χρησιμοποιήθηκαν τα δεδομένα που αναλύθηκαν στους παραπάνω πίνακες της προηγούμενης ενότητας. Οι δείκτες οι οποίοι αναλύθηκαν στη μεθοδολογία και υπολογίζονται παρακάτω είναι οι εξής:

- Δείκτης Κυκλοφοριακής (ή Άμεσης) Ρευστότητας
- Δείκτης Συνολικού Χρέους
- Δείκτης Συνολικής Κυκλοφοριακής Ταχύτητας
- Δείκτης Περιθωρίου Καθαρού Κέρδους
- Δείκτης Συνολικής Δανειακής Επιβάρυνσης
- Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Απαιτήσεων
- Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων
- Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Αποθεμάτων
- Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Ιδίων Κεφαλαίων
- Δείκτης Διάρθρωσης Χρέους

α) Δείκτης Κυκλοφοριακής ή Άμεσης Ρευστότητας

Ο δείκτης της «Κυκλοφοριακής ή Άμεσης Ρευστότητας», δηλώνει τη δυνατότητα που έχει ο συνεταιρισμός να αποπληρώνει τις βραχυχρόνιες υποχρεώσεις του, υπολογίζοντας το λόγο του συνόλου του ενεργητικού προς το σύνολο των υποχρεώσεων. Σύμφωνα με το παρακάτω διάγραμμα που υποδεικνύει την εξέλιξη του δείκτη, διακρίνεται ότι οι τιμές που λαμβάνει ο δείκτης τη περίοδο 2007-2014 είναι μεγαλύτερες της μονάδας, παρουσιάζοντας σχετική σταθερότητα με μικρές αυξομειώσεις. Συνεπώς, αποδεικνύεται ότι η ικανότητα του συνεταιρισμού να καλύπτει τις υποχρεώσεις του το εν λόγω χρονικό διάστημα είναι καλή. Αντίθετα ο δείκτης μειώνεται το 2015 απότομα σε τιμή μικρότερη της μονάδας, ενώ το 2016 πραγματοποιείται προσπάθεια προκειμένου να επέλθει σταθεροποίηση, παραμένοντας ωστόσο σε τιμή μικρότερη της μονάδας. Αυτό συμβαίνει καθώς τα έτη 2015-2016 οι τιμές του δείκτη των Υποχρεώσεων που έχει να καλύψει ο συνεταιρισμός βραχυχρόνια είναι μεγαλύτερη του Κυκλοφορούντος Ενεργητικού.

Διάγραμμα 13: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη της «Κυκλοφοριακής ή Άμεσης Ρευστότητας» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

β) Δείκτης Συνολικού Χρέους

Ο δείκτης του «Συνολικού Χρέους», ο οποίος διαμορφώνεται ως ο λόγος του συνόλου του παθητικού προς το σύνολο του ενεργητικού του συνεταιρισμού, υπολογίζεται ως ίσος με τη μονάδα για καθ' ένα από τα έτη μελέτης. Συνεπώς, αυτό υποδεικνύει ότι η οικονομική υγεία του συνεταιρισμού βρίσκεται σε καλά επίπεδα, χωρίς να διαμορφώνεται σε μεγαλύτερα ή μικρότερα επίπεδα «απειλών» για αυτόν και την ικανότητα ανταπόκρισης του συνεταιρισμού στις υποχρεώσεις που έχει απέναντι στους δανειστές κεφαλαίων.

Διάγραμμα 14: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη «Συνολικού Χρέους» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

γ) Δείκτης Συνολικής Κυκλοφοριακής Ταχύτητας

Ο δείκτης αυτός υποδεικνύει το κατά πόσο αποτελεσματικά έχουν χρησιμοποιηθεί τα κεφάλαια και οι πόροι του συνεταιρισμού και υπολογίζεται ως ο λόγος της συνολικής αξίας των πωλήσεων προς το σύνολο του ενεργητικού. Σύμφωνα με το παρακάτω διάγραμμα και το συγκεντρωτικό πίνακα παραπάνω, ο συγκεκριμένος δείκτης διαγράφει μία ασταθή πορεία τη περίοδο 2007-2010, πραγματοποιώντας μεγάλες διακυμάνσεις όσον αφορά τις τιμές που λαμβάνει. Αντίθετα, από το 2010 και μετά διαγράφει αυξητική πορεία με μικρές αυξομειώσεις. Τα υψηλότερα επίπεδα του δείκτη παρατηρούνται το 2009 και 2016, ενώ τα χαμηλότερα το 2008 και το 2010. Είναι προφανές ότι η αποτελεσματικότητα της χρήσης των κεφαλαίων του συνεταιρισμού το 2016 επιστρέφει έπειτα από 7 χρόνια στα επίπεδα του 2009. Οι τιμές του δείκτη τα έτη 2009 και 2016, αποτελούν και τα υψηλότερα της περιόδου μελέτης και συνεπώς αποτελεσματικότερης χρήσης των κεφαλαίων.

Διάγραμμα 15: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη της «Συνολικής Κυκλοφοριακής Ταχύτητας» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

δ) Δείκτης Περιθωρίου Καθαρού Κέρδους

Υπολογίζεται ως ο λόγος των συνολικών καθαρών κερδών του συνεταιρισμού, προς τη συνολική αξία των πωλήσεων που πραγματοποίησε τη περίοδο 2007-2016. Όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα, αναλύεται η κερδοφορία των μελών του συνεταιρισμού συναρτήσει των πωλήσεων σε κάθε έτος. Τα χρονικά διαστήματα στα οποία παρατηρείται κερδοφορία του συνεταιρισμού είναι η περίοδος 2007-2011 και

2012-2016, ενώ την περίοδο 2011-2012 παρατηρείται ζημία. Ακόμα, ο ρυθμός αύξησης της κερδοφορίας του συνεταιρισμού διαφέρει ανά έτος στις χρονικές περιόδους κερδοφορίας (2007-2011 και 2012-2016), αλλά το τελευταίο έτος (2016) παρατηρείται το μεγαλύτερο ποσοστό κερδοφορίας από όλα τα έτη της περιόδου μελέτης για την εξεταζόμενη περίοδο. Ακόμα, η βραχυχρόνια υποβάθμιση του δείκτη τη περίοδο 2014-2015, ενδέχεται να οφείλεται στις αλλαγές του νομικού πλαισίου για τους συνεταιρισμούς και τη κατάργηση του αναγκαστικού χαρακτήρα του συνεταιρισμού.

Διάγραμμα 16: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη «Δείκτης Περιθωρίου Καθαρού Κέρδους» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαρωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαρωγών Κοζάνης» 2007-2016)

ε) Δείκτης Συνολικής Δανειακής Επιβάρυνσης

Υπολογίζεται ως ο λόγος της αξίας των ξένων κεφαλαίων προς το σύνολο του ενεργητικού. Όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα, ο δείκτης μειώνεται διαχρονικά με μεγάλες αυξομειώσεις μέχρι το 2012 και με μικρότερες από το 2012 και μετά. Η υψηλότερη τιμή του δείκτη για την εξεταζόμενη περίοδο, παρατηρείται το έτος 2008. Ενώ σύμφωνα με τη πορεία που ακολουθεί συμπεραίνεται ότι η εξάρτηση του συνεταιρισμού από ξένα κεφάλαια μειώνεται διαχρονικά στην εξεταζόμενη περίοδο.

Διάγραμμα 17: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη της «Συνολικής Δανειακής Επιβάρυνσης» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαρωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαρωγών Κοζάνης» 2007-2016)

στ) Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Απαιτήσεων

Ο δείκτης της «Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Απαιτήσεων» υπολογίζεται ως ο λόγος της συνολικής αξίας των πωλήσεων προς τη συνολική αξία των απαιτήσεων που είχε η οικονομική δραστηριότητα του συνεταιρισμού την εξεταζόμενη περίοδο. Πιο συγκεκριμένα, παρατηρείται ότι οι απαιτήσεις του συνεταιρισμού σε συνάρτηση των πωλήσεων που πραγματοποίησε τη εξεταζόμενη περίοδο δεν είναι μεγάλες ή «υπερβολικές». Ωστόσο παρατηρείται μία σημαντική διακύμανση με μεγάλες αυξομειώσεις όλη την εξεταζόμενη περίοδο, γεγονός που υποδεικνύει την έλλειψη σταθερότητας της οικονομικής δραστηριότητας στην αγορά την εξεταζόμενη περίοδο. Σημαντική παρατήρηση αποτελεί επίσης το γεγονός ότι από το 2013 και μετά δεν παρατηρείται μείωση της ταχύτητας παρά τα χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με τα προηγούμενα έτη.

Διάγραμμα 18: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη της «Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Απαιτήσεων» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

ζ) Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων

Ο δείκτης «Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων» υπολογίζεται ως ο λόγος της συνολικής αξίας των καθαρών κερδών που συγκέντρωσε ο συνεταιρισμός την εξεταζόμενη περίοδο, προς τη συνολική αξία των ιδίων κεφαλαίων. Η εξέλιξη του δείκτη υποδεικνύει σχετική αστάθεια τη περίοδο 2010-2014, με μεγάλες αυξομειώσεις, ενώ από το 2015 και μετά ο δείκτης αυξάνεται κατακόρυφα στα υψηλότερα επίπεδα, υποδηλώνοντας μία συνεχώς αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των ιδίων κεφαλαίων του συνεταιρισμού. Οι χαμηλότερες τιμές του δείκτη παρατηρούνται το 2008, ενώ τη περίοδο 2010-2012, η αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων είναι αρνητική και αναποτελεσματική. Η αρνητική αποδοτικότητα των ιδίων κεφαλαίων τη περίοδο 2010-2012 σαφώς επηρεάζεται και από τις συνθήκες της αγοράς, η οποία υφίσταται τις αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Ακόμα, 2014-2015 η εξέλιξη του δείκτη μειώνεται από τα επίπεδα του 2013 και αυξάνεται στη συνέχεια το 2016 στα μεγαλύτερα επίπεδα για την εξεταζόμενη περίοδο. Η σύντομη υποβάθμιση του δείκτη για τη συγκεκριμένη περίοδο (2014-2015), ενδέχεται να οφείλεται στις αλλαγές του νομικού πλαισίου για τους συνεταιρισμούς και τη κατάργηση του αναγκαστικού χαρακτήρα του συνεταιρισμού.

Διάγραμμα 19: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη «Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαρωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαρωγών Κοζάνης» 2007-2016)

η) Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Αποθεμάτων

Ο «Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Αποθεμάτων», υπολογίζεται ως ο λόγος του συνολικού κόστους των πωλήσεων που πραγματοποίησε ο συνεταιρισμός προς το συνολικό κόστος των αποθεμάτων. Ακόμα, όπως παρατηρείται στο συγκεντρωτικό πίνακα και το παρακάτω γράφημα, ο δείκτης υπολογίζεται μόνο για τη περίοδο 2007-2014, καθώς στους ισολογισμούς της περιόδου 2015-2016, η συνολική αξία των αποθεμάτων δεν αναγράφεται ή πιθανώς δεν υπάρχουν αποθέματα για τη συγκεκριμένη περίοδο. Όσον αφορά την περίοδο 2007-2014, η εξέλιξη του δείκτη διαμορφώνεται με μεγάλες διακυμάνσεις, το εύρος των οποίων μειώνεται διαχρονικά μέχρι το 2014. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει ότι το μέγεθος των αποθεμάτων που δεν πουλήθηκαν κατά το έτος χρήσης μειώνεται.

Διάγραμμα 20: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη «Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Αποθεμάτων» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

θ) Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Ιδίων Κεφαλαίων

Ο «Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Ιδίων Κεφαλαίων» υπολογίζεται ως ο λόγος της συνολικής αξίας των πωλήσεων που πραγματοποίησε ο συνεταιρισμός την εξεταζόμενη περίοδο, προς τη συνολική αξία των ιδίων κεφαλαίων. Η εξέλιξη του δείκτη υποδεικνύει σχετική αστάθεια για τη περίοδο 2007-2013, με μεγάλες αυξομειώσεις, ενώ από το 2013 και μετά ο δείκτης αυξάνεται προοδευτικά μέχρι το 2016, υποδηλώνοντας μία συνεχώς αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των ιδίων κεφαλαίων του συνεταιρισμού. Οι χαμηλότερες τιμές του δείκτη παρατηρούνται το 2008 και την περίοδο 2010-2011, όπου έχουμε στην αγορά την εμφάνιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης, ενώ η μείωση το 2013 πιθανώς να οφείλεται στις αλλαγές του νομικού πλαισίου για τους συνεταιρισμούς και την κατάργηση του αναγκαστικού χαρακτήρα του συνεταιρισμού.

Διάγραμμα 21: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη «Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Ιδίων Κεφαλαίων» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

ι) Δείκτης Διάρθρωσης Χρέους

Ο «Δείκτης Διάρθρωσης Χρέους», υπολογίζεται ως ο λόγος του συνόλου των βραχυχρόνιων υποχρεώσεων ως προς το γενικό σύνολο υποχρεώσεων ή του συνόλου του παθητικού. Η εξέλιξη του δείκτη υποδεικνύει μείωση της συμμετοχής των ξένων κεφαλαίων τη περίοδο 2007-2009, ενώ από το 2009 και μετά ο δείκτης και κατ' επέκταση η συμμετοχή των ξένων κεφαλαίων αυξάνεται διαχρονικά μέχρι το 2015 με μεγαλύτερο ρυθμό την περίοδο 2014-2015, ενώ την περίοδο 2015-2016 παρατηρείται οριακή μείωση. Συνεπώς την εξεταζόμενη περίοδο, η συμμετοχή των ξένων κεφαλαίων, δηλαδή το χρέος του συνεταιρισμού αυξάνεται διαχρονικά μέχρι το 2016.

Διάγραμμα 22: Εξέλιξη του χρηματοοικονομικού δείκτη «Δείκτης Διάρθρωσης Χρέους» για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ίδια Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

Σύνοψη

Παρακάτω παρουσιάζεται ο συγκεντρωτικός πίνακας των αποτελεσμάτων της ανάλυσης των χρηματοοικονομικών δεικτών.

Πίνακας 9: Εξέλιξη χρηματοοικονομικών δεικτών για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Εξέλιξη χρηματοοικονομικών δεικτών για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαραγωγών Κοζάνης»										
Χρηματοοικονομικοί Δείκτες	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Δείκτης Κυκλοφοριακής (ή Άμεσης) Ρευστότητας	1,137	1,137	1,204	1,155	1,131	1,130	1,233	1,197	0,894	0,958
Δείκτης Συνολικού Χρέους	1,000	1,000	1,000	1,000	0,989	1,012	1,000	1,000	1,000	1,000
Δείκτης Συνολικής Κυκλοφοριακής Ταχύτητας	0,383	0,263	0,507	0,259	0,324	0,436	0,384	0,464	0,459	0,515
Δείκτης Περιθωρίου Καθαρού Κέρδους	0,004	0,003	0,008	0,020	-0,023	-0,012	0,040	0,009	0,009	0,060
Δείκτης Συνολικής Δανειακής Επιβάρυνσης	0,168	0,221	0,118	0,178	0,182	0,105	0,109	0,093	0,094	0,080
Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Απαιτήσεων	2,178	1,466	2,403	1,274	1,393	2,005	1,384	1,424	1,546	1,726
Δείκτης Αποδοτικότητας Ιδίων Κεφαλαίων	0,005	0,002	0,008	0,014	-0,015	-0,013	0,037	0,012	0,013	0,095
Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Αποθεμάτων	1,636	1,247	2,413	1,454	1,050	1,904	1,281	1,741		
Δείκτης Κυκλοφοριακής Ταχύτητας Ιδίων Κεφαλαίων	1,022	0,645	1,012	0,687	0,666	1,134	0,930	1,278	1,474	1,575
Δείκτης Διάρθρωσης Χρέους	0,332	0,338	0,290	0,387	0,382	0,384	0,402	0,453	0,708	0,696

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» 2007-2016)

Διάγραμμα 23: Εξέλιξη χρηματοοικονομικών δεικτών για τον «Αναγκαστικό Συνεταιρισμό Κροκοπαρωγών Κοζάνης» για τη περίοδο 2007-2016

Πηγή: Ιδία Επεξεργασία (πηγή δεδομένων: ισολογισμός του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαρωγών Κοζάνης» 2007-2016)

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα και το διάγραμμα, παρατηρούμε ότι ο δείκτης συνολικής κυκλοφοριακής ταχύτητας, ο δείκτης καθαρού κέρδους, ο δείκτης κυκλοφοριακής ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων και ο δείκτης κυκλοφοριακής ταχύτητας αποθεμάτων αυξάνονται προοδευτικά κατά την περίοδο 2007-2016. Ο λόγος για τον οποίο παρατηρείται η παραπάνω θετική πορεία, σύμφωνα με τη διοίκηση του Συνεταιρισμού, είναι η αύξηση της ποσότητας κρόκου που παραδίδεται στον Συνεταιρισμό, η οποία με τη σειρά της οφείλεται στην αύξηση του αριθμού των μελών, όπως δείξαμε σε πιο πάνω κεφάλαιο, τα τελευταία τέσσερα 4 χρόνια. Συνεπώς είναι κατανοητό και λογικό ότι η αύξηση του προϊόντος που οδήγησε στη θετική εξέλιξη των παραπάνω χρηματοοικονομικών μεγεθών, οδήγησε διαχρονικά ταυτόχρονα σε θετικά αυξανόμενες διακυμάνσεις όσον αφορά το δείκτη κυκλοφοριακής ταχύτητας απαιτήσεων και το δείκτη διάρθρωσης χρέους, παρά το γεγονός ότι τη τελευταία διετία παρατηρείται σταθερότητα στο τελευταίο. Παράλληλα όμως ο δείκτης συνολικού χρέους παρατηρείται να διαγράφει σταθερή πορεία, ενώ ο δείκτης συνολικής δανειακής επιβάρυνσης μειώνεται διαχρονικά, γεγονός που εξηγεί ότι η θετική εξέλιξη του Συνεταιρισμού τα τελευταία χρόνια οφείλεται στον έλεγχο των εξόδων και οφειλών του, όπως αποτυπώνεται από την εξέλιξη των λογιστικών καταστάσεων.

Πιο συγκεκριμένα, όσο αφορά το σύνολο των διακυμάνσεων που παρατηρούνται στα παραπάνω μεγέθη τη περίοδο της οικονομικής κρίσης, γίνεται κατανοητό βάσει του διαγράμματος ότι την περίοδο που οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης ήταν πιο εμφανείς, δηλαδή το χρονικό διάστημα 2010-2012, παρατηρούνται μεγάλα διαστήματα διακυμάνσεων σε αρκετούς από τους παραπάνω δείκτες όπως ο δείκτης καθαρού κέρδους, ο δείκτης κυκλοφοριακής ταχύτητας ιδίων κεφαλαίων και ο δείκτης κυκλοφοριακής ταχύτητας αποθεμάτων, ο δείκτης συνολικής κυκλοφοριακής ταχύτητας και ο δείκτης κυκλοφοριακής ρευστότητας. Σύμφωνα με τη διοίκηση του Συνεταιρισμού, οι παραπάνω διακυμάνσεις οφείλονται στις δυσκολίες που αντιμετώπισε ο συνεταιρισμός τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο στις χρηματοοικονομικές διεργασίες συναλλαγών με τους πελάτες και προμηθευτές εξαιτίας των χρηματοοικονομικών γεγονότων στα τραπεζικά ιδρύματα και των «capital controls». Ακόμα, σύμφωνα με τη διοίκηση, η ζήτηση και η προσφορά των προϊόντων του Συνεταιρισμού στις αγορές δεν επηρεάστηκε σημαντικά από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, αλλά αντίθετα αυξήθηκε λόγω της σπάνιας ανταγωνιστικής

υψηλής ποιότητας του κρόκου που παράγει ο Συνεταιρισμός και της αύξησης στην παγκόσμια ζήτηση του κρόκου.

Σε ό,τι αφορά τον πρώτο άξονα της έρευνας μας, μέσα από την ανάλυση των ισολογισμών της δεκαετίας 2007-2016 διαφαίνεται ότι η πορεία του συνεταιρισμού κατά το διάστημα αυτό ήταν πολύ θετική. Με αυτό το δεδομένο, καθώς και με το γεγονός ότι το μέγεθος του συνεταιρισμού αυξάνεται λόγω της ένταξης νέων μελών και το γεγονός της αυξανόμενης ζήτησης του προϊόντος στην παγκόσμια αγορά, μπορεί να γίνει η πρόβλεψη ότι ο συνεταιρισμός θα συνεχίσει την ανοδική του πορεία κατά τα επόμενα έτη.

Συνοψίζοντας λοιπόν τα παραπάνω, μέσα από την ανάλυση των ισολογισμών της δεκαετίας 2007-2016 διαφαίνεται ότι η πορεία του Συνεταιρισμού κατά το διάστημα αυτό ήταν πολύ θετική. Με αυτό το δεδομένο, καθώς και με το γεγονός ότι το μέγεθος του Συνεταιρισμού αυξάνεται λόγω της ένταξης νέων μελών και το γεγονός της αυξανόμενης ζήτησης του προϊόντος στην παγκόσμια αγορά, μπορεί να γίνει η πρόβλεψη ότι ο Συνεταιρισμός θα συνεχίσει την ανοδική του πορεία κατά τα επόμενα έτη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5ο ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ – ΔΕΙΓΜΑΤΟ-ΛΗΠΤΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

Προκειμένου να απαντηθεί το δεύτερο ερώτημα της εργασίας, δηλαδή ποια είναι η οργανωσιακή συμπεριφορά των μελών του Συνεταιρισμού και κατά πόσο αυτή συμβάλλει στην πορεία του, πραγματοποιήθηκε έρευνα μέσω ερωτηματολογίου σε δείγμα μελών.

5.1. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟΙ ΣΚΟΠΟΙ

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνηθεί η οργανωσιακή συμπεριφορά των μελών απέναντι στον Συνεταιρισμό, δηλαδή ποια είναι η στάση τους, ποιες είναι οι σχέσεις τους με τη διοίκηση και τα υπόλοιπα μέλη, καθώς επίσης και η διερεύνηση παραγόντων που επηρεάζουν τις στάσεις και απόψεις τους. Με βάση αυτόν τον ερευνητικό σκοπό τίθενται τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποια είναι τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των μελών και ποια τα χαρακτηριστικά της αγροτικής τους εκμετάλλευσης;
- Ποιες είναι οι σχέσεις των μελών με τον Συνεταιρισμό;
- Ποια είναι η στάση των μελών απέναντι στον συνεταιρισμό;
- Ποια είναι τα οφέλη που τα μέλη νιώθουν ότι αποκομίζουν από τον Συνεταιρισμό και πόση σχέση έχουν με την οικονομική κατάσταση του Συνεταιρισμού;

5.2. ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η παρούσα έρευνα είναι πρωτογενής ποσοτική και πραγματοποιήθηκε με τη χρήση δομημένου ερωτηματολογίου. Οι ποσοτικές έρευνες είναι ιδιαίτερα χρήσιμες, καθώς μπορούν να συγκεντρώσουν αρκετές πληροφορίες σε σύντομο χρονικό διάστημα, οι οποίες μετατρέπονται σε δεδομένα και αξιοποιούνται για την εξαγωγή συμπερασμάτων που είναι αντικειμενικά και δεν υπόκεινται στην υποκειμενική κρίση του ερευνητή (Louis Cohen, Lawrence Manion, Keith Morrison 2007). Ακόμη, δίνεται η δυνατότητα συσχέτισης μεταβλητών, ελέγχου υποθέσεων και γενίκευσης των

συμπερασμάτων εφόσον το δείγμα είναι σωστά επιλεγμένο (John W.Creswell (2013), δηλαδή μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού (Φαρμάκης Ν. (2017)).

5.3. ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ -ΔΕΙΓΜΑ

Ο πληθυσμός της έρευνας είναι τα μέλη του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης» και αποτελείται από 712 παραγωγούς. Το μέγεθος του δείγματος ορίστηκε στο 20% του πληθυσμού και αποτελείται από 143 άτομα. Τελικά συμπληρώθηκαν 150 ερωτηματολόγια. Τα 30 ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από την ίδια τη συγγραφέα σε συναντήσεις με τους παραγωγούς είτε στα γραφεία του Συνεταιρισμού, είτε στα καφενεία, είτε με επισκέψεις στα σπίτια τους. Τα 120 ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από τους ίδιους τους παραγωγούς, αφού προηγουμένως τους δόθηκαν από τη Γραμματεία του Συνεταιρισμού. Η έρευνα διήρκεσε τρεις μήνες, από τον Ιούνιο έως τον Αύγουστο του 2018.

5.4. ΜΕΘΟΔΟΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε περιλαμβάνει 49 ερωτήσεις χωρισμένες σε 4 ομάδες. Η πρώτη ομάδα ερωτήσεων αφορά τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων και περιλαμβάνει 7 ερωτήσεις. Η δεύτερη ομάδα ερωτήσεων αναφέρεται σε χαρακτηριστικά γεωργικής εκμετάλλευσης με 14 ερωτήσεις, ενώ η τρίτη ομάδα στις σχέσεις των μελών με τον συνεταιρισμό με 9 ερωτήσεις. Η τέταρτη και πέμπτη ομάδα ερωτήσεων είναι τύπου Likert, πενταβάθμιας κλίμακας από το 1-5 όπου καθώς αυξάνει η τιμή αυξάνει και ισχύς του νοήματος της ερώτησης. Συγκεκριμένα η τιμή 1 αντιπροσωπεύει την απάντηση «Πολύ λίγο», η 2 την «Λίγο», η 3 την «Μέτρια» η 4 την «Πολύ» και η 5 την «Πάρα πολύ». Η τέταρτη ομάδα ερωτήσεων περιλαμβάνει 10 ερωτήσεις σχετικά με την στάση των μελών προς τον συνεταιρισμό ενώ η πέμπτη περιλαμβάνει 9 ερωτήσεις σχετικά με τα οφέλη που πιστεύουν ότι λαμβάνουν ως μέλη του συνεταιρισμού.

5.5. ΕΡΓΑΛΕΙΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Η ανάλυση πραγματοποιήθηκε στο στατιστικό πρόγραμμα SPSS®V.25, με παράλληλη χρήση του Microsoft office Excel 2016. Οι ποιοτικές-κατηγορικές μεταβλητές της έρευνας παρουσιάστηκαν με χρήση σχετικών συχνοτήτων (ποσοστών),

ενώ για τις ποσοτικές μεταβλητές χρησιμοποιήθηκε ο αμερόληπτος εκτιμητής της μέσης τιμής και της τυπικής απόκλισης. Για εύρεση συσχετίσεων μεταξύ ποσοτικών και ποιοτικών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκαν παραμετρικά και μη παραμετρικά τεστ ανάλογα με την περίπτωση. Σύμφωνα με το Κ.Ο.Θ (Κεντρικό Οριακό Θεώρημα), η μέση τιμή ακολουθεί την κανονική κατανομή για δείγματα με πλήθος στοιχείων από 30 και άνω. (Φ.Κολυβά-Μαχαίρα-Ε.Μπόρα-Σέντα, 1998). Συνεπώς σε αυτές τις περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκε το independent samples t-test για έλεγχο ισότητας μέσω των τιμών 2 ανεξάρτητων δειγμάτων ενώ για παραπάνω από 2 δείγματα χρησιμοποιήθηκε ANOVA (ανάλυση διακύμανσης). Η αρχική υπόθεση είναι ότι οι μέσες τιμές είναι ίσες και η εναλλακτική ότι διαφέρουν. Στις περιπτώσεις όπου είχαμε μικρό δείγμα και δεν ικανοποιείται το Κ.Ο.Θ χρησιμοποιήθηκαν τα μη παραμετρικά κριτήρια Man Whitney για 2 ανεξάρτητα δείγματα και Kruskal Wallis για περισσότερα από 2 ανεξάρτητα δείγματα. Η αρχική υπόθεση είναι ότι οι υπό εξέταση μεταβλητές είναι ανεξάρτητες και η εναλλακτική ότι είναι εξαρτημένες. Για έλεγχο συσχετίσεων μεταξύ ποσοτικών μεταβλητών χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης Pearson. Οι τιμές του συντελεστή συσχέτισης Pearson βρίσκονται στο διάστημα [-1,1] όπου τιμές κοντά στο 1 υποδηλώνουν θετική συσχέτιση ενώ τιμές κοντά στο -1 αρνητική συσχέτιση. Τιμές κοντά στο 0 υποδηλώνουν ανυπαρξία συσχέτισης. Η αρχική υπόθεση είναι ότι οι μεταβλητές είναι γραμμικά συσχετισμένες και ότι η εναλλακτική δεν είναι. Η στάθμη σημαντικότητας σε όλα τα τεστ ορίστηκε στο 5%. Συνεπώς η αρχική υπόθεση γίνεται δεκτή όταν $p\text{-value} \geq 0,05$ και απορρίπτεται όταν $p\text{-value} < 0,05$.

5.6. ΗΘΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Οι συμμετέχοντες ενημερώθηκαν ότι η συμμετοχή τους στην έρευνα είναι ανώνυμη, εθελοντική και ότι δε θα χρησιμοποιηθεί κανένα προσωπικό στοιχείο τους παρά μόνο οι απαντήσεις τους για επιστημονικούς σκοπούς.

5.7. ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η αξιοπιστία των δεδομένων ελέγχθηκε με τον συντελεστή αξιοπιστίας Cronbach Alpha. Για να χαρακτηρίσουμε ένα ερωτηματολόγιο αξιόπιστο θα πρέπει ο δείκτης αξιοπιστίας Cronbach Alpha να είναι μεγαλύτερος του 0,70, ενώ άλλοι μελετητές υποστηρίζουν πως για τα αρχικά στάδια κάποιας μελέτης αρκεί ένας

συντελεστής Cronbach Alpha μεταξύ του 0,5 και 0,6, αλλά οπωσδήποτε για την εξαγωγή σημαντικών συμπερασμάτων τουλάχιστον 0,9 ή καλύτερα 0,95 (Nunnally & Bernstein, 1994· Tavakol & Dennick, 2011: 54· Vaske, Beaman & Sponarski, n.d.: 5-6· Pallant, 2005: 90). Για το ερωτηματολόγιο των στάσεων η αξιοπιστία ήταν 0,896 ενώ για το ερωτηματολόγιο που αναφέρεται στα οφέλη 0,935.

5.8. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ-ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το δείγμα της έρευνας ήταν γενικώς ικανοποιητικό και σε ελάχιστες περιπτώσεις χρησιμοποιήθηκαν μη παραμετρικά κριτήρια. Συνεπώς ένα μεγαλύτερο δείγμα πιθανόν κοντά στα 300 άτομα θα διασφάλιζε την μόνιμη χρήση παραμετρικών μεθόδων που θεωρούνται περισσότερο αξιόπιστοι. Επίσης, τα συμπεράσματα μπορούν να θεωρηθούν σχεδόν ασφαλή για την συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης, αλλά για να γενικευτούν περισσότερο θα ήταν περισσότερο ασφαλές να συλλεχτούν δεδομένα από διαφορετικούς παρόμοιους συνεταιρισμούς και όχι μόνο από έναν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6ο ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά

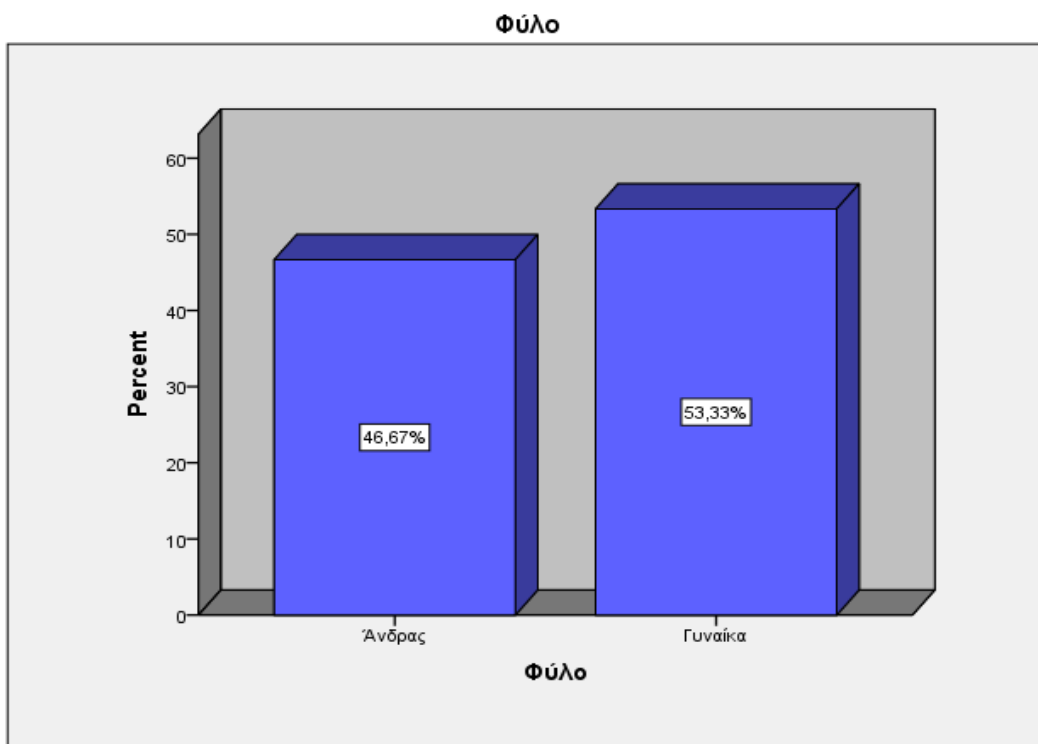
Ο Πίνακας 10 και τα Γραφήματα 1-8 παρουσιάζουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος.

Πίνακας 10: Δημογραφικά στοιχεία

Πίνακας 10. «Δημογραφικά στοιχεία»			
Δημογραφικά	Κατηγορίες	N	f%
Φύλο	Άνδρας	70	46,7
	Γυναίκα	80	53,3
Ηλικία	22-32	24	16
	33-43	51	34
	44-54	46	30,7
	55-67	29	19,3
Οικογενειακή Κατάσταση	Άγαμος	26	12,3
	Έγγαμος	124	82,7
Επίπεδο εκπαίδευσης	Δημοτικό	19	12,9
	Γυμνάσιο	20	13,4
	Λύκειο	72	48,3
	Πανεπιστήμιο	13	8,7
	ΤΕΙ	16	10,7
	ΙΕΚ-ΤΕΕ-ΕΠΑΣ-ΟΑΕΔ	9	6
	Μη απαντημένα	1	-
Τόπος κατοικίας	Κοζάνη	17	11,3
	Κρόκος	72	48
	Άνω κόμη	29	19,3
	Πτολεμαΐδα -Τρανόβαλτο-Αιανή-Νεάπολη-Αγ.Παρασκευή	8	5,4
	Καρυδίτσα	15	10
	Κάτω Κώμη	9	6
Έχετε ζήσει εκτός χωριού;	Ναι	51	34,5
	Όχι	97	65,5
	Μη απαντημένα	3	-
Πόσο χρόνια ζήσατε εκτός χωριού;	1-5	40	78,4
	6-10	8	15,7
	Πάνω από 10	3	5,9
«Εάν έχετε ζήσει εκτός χωριού που έχετε ζήσει;»	Κοζάνη	6	11,8
	Αθήνα/Θεσσαλονίκη	25	49
	Αστικά κέντρα χώρας	17	33,3
	Εξωτερικό	3	5,9

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

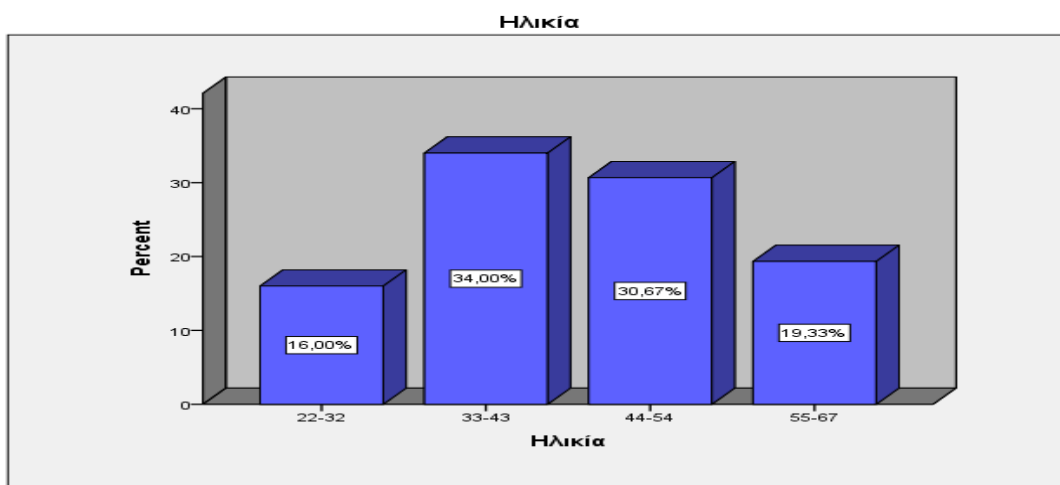
Γράφημα 1: «Φύλο»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Παρατηρούμε από το Γράφημα 1 ότι το 53,3% του δείγματος αποτελείται από γυναίκες και το 46,7% από άντρες. Το γεγονός αυτό εξηγείται, γιατί σύμφωνα με τα στοιχεία του Συνεταιρισμού, από τα 712 ενεργά μέλη, οι 380 είναι γυναίκες και οι 332 άνδρες.

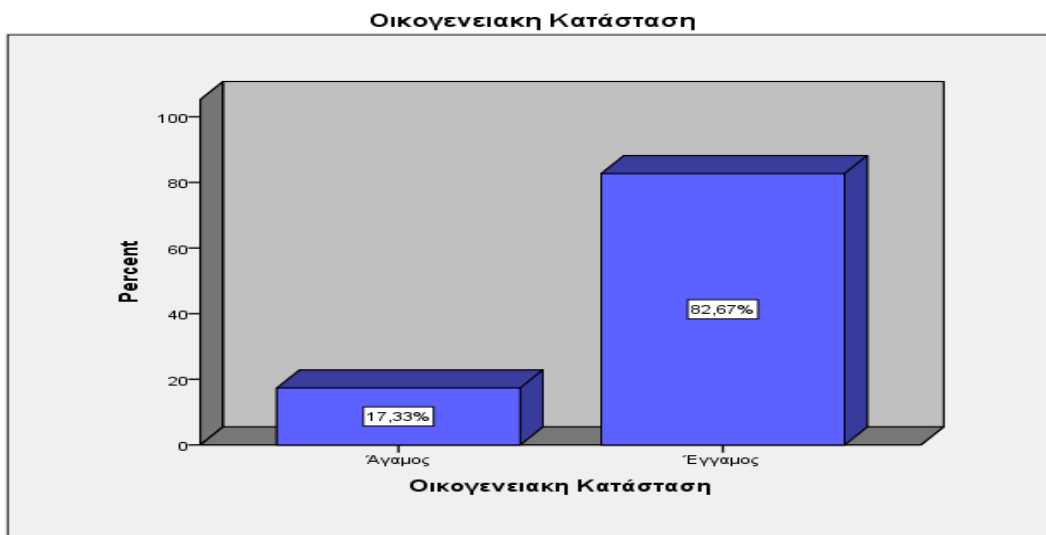
Γράφημα 2: «Ηλικία»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Αναφορικά με την ηλικία, από το Γράφημα 2 προκύπτει ότι τα μισά μέλη είναι νέα, κάτω των 45 ετών. Αυτό αιτιολογείται από το γεγονός ότι τα τελευταία χρόνια υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον από νέους ανθρώπους για την καλλιέργεια, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω.

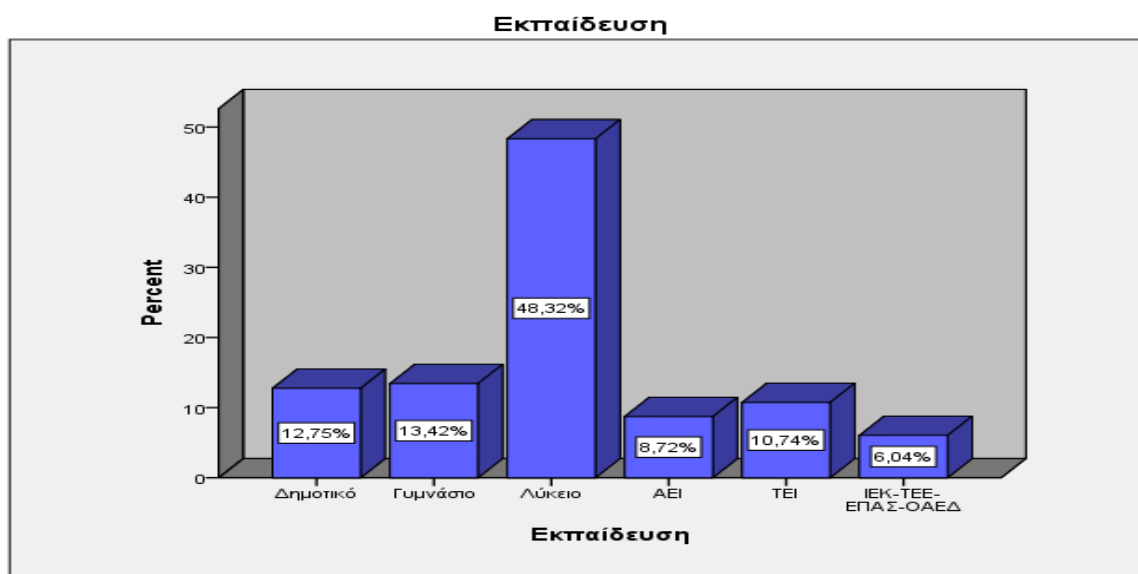
Γράφημα 3: «Οικογενειακή Κατάσταση»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Όσον αφορά την οικογενειακή κατάσταση, από το Γράφημα 3 προκύπτει ότι η συντριπτική πλειοψηφία με ποσοστό 82,7% είναι έγγαμοι ενώ μόλις το 12,3% είναι άγαμοι.

Γράφημα 4: «Επίπεδο Εκπαίδευσης»

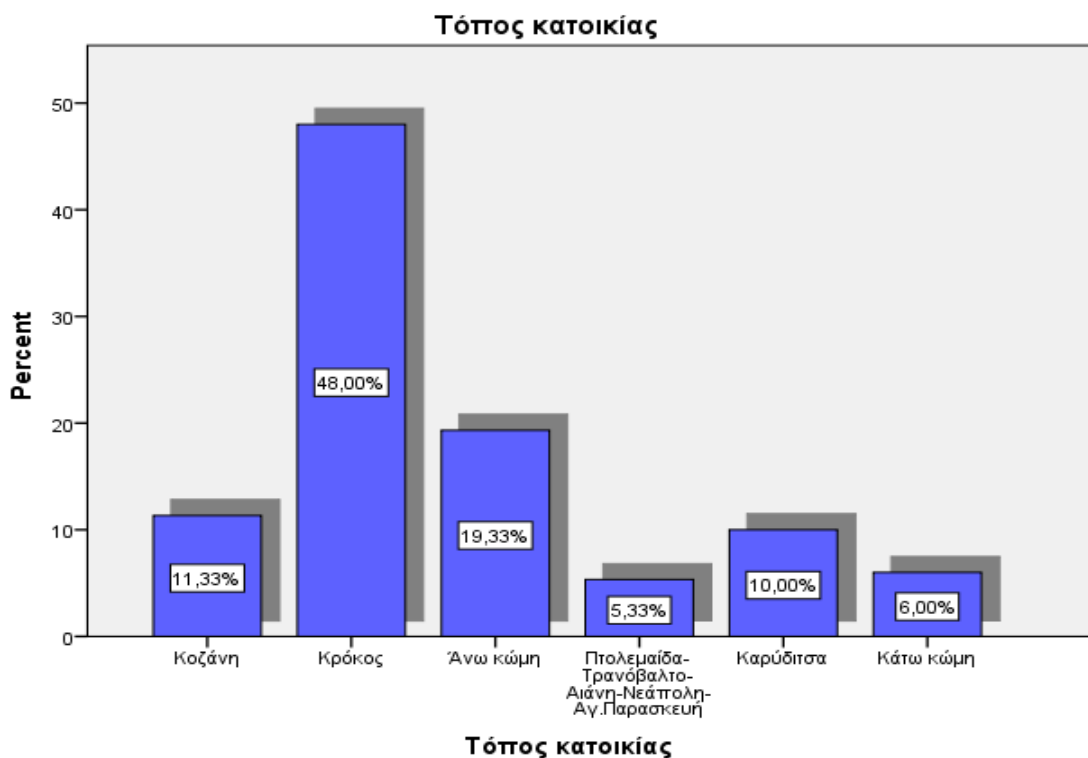

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Σχετικά με το επίπεδο εκπαίδευσης, από το Γράφημα 4 παρατηρείται ότι γενικά το μορφωτικό επίπεδο του δείγματος είναι υψηλό, καθώς ένας στους πέντε είναι απόφοιτος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και περίπου οι μισοί (48,3%) είναι απόφοιτοι Λυκείου και ακολουθούν οι απόφοιτοι Γυμνασίου με 13,4%. Οι απόφοιτοι Δημοτικού αντιπροσωπεύουν μόλις το 12,9%. Οι απόφοιτοι ΙΕΚ-ΤΕΕ-ΕΠΑΣ-ΟΑΕΔ είναι 6%.

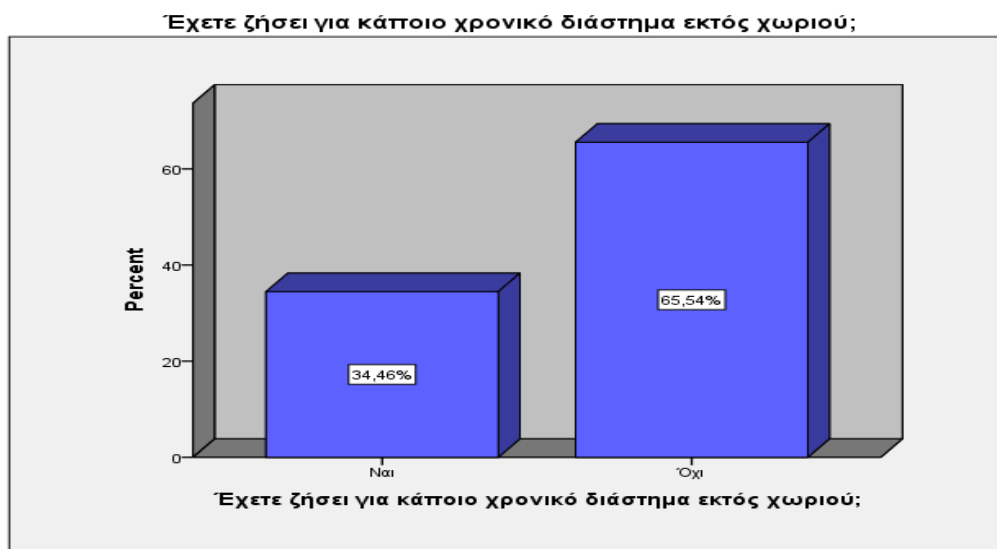
Γράφημα 5: «Τόπος κατοικίας»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Κυριότεροι τόποι διαμονής είναι το χωριό Κρόκος με 48%, η Άνω κώμη (10χιλ.νότια της Κοζάνης), με 19,3%, η Κοζάνη με 11,3% και η Καρυδίτσα (4 χιλ. νότια της Κοζάνης) με 10%, όπως φαίνεται στο Γράφημα 5. Ακολούθησε η Κάτω Κώμη(12 χιλ. βόρεια της Κοζάνης) με 6% ενώ οι περιοχές Πτολεμαΐδα, Τρανόβαλτο- (42 χιλ. από Κοζάνη), Αιάνη (22 χιλ. νότια της πόλης της Κοζάνης), Νεάπολη(50 χιλ. δυτικά της Κοζάνης), Αγ.Παρασκευή (4 χιλ. νότια της Κοζάνης), συγκέντρωσαν αθροιστικά 5,4%.

Γράφημα 6: «Έχετε ζήσει για κάποιο χρονικό διάστημα εκτός χωριού»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Προκειμένου να διερευνήσουμε εάν τα μέλη του δείγματος έχουν επιρροές από άλλα πρότυπα ζωής, καθώς επίσης και εάν πρόκειται για άτομα που μετανάστευσαν και επέστρεψαν στην γεωργία, ρωτήθηκαν για το εάν έχουν ζήσει για κάποιο χρονικό διάστημα εκτός της αγροτικής κοινότητας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων με ποσοστό 65,5% δεν έχει ζήσει εκτός του χωριού, σε αντίθεση με το 34,5% που έχει ζήσει σε αστικά κέντρα κυρίως της χώρας, σύμφωνα με το Γράφημα 6.

Γράφημα 7: «Εάν έχετε ζήσει εκτός χωριού πόσα χρόνια ζήσατε;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Από τα μέλη του συνεταιρισμού που δήλωσαν ότι έχουν ζήσει εκτός χωριού, η συντριπτική πλειοψηφία τους με ποσοστό 78,4% ανέφερε ότι έχει ζήσει πολύ λίγα χρόνια εκτός αγροτικής κοινότητας (1-5 χρόνια), το 15,7% ανέφερε ότι έζησε 6-10 χρόνια και το 5,9% έζησε πάνω από 10 χρόνια. Πιθανόν πρόκειται για άτομα που έχουν επιστρέψει στην αγροτική κοινότητα πρόσφατα, λόγω της οικονομικής κρίσης, γεγονός που επιβεβαιώνει το ενδιαφέρον για την καλλιέργεια τα τελευταία χρόνια σύμφωνα με το Γράφημα 7.

Γράφημα 8: «Εάν έχετε ζήσει εκτός χωριού που έχετε ζήσει;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Τέλος, από το Γράφημα 8, παρατηρείται ότι κυριότερος τόπος διαμονής με ποσοστό 49,02% ήταν η Αθήνα/ Θεσσαλονίκη και ακολούθησαν τα υπόλοιπα αστικά κέντρα με 33,33%. Η Κοζάνη συγκέντρωσε 11,8% ενώ το εξωτερικό 5,88%.

6.2. Χαρακτηριστικά γεωργικής εκμετάλλευσης

Ο Πίνακας 11 και τα Γραφήματα 9-21 παρουσιάζουν τα αποτελέσματα σχετικά με τα χαρακτηριστικά της γεωργικής εκμετάλλευσης του δείγματος.

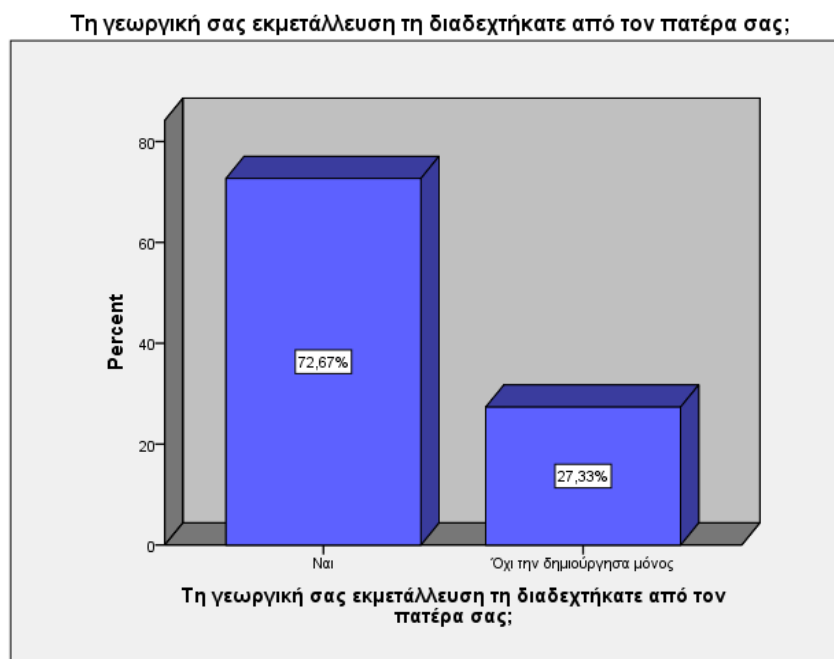
Πίνακας 11: «Γεωργική εκμετάλλευση»

Πίνακας 11. «Γεωργική εκμετάλλευση»			
Ερωτήσεις	Κατηγορίες	N	f%
Την γεωργική σας εκμετάλλευση την διαδεχθήκατε από τον πατέρα σας;	Ναι	109	72,7
	Όχι	41	27,3
Εάν διαδεχθήκατε την γεωργική σας εκμετάλλευση από τον πατέρα σας, αυτός καλλιεργούσε τον κρόκο;	Ναι	107	98,2
	Όχι	2	1,8
Εδώ και πόσα χρόνια καλλιεργείτε τον κρόκο;	1-10	74	49,3
	11-20	39	26
	21-30	24	16
	31-40	13	8,7
Πόσα στρέμματα κρόκο καλλιεργείτε φέτος;	1-12	97	64,7
	13-24	40	26,7
	25-36	10	6,6
	37-48	3	2
Πόσα στρέμματα καλλιεργείτε συνολικά φέτος;	1-40	128	85,3
	41-80	11	7,3
	81-120	2	1,3
	>120	9	6,1
Για ποιόν λόγο καλλιεργείτε κρόκο;	Καλλιεργούσε ο πατέρας μου	38	25,3
	Ικανοποιητικό εισόδημα	107	71,3
	Χόμπι/Βιοπορισμός/Συναισθηματισμός	5	2,3
Θα συνεχίσετε μελλοντικά να καλλιεργείτε κρόκο;	Ναι	111	74
	Όχι	13	8,7
	Δεν ξέρω	26	17,3
Θα επεκτείνετε μελλοντικά την καλλιέργεια του κρόκου;	Ναι	86	57,7
	Όχι	63	42,3
	Μη απαντημένα	1	-
Εάν επεκτείνετε την καλλιέργεια του κρόκου γιατί θα το κάνατε;	Οικονομικοί λόγοι	81	94,2
	Για την δημιουργία θέσεων εργασίας	2	2,3
	Για τα παιδιά μου	1	1,2
	Μου αρέσει	2	2,3
Εάν δεν επεκτείνετε την καλλιέργεια του κρόκου γιατί δεν θα το κάνατε;	Δίνει χαμηλό εισόδημα	3	4,8
	Δεν έχω τα απαραίτητα εργατικά χέρια	22	34,9
	Δεν έχω τα κατάλληλα χωράφια	22	34,9

	Συνταξιοδότηση	8	12,7
	Καθυστέρηση πληρωμών	7	11,1
	Ελπίζω να ασχοληθώ με κάτι άλλο	1	1,6
Η γεωργία για σας είναι	Αποκλειστικό επάγγελμα	20	13,3
	Κύριο επάγγελμα	48	32
	Δευτερεύων επάγγελμα	82	54,7
Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του γεωργικού σου εισοδήματος προέρχεται από την καλλιέργεια του κρόκου;	≤25	45	30
	26-50	55	36,7
	51-75	18	12
	76-100	32	21,3
Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του συνολικού οικογενειακού σας εισοδήματος (μαζί και του/της συζύγου) προέρχεται από την γεωργία;	≤25	43	28,7
	26-50	59	39,3
	51-75	18	12
	76-100	30	20

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

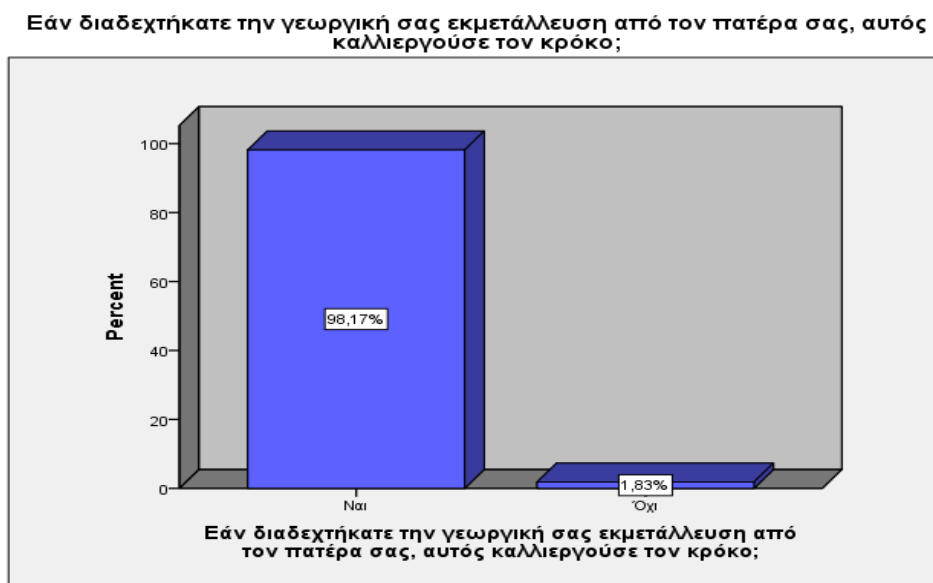
Γράφημα 9: «Την γεωργική εκμετάλλευση τη διαδεχτήκατε από τον πατέρα σας;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Παρατηρείται από το Γράφημα 9 ότι η μεγάλη πλειοψηφία με ποσοστό 72,7% διαδέχτηκε την γεωργική εκμετάλλευση από τον πατέρα σε αντίθεση με το 27,3% που δημιούργησε την γεωργική εκμετάλλευση με αυτόνομες προσπάθειες.

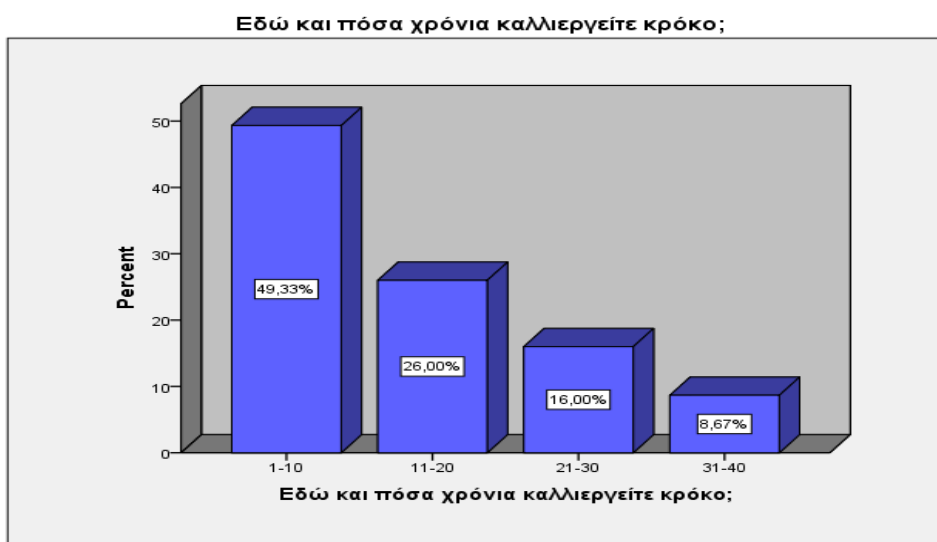
Γράφημα 10: «Ενώ διαδεχθήκατε την γεωργική σας εκμετάλλευση από τον πατέρα σας, αυτός καλλιεργούσε τον κρόκο;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Στις περιπτώσεις όπου υπήρχε διαδοχή, σχεδόν το σύνολο (98,2%) των πατέρων καλλιεργούσε τον κρόκο, όπως φαίνεται στο Γράφημα 10, στοιχείο που δείχνει ότι η καλλιέργεια του κρόκου αποτελεί οικογενειακή παράδοση.

Γράφημα 11: «Εδώ και πόσα χρόνια καλλιεργείτε κρόκο;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Αναφορικά με τα χρόνια καλλιέργειας του κρόκου, από το Γράφημα 11 φαίνεται ότι περίπου οι μισοί με ποσοστό 49,3% είναι σχετικά νέοι καλλιεργητές, αφού

καλλιεργούν τον κρόκο 1-10 χρόνια. Το 26% τον καλλιεργεί 11-20 χρόνια, ενώ οι πολύ παλιοί καλλιεργητές αντιπροσωπεύουν περίπου το ένα τέταρτο (21-30 χρόνια και 31-40 συγκεντρώνουν αντίστοιχα 16% και 8,7%).

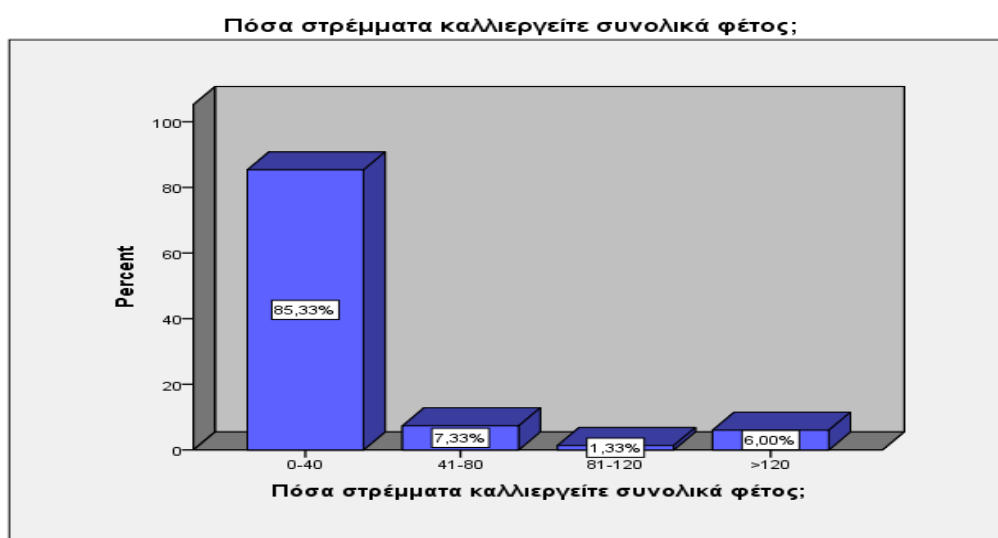
Γράφημα 12: «Πόσα στρέμματα κρόκο καλλιεργείτε φέτος;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Όσον αφορά τις εκτάσεις του κρόκου, η πλειονότητα (περίπου 65%) καλλιεργούν μικρές εκτάσεις, έως 12 στρέμματα. Μόνο ο ένας στους δέκα καλλιεργεί πάνω από 25 στρέμματα.

Γράφημα 13: «Πόσα στρέμματα καλλιεργείτε συνολικά φέτος;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Σχετικά με το μέγεθος της γεωργικής εκμετάλλευσης, η συντριπτική πλειοψηφία με ποσοστό 85,3% δήλωσε έως 40 στρέμματα, όπως παρουσιάζεται στο Γράφημα 13,

δηλαδή πρόκειται για μικρές γεωργικές εκμεταλλεύσεις. Περισσότερα των 120 στρεμμάτων καλλιεργεί μόλις το 1,3%.

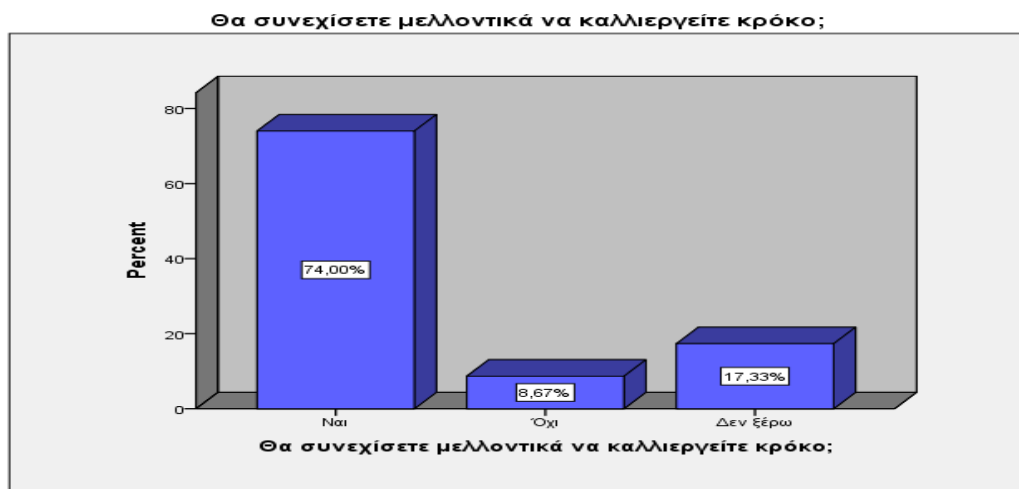
Γράφημα 14: «Για ποιο λόγο καλλιεργείτε κρόκο;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Από το Γράφημα 14, παρατηρούμε ότι οι ερωτηθέντες σε ποσοστό 71,3% δήλωσαν ότι βασικός λόγος για τον οποίο καλλιεργούν τον κρόκο είναι το ικανοποιητικό εισόδημα ενώ το 25,3% επειδή το καλλιεργούσε ο πατέρας. Μόλις το 2,3% αναφέρθηκε σε άλλους λόγους όπως χόμπι, βιοπορισμός και συναισθηματικοί λόγοι.

Γράφημα 15: «Θα συνεχίσετε μελλοντικά να καλλιεργείτε κρόκο;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Σύμφωνα με το Γράφημα 15, περίπου τα τρία τέταρτα $\frac{3}{4}$ των ερωτηθέντων (74%) δήλωσε ότι θα συνεχίσει να καλλιεργεί τον κρόκο, σε αντίθεση με το 8,7% που δήλωσε ότι δεν θα συνεχίσει. Αμφίβολοι ήταν το 17,3% των ερωτηθέντων ως προς την συνέχεια της καλλιέργειας του κρόκου.

Γράφημα 16: «Θα επεκτείνετε μελλοντικά την καλλιέργεια του κρόκου;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Παράλληλα, πάνω από τα μισά μέλη του συνεταιρισμού (57,7%) δήλωσαν ότι επιθυμούν την επέκταση της καλλιέργειας, όπως παρουσιάζεται στο Γράφημα 16.

Γράφημα 17: «Εάν επεκτείνετε την καλλιέργεια του κρόκου γιατί θα το κάνετε;»

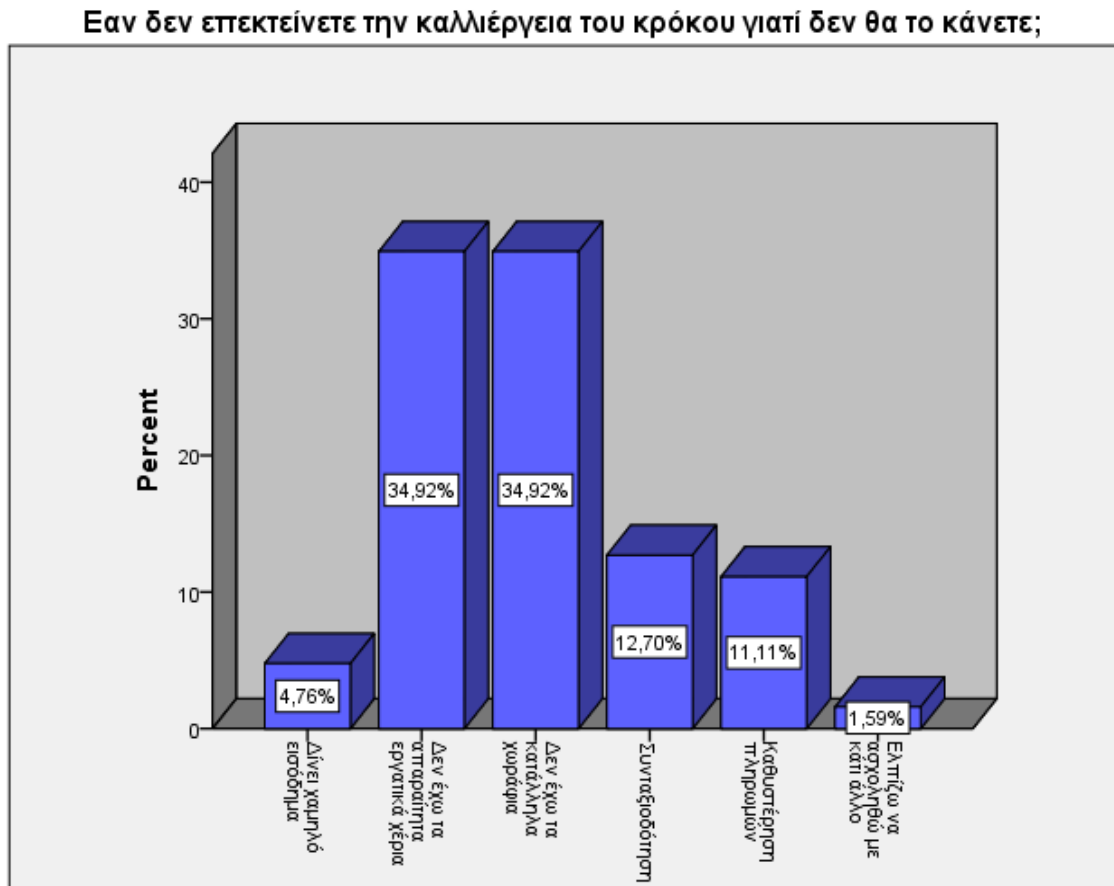

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Τα άτομα που απάντησαν ότι θα επεκτείνουν την καλλιέργεια του κρόκου στην συντριπτική πλειοψηφία τους με ποσοστό 94,2% δήλωσαν ότι αυτό θα το έκαναν για

οικονομικούς λόγους, σύμφωνα με το Γράφημα 17. Οι υπόλοιπες επιλογές όπως η δημιουργία θέσεων εργασίας, το κάνω γιατί μου αρέσει και το κάνω για τα παιδιά μου συγκέντρωσαν αντίστοιχα 2,3%, 2,3% και 1,2%.

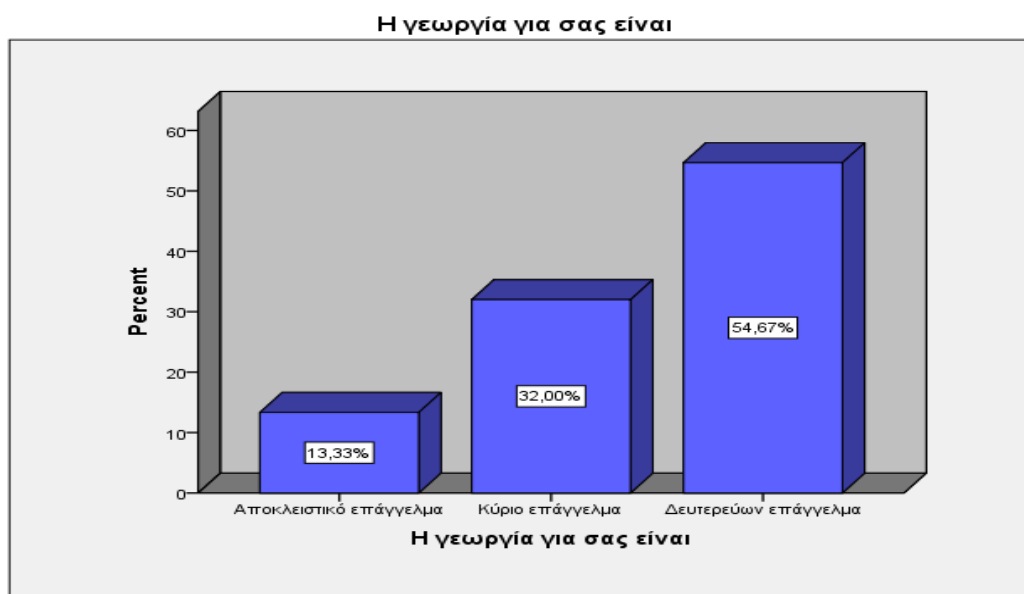
Γράφημα 18: «Εάν δεν επεκτείνετε την καλλιέργεια του κρόκου γιατί δεν θα το κάνετε;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Στον αντίποδα, από το Γράφημα 18 φαίνεται ότι τα άτομα που απάντησαν ότι δεν θα επεκτείνουν την καλλιέργεια του κρόκου ανέφεραν ως κύριες αιτίες ότι δεν έχουν τα απαραίτητα εργατικά χέρια και τα κατάλληλα χωράφια με την κάθε επιλογή να συγκεντρώνει το 34,9% των απαντήσεων. Ο λόγος της συνταξιοδότησης συγκέντρωσε το 12,7%, η καθυστέρηση πληρωμών το 11,1%, το γεγονός ότι αυτή η δουλειά δίνει χαμηλό εισόδημα το 4,8% ενώ η επιλογή άλλης δουλειά το 1,6%.

Γράφημα 19: «Η γεωργία για σας είναι»

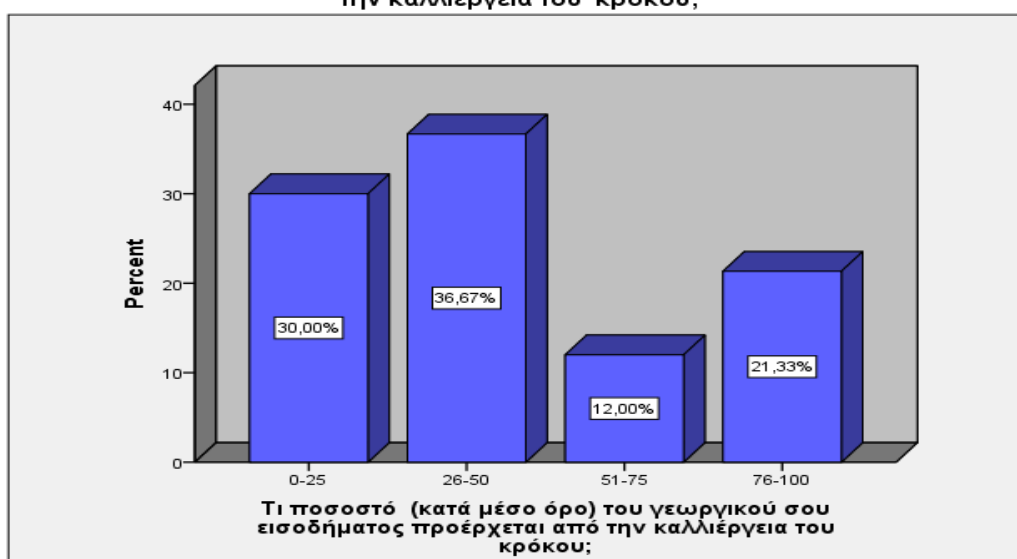

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Αξιοσημείωτο είναι ότι πάνω από τους μισούς (54,7%) δήλωσαν ότι η γεωργία αποτελεί για αυτούς δευτερεύον επάγγελμα, ενώ κύριο επάγγελμα χαρακτηρίστηκε από το 32% των ερωτηθέντων, σύμφωνα με το Γράφημα 19. Αποκλειστικό επάγγελμα αποτελεί η γεωργία μόνο για το 13,3% των περιπτώσεων.

Γράφημα 20: «Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του γεωργικού σου εισοδήματος προέρχεται από την καλλιέργεια του κρόκου;»

Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του γεωργικού σου εισοδήματος προέρχεται από την καλλιέργεια του κρόκου;

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Κάνοντας αναφορά στο εισόδημα, από το Γράφημα 20 παρουσιάζεται ότι για το ένα τρίτο των ερωτηθέντων το γεωργικό τους εισόδημα προέρχεται κυρίως από τον κρόκο, καθώς αντιπροσωπεύει πάνω από το ήμισυ του γεωργικού τους εισοδήματος. Το 36,7% των ερωτηθέντων ανέφερε πως το 26-50% του γεωργικού τους εισοδήματος προέρχεται από τον κρόκο και το 30% ανέφερε ότι προέρχεται λιγότερο από το 25.

Γράφημα 21: «Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του συνολικού σας εισοδήματος(μαζί και του/της συζύγου) προέρχεται από την γεωργία;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Αναφορικά με το συνολικό οικογενειακό εισόδημα, το 26-50% αυτού προέρχεται από την γεωργία στο 39,3% των περιπτώσεων, το 0-25% στο 28,7%, το 76-100% στο 20% και το 51-75% στο 12% των ερωτηθέντων, σύμφωνα με το Γράφημα 21. Με άλλα λόγια, μόνο για το ένα τρίτο των μελών του δείγματος η γεωργία είναι το κύριο επάγγελμα (δηλαδή πάνω από 50% του οικογενειακού εισοδήματος προέρχεται από τη γεωργία), ενώ για την πλειονότητα (68%) η γεωργία είναι δευτερεύον επάγγελμα, όπως φάνηκε και πιο πάνω. Εάν γίνει η αντίστοιχη αναγωγή στην προηγούμενη ερώτηση, συμπεραίνεται ότι το εισόδημα από τον κρόκο είναι συμπληρωματικό για τη μεγάλη πλειονότητα των μελών του δείγματος.

Πίνακας 12: «Τι καλλιεργείτε και πόσα στρέμματα;»

Πίνακας 12. «Τι καλλιεργείτε και πόσα στρέμματα;»			
Είδη	N	f%	M.O.
Οπωροκηπευτικά	10	15,2	6,1
Σιτάρι-Όσπρια	26	39,4	130
Δέντρα	18	27,3	10,3
Βιομηχανικές Καλλιέργειες	5	7,5	11,6
Ψυχανθή	1	1,5	900
Σύνολο	66	100,0	

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Τέλος, ο Πίνακας 12 παρουσιάζει τα διάφορα είδη που καλλιεργούν τα μέλη του συνεταιρισμού αλλά και τα στρέμματα καλλιέργειας. Παρατηρούμε τα κύρια είδη που καλλιεργούνται είναι το Σιτάρι-Όσπρια με 48,5%, τα Οπωροκηπευτικά με 15,2% και τα Δέντρα-Φρούτα με 27,3%. Οι Βιομηχανικές καλλιέργειες και τα Ψυχανθή συγκέντρωσαν μικρότερα ποσοστά της τάξης των 7,5% και 1,5% αντίστοιχα. Αναφορικά με τα στρέμματα που καλλιεργούνται η μεγαλύτερη μέση τιμή παρατηρήθηκε στο είδος Ψυχανθή με 900 στρέμματα, ακολούθησε η κατηγορία Σιτάρι-Όσπρια με 171,25 στρέμματα. Οι Βιομηχανικές καλλιέργειες, τα Δέντρα και τα Οπωροκηπευτικά είχαν μικρότερες μέσες της τάξης των 11,6, 10,3 και 6,1 αντίστοιχα. Συνοπτικά μπορούμε να πούμε ότι πρόκειται για ένα παραγωγικό σύστημα που περιλαμβάνει εντατικές καλλιέργειες (κρόκος, οπωροκηπευτικά, δέντρα, βιομηχανικά φυτά) και λιγότερο εκτατικές καλλιέργειες (σιτηρά και ψυχανθή), γεγονός που αιτιολογείται από το μικρό μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

6.3. Οργανωσιακή συμπεριφορά

Ο Πίνακας 13 και τα Γραφήματα 22-31 παρουσιάζουν τα αποτελέσματα σχετικά με τις σχέσεις του δείγματος με τον Συνεταιρισμό.

Πίνακας 13: «Σχέσεις μελών του συνεταιρισμού με τον συνεταιρισμό»

Πίνακας 13. «Σχέσεις μελών του συνεταιρισμού με τον συνεταιρισμό»			
Ερωτήσεις	Κατηγορίες	N	f%
Αν ο συνεταιρισμός δεν ήταν αναγκαστικός θα αποχωρούσατε;	Ναι	17	11,3
	Όχι	62	41,3
	Δεν ξέρω	71	47,4
Ήσασταν ποτέ μέλος του ΔΣ του	Ναι	28	18,8

συνεταιρισμού;	Όχι	141	81,2
	Μη απαντημένα	1	-
Είστε ενημερωμένος/η για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού;	Ναι	94	62,7
	Όχι	56	37,3
Εάν είστε ενημερωμένος/η για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού τότε αυτή ποια είναι;	Ανοδική	37	39,4
	Καθοδική	10	10,6
	Σταθερή	47	50
Πόσο συχνά συμμετέχετε στις Γενικές Συνελεύσεις του Συνεταιρισμού;	Ποτέ	26	17,3
	Σπάνια	61	40,7
	Σχεδόν πάντα	45	30
	Πάντα	18	12
Πιστεύετε ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν;	Ναι	96	64
	Όχι	54	36
Αν πιστεύετε ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν, τότε τι ποσοστό αντιπροσωπεύουν;	0-25	66	69,5
	26-50	21	22,1
	51-75	2	2,1
	76-100	6	6,3
	Μη απαντημένα	1	-
Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις μεταξύ των μελών του Συνεταιρισμού;	Συνεργασίας	75	50
	Ανταγωνιστικές	19	12,7
	Αδιάφορες	56	37,3
Πόσο πιστεύετε ότι ο Συνεταιρισμός έχει ωφελήσει όχι μόνο τα μέλη του, αλλά και την περιοχή και την τοπική κοινωνία;	Καθόλου	2	1,3
	Λίγο	4	2,7
	Μέτρια	38	25,3
	Πολύ	67	44,7
	Πάρα πολύ	39	26
Εκτός από τον Συνεταιρισμό, συμμετέχετε και σε κάποια άλλη ομάδα;	Άλλο αγροτικό συνεταιρισμό	11	16,3
	Ομάδα παραγωγών	4	6
	Πολιτιστικό σύλλογο	32	47,8
	Αθλητικό σύλλογο	20	29,9
	Μη απαντημένα	83	-

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Γράφημα 22: «Αν ο συνεταιρισμός δεν ήταν αναγκαστικός, θα αποχωρούσατε;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Από το Γράφημα 22, παρατηρούμε ότι σχεδόν οι μισοί (47,4%) των ερωτηθέντων έδειξε αμφιβολία σχετικά με το αν θα αποχωρούσαν από τον συνεταιρισμό αν αυτός δεν ήταν αναγκαστικός, ενώ το 41,3% απάντησε αρνητικά. Μόνο το 11,3% απάντησε ότι θα αποχωρούσε. Μπορούμε να πούμε ότι υπάρχει μια μάλλον θετική στάση των μελών απέναντι στη σημερινή μορφή, παρά αρνητική.

Γράφημα 23: «Ήσασταν ποτέ μέλος του ΔΣ του συνεταιρισμού;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Σύμφωνα με το Γράφημα 23, το 81,2% των ερωτηθέντων δεν υπήρξε ποτέ μέλος του Δ.Σ. σε αντίθεση με το 18,2%. Αυτό είναι ενδεικτικό ότι δεν υπάρχει αλλαγή στη διοίκηση του Συνεταιρισμού.

Γράφημα 24: «Είστε ενημερωμένος για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Η πλειοψηφία με ποσοστό 62,7% δείχνει ενδιαφέρον για την πορεία του Συνεταιρισμού, καθώς είναι ενημερωμένη για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού. Αντίθετα, περίπου το ένα τρίτο (37,3%) που δεν είναι, όπως παρουσιάζεται στο Γράφημα 24.

Γράφημα 25: «Αν είστε ενημερωμένος για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού, τότε αυτή ποια είναι;»

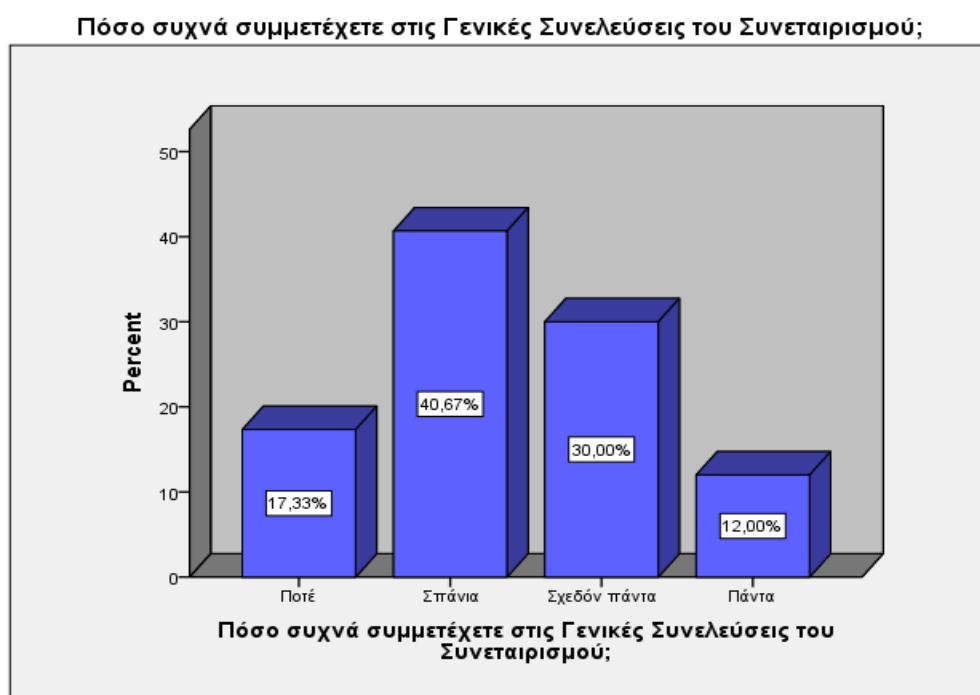

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Από το Γράφημα 25, φαίνεται ότι τα μέλη του συνεταιρισμού που γνωρίζουν την οικονομική του κατάσταση, την χαρακτήρισαν σταθερή στο 50% των περιπτώσεων ενώ ένα σημαντικό 39,4% την χαρακτήρισε ανοδική. Μόνο το 10,4% των συμμετεχόντων που γνωρίζουν την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού την χαρακτήρισαν καθοδική, γεγονός που δεν δικαιολογείται φυσικά από την πραγματικότητα, όπως την δείξαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο της εργασίας.

Γράφημα 26: «Πόσο συχνά συμμετέχετε στις Γενικές Συνελεύσεις του Συνεταιρισμού;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Όσοι δείχνουν ενδιαφέρον για τον Συνεταιρισμό το εκφράζουν έμπρακτα με τη συμμετοχή τους στις διοικητικές του λειτουργίες. Σε ό,τι αφορά τη διοίκηση του Συνεταιρισμού, πάνω από τους μισούς, το 58% των ερωτηθέντων (σύμφωνα με το Γράφημα 26), δήλωσαν ότι σπάνια ή ποτέ συμμετέχουν στις Γενικές Συνελεύσεις. Σε αντίθεση, αυτοί που δείχνουν ενδιαφέρον αντιπροσωπεύουν το 42% και δήλωσε σχεδόν πάντα ή πάντα.

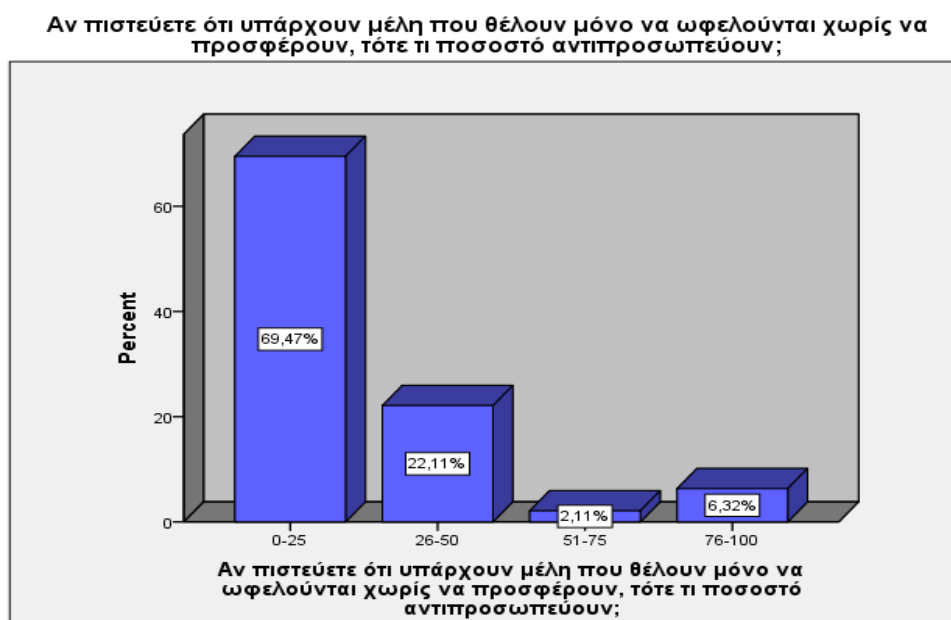
Γράφημα 27: «Πιστεύετε ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων με ποσοστό 64% πιστεύει ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν οι αποκαλούμενοι free riders στη διεθνή βιβλιογραφία, σύμφωνα με το Γράφημα 27.

Γράφημα 28: «Αν πιστεύετε ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν, τότε τι ποσοστό αντιπροσωπεύουν;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Από το Γράφημα 28, παρατηρείται ότι το 69,5% αυτών των ατόμων πιστεύουν ότι τα άτομα αυτά που λειτουργούν με πρακτικές ατομικού συμφέροντος

αντιπροσωπεύουν περίπου λιγότερο του ενός τετάρτου των μελών του συνεταιρισμού, ενώ οι υπόλοιποι πιστεύουν ότι το ποσοστό αυτό είναι πολύ χαμηλότερο έως αμελητέο. Με άλλα λόγια, το ποσοστό των free riders φαίνεται ότι είναι πολύ χαμηλό.

Γράφημα 29: «Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις μεταξύ των μελών του Συνεταιρισμού;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων φαίνεται ότι το κλίμα μεταξύ των μελών είναι ικανοποιητικό, καθώς οι μισοί συμμετέχοντες της έρευνας χαρακτήρισαν τις σχέσεις μεταξύ των μελών σχέσεις συνεργασίας, περίπου το ένα τρίτο ούτε συνεργασίας, ούτε ανταγωνιστικές αλλά αδιάφορες, ενώ μόνο το 12,7% τις χαρακτήρισε ανταγωνιστικές, σύμφωνα με το Γράφημα 29.

Γράφημα 30: «Πόσο πιστεύετε ότι ο Συνεταιρισμός έχει ωφελήσει όχι μόνο τα μέλη του, αλλά και την περιοχή και την τοπική κοινωνία;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Η άποψη που έχουν για τη συμβολή του Συνεταιρισμού στην τοπική κοινωνία θετική, καθώς όπως φαίνεται στο Γράφημα 30, η μεγάλη πλειοψηφία των μελών με ποσοστό 70,7% πιστεύει ότι ο Συνεταιρισμός έχει ωφελήσει όχι μόνο τα μέλη του, αλλά και την περιοχή και την τοπική κοινωνία γενικότερα.

Γράφημα 31: «Εκτός από τον Συνεταιρισμό συμμετέχετε σε κάποια άλλη ομάδα;»

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Τέλος, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το κοινωνικό κεφάλαιο είναι αρκετά ικανοποιητικό, καθώς στην ερώτηση «Εκτός από τον Συνεταιρισμό, συμμετέχετε και σε κάποια άλλη ομάδα;» οι μισοί και παραπάνω ερωτηθέντες δήλωσαν ότι η μόνη συλλογικότητα που συμμετέχουν είναι ο Συνεταιρισμός, και οι άλλοι μισοί συμμετέχουν και σε άλλες. Αναλυτικότερα, σε πολιτιστικό σύλλογο συμμετέχουν σχεδόν οι άλλοι μισοί, το 29,9% των ερωτηθέντων σε αθλητικό σύλλογο, το 16,3% σε άλλον αγροτικό συνεταιρισμό και το 6% σε ομάδα παραγωγών, σύμφωνα με το Γράφημα 31.

6.4. Στάσεις των μελών απέναντι στον Συνεταιρισμό

Ο Πίνακας 14 παρουσιάζει τον συντελεστή αξιοπιστίας μέσω του Cronbach Alpha για την 4^η ομάδα ερωτήσεων που αναφέρεται στις στάσεις των ερωτηθέντων απέναντι στον Συνεταιρισμό. Γενικότερα αρκετά καλές τιμές του Cronbach Alpha είναι

οι μεγαλύτερες του 0,6 και ικανοποιητικές οι μεγαλύτερες του 0,7. Στην περίπτωση μας, η αξιοπιστία είναι πάρα πολύ ικανοποιητική καθώς η τιμή του Cronbach Alpha είναι 0,896. Το γεγονός αυτό επιτρέπει να επιλέξουμε αντιπρόσωπο αυτής της ομάδας των μεταβλητών μία νέα μεταβλητή που την ονομάζουμε «Score στάσεων» και προκύπτει χρησιμοποιώντας τον αμερόληπτο εκτιμητή της μέσης τιμής.

Ο Πίνακας 15 και το Γράφημα 32 παρουσιάζουν τις μέσες τιμές (ΜΟ) και τις τυπικές αποκλίσεις (ΤΑ) για όλες τις μεταβλητές που αφορούν τις στάσεις των μελών προς τον συνεταιρισμό αλλά και για την νέα μεταβλητή «Score στάσεων». Υπενθυμίζουμε ότι οι πιθανές απαντήσεις των ερωτηθέντων είναι από το 1 έως το 5 όπου το 1 υποδηλώνει την απάντηση «Πολύ λίγο», το 2 την «Λίγο», το 3 την «Μέτρια», το 4 την «Πολύ» και το 5 την «Πάρα πολύ». Παρατηρούμε ότι Μ.Ο. (Score στάσεων) =3,53 γεγονός που υποδηλώνει μία μάλλον θετική στάση των μελών προς τον συνεταιρισμό. Συγκεκριμένα τα μέλη φαίνεται να συμφωνούν πολύ έως πάρα πολύ (Μ.Ο.=4,55) στο γεγονός ότι «Γενικά, για τους παραγωγούς είναι πολύ σημαντικό να υπάρχουν δυνατοί συνεταιρισμοί.» και πολύ (Μ.Ο.=3,85 & Μ.Ο.=3,71) στις απόψεις «Είμαι περήφανος που είμαι μέλος του συνεταιρισμού.» και «Η διοίκηση του συνεταιρισμού βάζει πάνω από όλα τα συμφέροντα των μελών του συνεταιρισμού.». Τα μέλη του συνεταιρισμού παρουσιάζουν μία μάλλον θετική στάση στις απόψεις «Η σχέση μεταξύ της διοίκησης του συνεταιρισμού και των μελών του χαρακτηρίζεται από ανοιχτή επικοινωνία και διαφάνεια.», (Μ.Ο.=3,59), «Επειδή είμαι μέλος του Συνεταιρισμού θέλω να βοηθάω και να εργάζομαι για τον συνεταιρισμό.» (Μ.Ο.=3,55) και «Είναι σημαντικό για μένα να έχω μια πιο στενή σχέση με τον συνεταιρισμό από ό,τι να είμαι ένας απλός πελάτης του.» (Μ.Ο.=3,50). Τέλος, ουδέτερη στάση ως προς τον βαθμό συμφωνίας, παρατηρείται στις απόψεις «Οι σχέσεις μου με τα υπόλοιπα μέλη του συνεταιρισμού και με τον συνεταιρισμό χαρακτηρίζονται από αμοιβαία εμπιστοσύνη.» (Μ.Ο.=3,27), «Τα περισσότερα από τα μέλη του συνεταιρισμού προσπαθούν να βοηθούν τα υπόλοιπα μέλη του συνεταιρισμού.» (Μ.Ο.=3,27), «Αφιερώνω χρόνο για ζητήματα που αφορούν τον συνεταιρισμό.» (Μ.Ο.=3,14) και «Πιστεύω ότι επηρεάζω τις αποφάσεις που παίρνονται για την στρατηγική που θα ακολουθήσει ο συνεταιρισμός σχετικά με την ανάπτυξη του.», (Μ.Ο.=2,91). Γενικότερα οι τυπικές αποκλίσεις για τις μη ομαδοποιημένες μεταβλητές ήταν μικρές και κυμάνθηκαν στο διάστημα [0,86-1,16], παρουσιάζοντας μία σταθερότητα στις απαντήσεις.

Πίνακας 14: «Αξιοπιστία για τις μεταβλητές των στάσεων»

Πίνακας 14. «Αξιοπιστία για τις μεταβλητές των στάσεων»	
Cronbach's Alpha	N
0,896	10

Πηγή: SPSS® v.25, Στοιχεία της έρευνας

Πίνακας 15: «Περιγραφικά στοιχεία στάσεων των μελών του συνεταιρισμού με τον συνεταιρισμό»

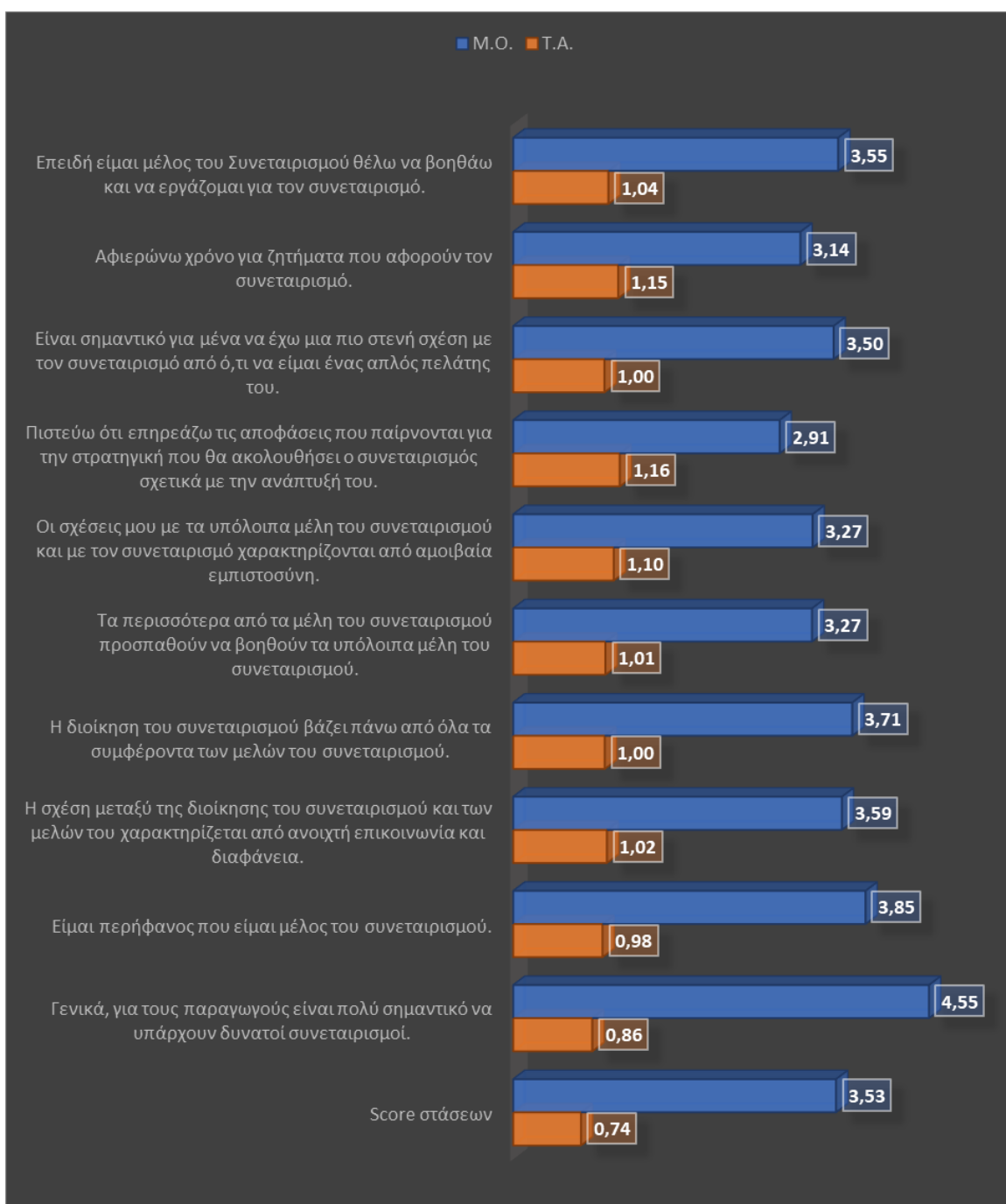
Πίνακας 15. «Περιγραφικά στοιχεία στάσεων των μελών του συνεταιρισμού με τον συνεταιρισμό»		
Ερωτήσεις	M.O.	T.A.
Επειδή είμαι μέλος του Συνεταιρισμού θέλω να βοηθάω και να εργάζομαι για τον συνεταιρισμό.	3,55	1,04
Αφιερώνω χρόνο για ζητήματα που αφορούν τον συνεταιρισμό.	3,14	1,15
Είναι σημαντικό για μένα να έχω μια πιο στενή σχέση με τον συνεταιρισμό από ό,τι να είμαι ένας απλός πελάτης του.	3,50	1,00
Πιστεύω ότι επηρεάζω τις αποφάσεις που παίρνονται για την στρατηγική που θα ακολουθήσει ο συνεταιρισμός σχετικά με την ανάπτυξή του.	2,91	1,16
Οι σχέσεις μου με τα υπόλοιπα μέλη του συνεταιρισμού και με τον συνεταιρισμό χαρακτηρίζονται από αμοιβαία εμπιστοσύνη.	3,27	1,10
Τα περισσότερα από τα μέλη του συνεταιρισμού προσπαθούν να βοηθούν τα υπόλοιπα μέλη του συνεταιρισμού.	3,27	1,01
Η διοίκηση του συνεταιρισμού βάζει πάνω από όλα τα συμφέροντα των μελών του συνεταιρισμού.	3,71	1,00
Η σχέση μεταξύ της διοίκησης του συνεταιρισμού και των μελών του χαρακτηρίζεται από ανοιχτή επικοινωνία και διαφάνεια.	3,59	1,02
Είμαι περήφανος που είμαι μέλος του συνεταιρισμού.	3,85	0,98
Γενικά, για τους παραγωγούς είναι πολύ σημαντικό να υπάρχουν δυνατοί συνεταιρισμοί.	4,55	0,86
Score στάσεων	3,53	0,74

M.O.: Μέσος όρος

T.A.: Τυπική απόκλιση

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Γράφημα 32: «Περιγραφικά στοιχεία στάσεων των μελών του συνεταιρισμού με τον συνεταιρισμό»

M.O.: Μέσος όρος

T.A.: Τυπική απόκλιση

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι οι ερωτηθέντες έχουν μια θετική στάση απέναντι στον Συνεταιρισμό και αυτό συμπεραίνεται από το σκορ των επιμέρους ερωτήσεων και λιγότερο θετική στάση απέναντι στα άλλα μέλη. Φαίνεται πως έχουν

ιδιαίτερη εμπιστοσύνη και πίστη στον Συνεταιρισμό, καθώς οι ερωτήσεις «εμπιστοσύνη στη διοίκηση» και «είμαι περήφανος που είμαι μέλος» παρουσιάζουν τα υψηλότερα σκορ. Αξίζει να σημειωθεί ότι το υψηλότερο σκορ εμφανίζει η ερώτηση που αφορά την πεποίθηση ότι «για τους παραγωγούς είναι πολύ σημαντικό να υπάρχουν δυνατοί συνεταιρισμοί». Αυτό σημαίνει ότι ο Συνεταιρισμός κροκοπαραγωγών μέσα από τις επιτυχίες του σε οικονομικό επίπεδο, τις δημοκρατικές σχέσεις με τα μέλη και την συμβολή στην ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας (έτσι όπως αυτά δηλώνονται από τους ερωτηθέντες), έχει δημιουργήσει μια θετική στάση απέναντι στους συνεταιρισμούς γενικότερα. Με άλλα λόγια έχει συμβάλει στην ενίσχυση του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου.

6.5. Οφέλη από τη συμμετοχή στον Συνεταιρισμό

Ο Πίνακας 16 παρουσιάζει τον συντελεστή αξιοπιστίας μέσω του Cronbach Alpha για την 5^η ομάδα ερωτήσεων που αναφέρεται στα οφέλη που οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι αποκομίζουν από τη συμμετοχή τους στον Συνεταιρισμό. Γενικότερα αρκετά καλές τιμές του Cronbach Alpha είναι οι μεγαλύτερες του 0,6 και ικανοποιητικές οι μεγαλύτερες του 0,7. Στην περίπτωση μας, η αξιοπιστία είναι πάρα πολύ ικανοποιητική καθώς η τιμή του Cronbach Alpha είναι 0,935. Το γεγονός αυτό επιτρέπει να επιλέξουμε αντιπρόσωπο αυτής της ομάδας των μεταβλητών μία νέα μεταβλητή που την ονομάζουμε «Score ωφελειών» και προκύπτει χρησιμοποιώντας τον αμερόληπτο εκτιμητή της μέσης τιμής. Ο Πίνακας 17 και το Γράφημα 33 παρουσιάζουν τις μέσες τιμές και τις τυπικές αποκλίσεις για όλες τις μεταβλητές που αφορούν τα οφέλη των μελών από τον συνεταιρισμό αλλά και για την νέα μεταβλητή «Score ωφελειών». Υπενθυμίζουμε ότι οι πιθανές απαντήσεις των ερωτηθέντων είναι από το 1 έως το 5 όπου το 1 υποδηλώνει την απάντηση «Πολύ λίγο», το 2 την «Λίγο», το 3 την «Μέτρια», το 4 την «Πολύ» και το 5 την «Πάρα πολύ». Παρατηρούμε ότι Μ.Ο. (Score ωφελειών) =3,70 γεγονός που υποδηλώνει ότι τα μέλη αισθάνονται ότι αποκτούν οφέλη από τον συνεταιρισμό. Συγκεκριμένα τα μέλη φαίνεται να συμφωνούν πολύ ότι ωφελούνται από «Τη σιγουριά ότι θα πουλήσω όλη την παραγωγή μου» (Μ.Ο.=4,38), από την «Στήριξη της τοπικής κοινωνίας» (Μ.Ο.=4,02), από το «Ικανό προσωπικό» (Μ.Ο.=3,90), από τις «Ικανοποιητικές τιμές στο προϊόν που πουλάω» (Μ.Ο.=3,71), από τα «Ίσα δικαιώματα σε όλα τα μέλη» (Μ.Ο.=3,67) και από την «Ενθάρρυνση της

ενεργής συμμετοχής των μελών» (Μ.Ο.=3,62). Μάλλον ωφελημένοι αισθάνονται από την «Ενημέρωση για ζητήματα που με αφορούν» (Μ.Ο.=3,54) ενώ ουδέτερη άποψη έχουν για τα οφέλη από την «Συμμετοχή στην λήψη των αποφάσεων» (Μ.Ο.=3,33) και τα «Εκπαιδευτικά σεμινάρια» (Μ.Ο.=3,09).

Πίνακας 16: «Ανάλυση αξιοπιστίας για τις μεταβλητές των ωφελειών»

Πίνακας 16. «Ανάλυση αξιοπιστίας για τις μεταβλητές των ωφελειών»	
Cronbach's Alpha	N of Items
0,935	9

Πηγή: SPSS® v.25, Στοιχεία της έρευνας

Πίνακας 17. «Περιγραφικά στοιχεία για τα οφέλη των μελών από τον συνεταιρισμό»		
Ερωτήσεις	Μ.Ο.	T.A.
Τη σιγουριά ότι θα πουλήσω όλη την παραγωγή μου	4,38	1,03
Ικανοποιητικές τιμές στο προϊόν που πουλάω	3,71	0,99
Ενημέρωση για ζητήματα που με αφορούν	3,54	1,10
Εκπαιδευτικά σεμινάρια	3,09	1,10
Ικανό προσωπικό	3,90	1,04
Ίσα δικαιώματα σε όλα τα μέλη	3,67	1,10
Συμμετοχή στην λήψη των αποφάσεων	3,33	1,26
Στήριξη της τοπικής κοινωνίας	4,02	1,22
Ενθάρρυνση της ενεργής συμμετοχής των μελών	3,62	1,08
Score ωφελειών	3,70	0,89

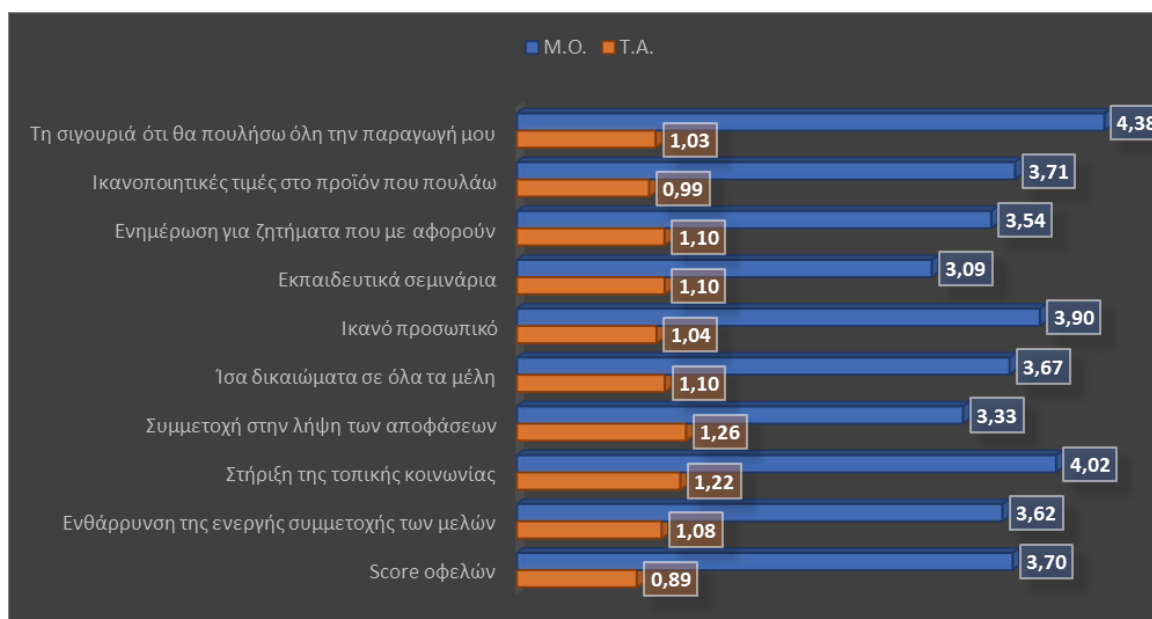
Πίνακας 17: «Περιγραφικά στοιχεία για τα οφέλη των μελών από τον συνεταιρισμό»

Μ.Ο.: Μέσος όρος

T.A.: Τυπική απόκλιση

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Γράφημα 33: «Περιγραφικά στοιχεία για τα οφέλη των μελών από τον συνεταιρισμό»

M.O.: Μέσος όρος

T.A.: Τυπική απόκλιση

Πηγή: Ίδια επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Συνοψίζοντας μπορούμε να πούμε ότι οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι ωφελούνται από τη συμμετοχή τους στον Συνεταιρισμό. Αυτό έχει δύο διαστάσεις : πρώτη είναι η οικονομική, καθώς νιώθουν σιγουριά για την εμπορία του προϊόντος τους, αλλά και τις τιμές που απολαμβάνουν και αυτό φαίνεται να το αποδίδουν στο ικανό προσωπικό του Συνεταιρισμού. Η δεύτερη διάσταση είναι η κοινωνική, καθώς πιστεύουν ότι έχει ωφεληθεί σημαντικά η τοπική κοινωνία.

6.6. Συσχέτιση των στάσεων με τα οφέλη

Στον Πίνακα 18 παρουσιάζονται όλες οι στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις των μεταβλητών Score στάσεων και Score ωφελειών με άλλες ποσοτικές μεταβλητές αλλά και μεταξύ τους με χρήση του συντελεστή συσχέτισης Pearson.

Παρατηρούμε ότι η μεταβλητή «Score στάσεων» συσχετίζεται θετικά με την μεταβλητή «Score ωφελειών» ($r=0,788$, $p<0,01$), «Πόσο συχνά συμμετέχετε στις Γενικές Συνελεύσεις του Συνεταιρισμού» ($r=0,451$, $p<0,01$), «Πόσο πιστεύετε ότι ο Συνεταιρισμός έχει ωφελήσει όχι μόνο τα μέλη του, αλλά και την περιοχή και την τοπική κοινωνία;» ($r=0,448$, $p<0,01$), «Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του γεωργικού σου

εισοδήματος προέρχεται από την καλλιέργεια του κρόκου;» ($r=0,353, p<0,01$), «Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του συνολικού οικογενειακού σας εισοδήματος (μαζί και του/της συζύγου) προέρχεται από την γεωργία;» ($r=0,241, p<0,01$) ενώ αρνητικά με την «Αν πιστεύετε ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν, τότε τι ποσοστό αντιπροσωπεύουν;» ($r=-0,469, p<0,01$).

Επίσης η μεταβλητή «Score οφελών» συσχετίζεται θετικά με το «Πόσο πιστεύετε ότι ο Συνεταιρισμός έχει ωφελήσει όχι μόνο τα μέλη του, αλλά και την περιοχή και την τοπική κοινωνία;» ($r=0,570, p<0,01$), «Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του γεωργικού σου εισοδήματος προέρχεται από την καλλιέργεια του κρόκου;» ($r=0,357, p<0,01$), «Εάν έχετε ζήσει εκτός χωριού πόσα χρόνια ζήσατε;» ($r=0,277, p<0,01$), «Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του συνολικού οικογενειακού σας εισοδήματος (μαζί και του/της συζύγου) προέρχεται από την γεωργία;» ($r=0,248, p<0,01$) «Πόσο συχνά συμμετέχετε στις Γενικές Συνελεύσεις του Συνεταιρισμού» ($r=0,181, p<0,01$) ενώ αρνητικά με την «Αν πιστεύετε ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν, τότε τι ποσοστό αντιπροσωπεύουν;» ($r=-0,663, p<0,01$).

Πίνακας 18: «Στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις Pearson με τις μεταβλητές Score στάσεων και ωφελειών»

Πίνακας 18. «Στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις Pearson με τις μεταβλητές Score στάσεων και ωφελειών»		
Μεταβλητές	Score στάσεων	Score ωφελειών
1) Score στάσεων	1	0,788**
2) Score ωφελειών	0,788**	1
3) Εάν έχετε ζήσει εκτός χωριού πόσα χρόνια ζήσατε;	0,134	0,277*
4) Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του γεωργικού σου εισοδήματος προέρχεται από την καλλιέργεια του κρόκου;	0,353**	0,357**
5) Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του συνολικού οικογενειακού σας εισοδήματος (μαζί και του/της συζύγου) προέρχεται από την γεωργία;	0,241**	0,248**
6) Πόσο συχνά συμμετέχετε στις Γενικές Συνελεύσεις του Συνεταιρισμού;	0,451**	0,181*
7) Αν πιστεύετε ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν, τότε τι ποσοστό αντιπροσωπεύουν;	-0,469**	-0,663**
8) Πόσο πιστεύετε ότι ο Συνεταιρισμός έχει ωφελήσει όχι μόνο τα μέλη του, αλλά και την περιοχή και την τοπική κοινωνία;	0,448**	0,570**
** . Συσχετίσεις σε στάθμη σημαντικότητας 1%		
* . Συσχετίσεις σε στάθμη σημαντικότητας 5%		

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Ο Πίνακας 19 παρουσιάζει τα αποτελέσματα των συσχετίσεων των μεταβλητών «Score στάσεων» και «Score ωφελειών» ως προς ποιοτικές μεταβλητές. Οι συσχετίσεις αφορούν έλεγχο μέσω τιμών. Παρατηρούμε ότι περισσότερο θετική στάση προς τον συνεταιρισμό έχουν τα μέλη που είναι ενημερωμένα για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού (M.O. (Ναι)=3,81 & M.O. (Όχι)=3,07, $p=0,000<0,05$, t-test), που θα επεκτείνουν μελλοντικά την καλλιέργεια του κρόκου (M.O. (Ναι)=3,67 & M.O. (Όχι)=3,36, $p=0,013<0,05$, t-test), που διαδέχτηκαν την γεωργική τους εκμετάλλευση από τον πατέρα τους (M.O. (Ναι)=3,62 & M.O. (Όχι)=3,31, $p=0,025<0,05$, t-test) και που δεν πιστεύουν ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν (M.O. (Ναι)=3,46 & M.O. (Όχι)=3,70, $p=0,043<0,05$, t-test).

Επιπλέον, περισσότερα οφέλη από τον συνεταιρισμό εντοπίζουν τα μέλη που είναι ενημερωμένα για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού (M.O. (Ναι)=3,90 & M.O. (Όχι)=3,36, $p=0,000<0,05$, t-test), που δεν πιστεύουν ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν (M.O. (Ναι)=3,49 & M.O. (Όχι)=4,0, $p=0,000<0,05$, t-test) και που διαδέχτηκαν την γεωργική τους εκμετάλλευση από τον πατέρα τους (M.O. (Ναι)=3,79 & M.O. (Όχι)=3,45, $p=0,037<0,05$, t-test).

Πίνακας 19: «Συσχετίσεις μέσω independent samples t-test για τις μεταβλητές «Score στάσεων» και «Score ωφελειών»

Πίνακας 19. «Συσχετίσεις μέσω independent samples t-test για τις μεταβλητές «Score στάσεων» και «Score ωφελειών»			
Μεταβλητές	Κατηγορίες	M.O.	p-value
1) Την γεωργική σας εκμετάλλευση την διαδεχτήκατε από τον πατέρα σας;	Score στάσεων Ναι Score στάσεων Όχι	3,62 3,31	0,025
2) Την γεωργική σας εκμετάλλευση την διαδεχτήκατε από τον πατέρα σας;	Score ωφελειών Ναι Score ωφελειών Όχι	3,79 3,45	0,037
3) Θα επεκτείνετε μελλοντικά την καλλιέργεια του κρόκου;	Score στάσεων Ναι Score στάσεων Όχι	3,67 3,36	0,013
4) Είστε ενημερωμένος για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού;	Score στάσεων Ναι Score στάσεων Όχι	3,81 3,07	0,000
5) Είστε ενημερωμένος για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού;	Score ωφελειών Ναι Score ωφελειών Όχι	3,90 3,36	0,000
6) Πιστεύετε ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν;	Score στάσεων Ναι Score στάσεων Όχι	3,46 3,70	0,043
7) Πιστεύετε ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν;	Score ωφελειών Ναι Score ωφελειών Όχι	3,49 4,05	0,000

Μ.Ο.: Μέσος όρος

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

Ο Πίνακας 20 παρουσιάζει τα αποτελέσματα των μη παραμετρικών ελέγχων για τις μεταβλητές «Score στάσεων» και «Score ωφελειών» με ποιοτικές κατηγορικές μεταβλητές. Παρατηρούμε ότι περισσότερο θετική στάση προς τον Συνεταιρισμό έχουν τα μέλη που θα συνεχίσουν να καλλιεργούν μελλοντικά τον κρόκο (Μ.Ο.(Ναι)=3,68, Μ.Ο.(Όχι)=3,09, Μ.Ο.(Δεν ξέρω)=3,15), $p=0,000<0,05$), που θεωρούν ότι η οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού είναι ανοδική (Μ.Ο.(ανοδική)=4,06, Μ.Ο.(καθοδική)=3,19), Μ.Ο.(σταθερή)=3,74), $p=0,000<0,05$), που θεωρούν ότι οι σχέσεις στον Συνεταιρισμό είναι σχέσεις συνεργασίας (Μ.Ο.(συνεργασίας)=3,94, Μ.Ο.(ανταγωνιστικές)=3,39, Μ.Ο.(αδιαφορίας)=3,03, $p=0,000<0,05$), που ήταν παλαιότερα μέλη του Δ.Σ. του συνεταιρισμού (Μ.Ο.(Ναι)=3,9, Μ.Ο.(Όχι)=3,45, $p=0,002<0,05$), που η γεωργία αποτελεί κύριο ή αποκλειστικό επάγγελμα (Μ.Ο.(κύριο επάγγελμα)=3,77, Μ.Ο.(αποκλειστικό επάγγελμα)=3,63, Μ.Ο.(δευτερεύον επάγγελμα)=3,37, $p=0,003<0,05$) και που δεν θα αποχωρούσαν από τον συνεταιρισμό (Μ.Ο.(Όχι)=3,69, Μ.Ο.(Ναι)=3,15, Μ.Ο.(Δεν ξέρω)=3,49, $p=0,004<0,05$).

Αναφορικά με τα οφέλη από τον συνεταιρισμό, περισσότερα οφέλη λαμβάνουν τα μέλη που θα συνεχίσουν να καλλιεργούν μελλοντικά τον κρόκο (Μ.Ο.(Ναι)=3,87, Μ.Ο.(Όχι)=3,1, Μ.Ο.(Δεν ξέρω)=3,25), $p=0,000<0,05$), τα μέλη που δεν θα αποχωρούσαν από τον συνεταιρισμό (Μ.Ο.(Όχι)=3,9, Μ.Ο.(Ναι)=2,77, Μ.Ο.(Δεν ξέρω)=3,74, $p=0,000<0,05$), που θεωρούν ότι οι σχέσεις στον συνεταιρισμό είναι σχέσεις συνεργασίας (Μ.Ο.(συνεργασίας)=4,16, Μ.Ο.(ανταγωνιστικές)=3,51, Μ.Ο.(αδιαφορίας)=3,14, $p=0,000<0,05$), που θεωρούν ότι η οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού είναι ανοδική (Μ.Ο.(ανοδική)=4,2, Μ.Ο.(καθοδική)=3,07), Μ.Ο.(σταθερή)=3,84), $p=0,003<0,05$), που δεν θα επέκτειναν την καλλιέργεια του κρόκου λόγω του ότι δεν έχουν τα κατάλληλα χωράφια ή λόγω συνταξιοδότησης (Μ.Ο.(δίνει χαμηλό εισόδημα)=3,26, Μ.Ο.(δεν έχω τα απαραίτητα εργατικά χέρια)=3,64, Μ.Ο.(δεν έχω τα κατάλληλα χωράφια)=3,8, Μ.Ο.(συνταξιοδότησης)=3,76, Μ.Ο.(καθυστέρηση πληρωμών)=2,06, Μ.Ο.(θα ασχοληθώ με κάτι άλλο)=3,22, $p=0,012<0,05$), τα άτομα για τα οποία η γεωργία αποτελεί κύριο ή αποκλειστικό επάγγελμα (Μ.Ο.(κύριο επάγγελμα)=3,95, Μ.Ο.(αποκλειστικό επάγγελμα)=3,86, Μ.Ο.(δευτερεύων επάγγελμα)=3,51, $p=0,016<0,05$) και τα μέλη που ήταν παλαιότερα μέλη του Δ.Σ. του συνεταιρισμού (Μ.Ο.(Ναι)=4,07, Μ.Ο.(Όχι)=3,61, $p=0,02<0,05$).

Πίνακας 20: «Συσχετίσεις μέσω μη παραμετρικών τεστ Kruskal Wallis και Man Whitney για τις μεταβλητές «Score στάσεων» και «Score ωφελειών»

Πίνακας 20. «Συσχετίσεις μέσω μη παραμετρικών τεστ Kruskal Wallis και Man Whitney για τις μεταβλητές «Score στάσεων» και «Score ωφελειών»			
Μεταβλητές	Κατηγορίες	M.O.	p-value
Θα συνεχίσετε μελλοντικά να καλλιεργείτε κρόκο;	Score στάσεων Ναι	3,68	0,00
	Score στάσεων Όχι	3,09	
	Score στάσεων Δεν ξέρω	3,15	
Θα συνεχίσετε μελλοντικά να καλλιεργείτε κρόκο;	Score ωφελειών Ναι	3,87	0,00
	Score ωφελειών Όχι	3,10	
	Score ωφελειών Δεν ξέρω	3,25	
Εάν δεν επεκτείνετε την καλλιέργεια του κρόκου γιατί δεν θα το κάνετε;	Score ωφελειών Δίνει χαμηλό εισόδημα	3,26	0,01
	Score ωφελειών Δεν έχω τα απαραίτητα εργατικά χέρια	3,64	
	Score ωφελειών Δεν έχω τα κατάλληλα χωράφια	3,80	
	Score ωφελειών Συνταξιοδότηση	3,76	
	Score ωφελειών καθυστέρηση πληρωμών	2,06	
	Score ωφελειών θα ασχοληθώ με κάτι άλλο	3,22	
Η γεωργία για εσάς είναι:	Score ωφελειών Αποκλειστικό επάγγελμα	3,86	0,02
	Score ωφελειών Κύριο επάγγελμα	3,95	
	Score ωφελειών Δευτερεύων επάγγελμα	3,51	
Η γεωργία για εσάς είναι:	Score στάσεων Αποκλειστικό επάγγελμα	3,63	0,00
	Score στάσεων Κύριο επάγγελμα	3,77	
	Score στάσεων Δευτερεύων επάγγελμα	3,37	
Αν ο συνεταιρισμός δεν ήταν αναγκαστικός, θα αποχωρούσατε;	Score στάσεων Ναι	3,15	0,00
	Score στάσεων Όχι	3,69	
	Score στάσεων Δεν ξέρω	3,49	
Αν ο συνεταιρισμός δεν ήταν αναγκαστικός, θα αποχωρούσατε;	Score ωφελειών Ναι	2,77	0,00
	Score ωφελειών Όχι	3,90	
	Score ωφελειών Δεν ξέρω	3,74	
Ήσασταν ποτέ μέλος του ΔΣ του συνεταιρισμού;	Score ωφελειών Ναι	4,07	0,02
	Score ωφελειών Όχι	3,61	
Ήσασταν ποτέ μέλος του ΔΣ του συνεταιρισμού;	Score στάσεων Ναι	3,90	0,00
	Score στάσεων Όχι	3,45	
Οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού	Score στάσεων ανοδική	4,06	0,00
	Score στάσεων καθοδική	3,19	
	Score στάσεων σταθερή	3,74	
Οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού	Score ωφελειών ανοδική	4,20	0,00
	Score ωφελειών καθοδική	3,07	
	Score ωφελειών σταθερή	3,84	
Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις μεταξύ των	Score στάσεων συνεργασίας	3,94	0,00
	Score στάσεων ανταγωνιστικές	3,39	

μελών του Συνεταιρισμού;	Score στάσεων αδιάφορες	3,03	
Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις μεταξύ των μελών του Συνεταιρισμού;	Score ωφελειών συνεργασίας	4,16	0,00
	Score ωφελειών ανταγωνιστικές	3,51	
	Score ωφελειών αδιάφορες	3,14	

Μ.Ο.: Μέσος όρος

Πηγή: Ιδία επεξεργασία (πηγή δεδομένων: Ερωτηματολόγιο)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η αξία και σπουδαιότητα του αγροτικού προϊόντος του «κρόκου» και η ανταγωνιστικότητά του ως αγροτικό προϊόν, αλλά κυρίως το γεγονός ότι οι κροκοπαραγωγοί της χώρας είναι οργανωμένοι εδώ και μερικές δεκαετίες σε ένα υγιή και ανερχόμενο συνεταιρισμό, αποτελούν τους λόγους για τους οποίους επιλέχτηκε ως αντικείμενο της έρευνάς μας ο «Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης».

Εξετάσαμε την εξέλιξη του Συνεταιρισμού και την οργανωσιακή συμπεριφορά που διέπει τα μέλη του, προσπαθώντας να απαντήσουμε σε δυο κεντρικά ερευνητικά ερωτήματα: Ποια είναι η χρηματοοικονομική κατάσταση του Συνεταιρισμού και ποια είναι η οργανωσιακή συμπεριφορά των μελών του.

Προσπαθήσαμε να απαντήσουμε στα παραπάνω ερωτήματα, α) μελετώντας την χρηματοοικονομική εξέλιξη του συνεταιρισμού τα τελευταία χρόνια, αναλύοντας τις λογιστικές καταστάσεις του συνεταιρισμού για το χρονικό διάστημα 2007-2016 και β) πραγματοποιώντας έρευνα μέσω ερωτηματολογίου σε δείγμα 150 μελών του Συνεταιρισμού.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της ανάλυσης των ισολογισμών της τελευταίας δεκαετίας, η ρευστότητα του Συνεταιρισμού χαρακτηρίζεται θετική, με εξαίρεση το έτος 2015, και με τον Συνεταιρισμό να προσπαθεί να ανακάμψει το 2016 προκειμένου να προσαρμοστεί στις τρέχουσες οικονομικές συνθήκες. Η χαμηλή ρευστότητα την διετία 2015-2016 είναι αποτέλεσμα συνδυασμού των βραχυχρόνιων υποχρεώσεων του και του κυκλοφορούντος ενεργητικού του.

Σχετικά με την δραστηριότητα του Συνεταιρισμού, παρατηρούμε ότι τα έτη 2007-2014 τα αποθέματα παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις και λόγω της οικονομικής κρίσης, ο Συνεταιρισμός αργεί να εισπράξει τις απαιτήσεις του, με αποτέλεσμα να δυσκολεύεται και ο ίδιος να ανταποκριθεί έγκαιρα στις υποχρεώσεις του. Στους ισολογισμούς των ετών 2015-2016 δεν αναγράφεται η συνολική αξία αποθεμάτων γιατί ο Συνεταιρισμός κατάφερε με την εφαρμογή στρατηγικών, να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που προέκυψαν και να μην έχει καθόλου αποθέματα. Οι αριθμοδείκτες κερδοφορίας και αποδοτικότητας του συνεταιρισμού, παρουσιάζουν κερδοφορία με εξαίρεση την διετία 2011-2012, όπου λόγω της οικονομικής κρίσης, ο

συνεταιρισμός παρουσιάζει ζημία. Μέσα από τους αριθμοδείκτες της χρηματοοικονομικής διάρθρωσης, προκύπτει ότι η συμμετοχή ξένων κεφαλαίων δηλαδή το χρέος του συνεταιρισμού, αυξάνει διαχρονικά μέχρι το έτος 2016. Στόχος του συνεταιρισμού στο σημείο αυτό, είναι η εξυπηρέτηση των δανείων του, χωρίς όμως την χρήση των ιδίων κεφαλαίων του.

Ο Συνεταιρισμός μέσα από καινοτόμες λύσεις, προσπαθεί να μειώσει το κόστος παραγωγής και να βελτιώσει το παραγόμενο προϊόν και τις υπηρεσίες του. Ακολουθώντας τον δρόμο της εξωστρέφειας και αυξάνοντας τις εξαγωγές του, προσπαθεί να αυξήσει το μερίδιό του στην αγορά και να ελαχιστοποιήσει τους κινδύνους που προκύπτουν από την δραστηριοποίησή του σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον.

Όσον αφορά το προφίλ των μελών, παρατηρούμε ότι περισσότερες γυναίκες σε σχέση με τους άνδρες ασχολούνται με την κροκοπαραγωγή και ο λόγος είναι προφανής, αφού οι γυναίκες της περιοχής πλήττονται περισσότερο από την ανεργία. Αναφορικά με την ηλικία, προκύπτει ότι μεγαλύτερα ποσοστά συγκέντρωσαν οι μικρότερες ηλικίες, αφού η συγκομιδή του κρόκου είναι ιδιαίτερα δύσκολη και απαιτητική. Σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση, προκύπτει ότι η συντριπτική πλειοψηφία είναι έγγαμοι, γιατί είναι μια προσοδοφόρος καλλιέργεια, αυξάνει το οικογενειακό εισόδημα και η αρωγή όλης της οικογένειας στην συγκομιδή είναι σημαντική.

Στο επίπεδο εκπαίδευσης, παρατηρείται ότι γενικά το μορφωτικό επίπεδο του δείγματος είναι υψηλό, καθώς η πλειοψηφία είναι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και απόφοιτοι δευτεροβάθμιας. Η κρίση των τελευταίων ετών με ότι αυτό συνεπάγεται, χαμηλοί μισθοί, ανεργία κλπ, ανάγκασαν τους νέους να επιστρέφουν στην καλλιέργεια της γης τους. Κυριότεροι τόποι διαμονής είναι το χωριό Κρόκος και τα γύρω χωριά., η Άνω Κώμη, Κάτω Κώμη, Αιανή, Τρανόβαλτο και η Νεάπολη.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων δεν έχει ζήσει εκτός του χωριού και τα περισσότερα χρόνια έχει δραστηριοποιηθεί εντός της αγροτικής τους επικράτειας.

Αναφορικά με τα χαρακτηριστικά της γεωργικής εκμετάλλευσης, το μέσο μέγεθός της είναι 40 στρέμματα. Η πλειοψηφία των μελών διαδέχτηκε την γεωργική εκμετάλλευση από τον πατέρα ο οποίος καλλιεργούσε τον κρόκο. Σχετικά με τα χρόνια καλλιέργειας του κρόκου, περίπου τα $\frac{3}{4}$ των μελών καλλιεργεί τον κρόκο τα τελευταία

20 χρόνια, η μεγάλη πλειοψηφία των οποίων καλλιεργεί μέχρι και 24 στρέμματα κρόκου. Ο βασικός λόγος προτίμησης καλλιέργειας του κρόκου είναι το ικανοποιητικό εισόδημα και για αυτό τα μέλη προτίθενται να συνεχίσουν να τον καλλιεργούν ενώ αρκετοί αναφέρθηκαν ότι σκοπεύουν να τον επεκτείνουν για περαιτέρω αύξηση του εισοδήματος. Οι μισοί μόνο από τους ερωτηθέντες ασκούν την γεωργία ως κύριο ή αποκλειστικό επάγγελμα, γεγονός που υποδηλώνει ότι τα μέλη του συνεταιρισμού δραστηριοποιούνται και σε άλλους τομείς εκτός της γεωργίας. Το ίδιο συμπέρασμα προκύπτει και από την εισοδηματική κατάσταση των μελών καθώς στην πλειοψηφία τους, λιγότερα από τα μισά εισοδήματα είναι γεωργικά εκ των οποίων επίσης λιγότερα από τα μισά προέρχονται από τον κρόκο.

Σχετικά με τις σχέσεις των μελών του συνεταιρισμού με τον συνεταιρισμό λιγότεροι από τους μισούς απάντησαν ότι δεν θα αποχωρούσαν από τον συνεταιρισμό αν αυτός δεν ήταν αναγκαστικός ενώ περίπου οι μισοί έδειξαν αμφίβολοι για το θέμα της αποχώρησης, υποδεικνύοντας έτσι μία όχι και τόσο ιδανική κατάσταση στις σχέσεις. Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται και από το γεγονός ότι μόνο οι μισοί συμμετέχοντες χαρακτήρισαν τις σχέσεις στον συνεταιρισμό σχέσεις συνεργασίας μεταξύ των μελών. Επιπρόσθετα, ένα ακόμη αρνητικό στοιχείο είναι ότι η πλειοψηφία των ερωτηθέντων πιστεύει ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν, ωστόσο τα άτομα αυτά που λειτουργούν με αυτές τις πρακτικές αναφέρθηκε ότι αποτελούν κυρίως το 0-25% του συνεταιρισμού. Στα θετικά είναι ότι η πλειοψηφία των μελών ενημερώνεται για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού την οποία χαρακτήρισε σταθερή ή ανοδική, αν και δε συμμετέχει ιδιαίτερα στις Γενικές Συνελεύσεις, ενώ ένα επιπλέον θετικό στοιχείο είναι ότι η μεγάλη πλειοψηφία των μελών πιστεύει ότι ο συνεταιρισμός έχει ωφελήσει όχι μόνο τα μέλη του, αλλά και την περιοχή και την τοπική κοινωνία. Τέλος, οι απόψεις αυτές καταγράφηκαν κυρίως από μέλη που δεν υπήρξαν ποτέ στο Δ.Σ.

Όσον αφορά τις στάσεις των μελών του συνεταιρισμού προς τον συνεταιρισμό, παρατηρήθηκε μία μάλλον θετική στάση των μελών προς τον συνεταιρισμό. Μεγαλύτερη συμφωνία υπήρξε στο γεγονός ότι για τους παραγωγούς είναι πολύ σημαντικό να υπάρχουν δυνατοί συνεταιρισμοί, ότι είναι περήφανοι που είναι μέλη του συνεταιρισμού και ότι η διοίκηση του συνεταιρισμού βάζει πάνω από όλα τα συμφέροντα των μελών του συνεταιρισμού.

Τα μέλη του συνεταιρισμού ανέφεραν γενικότερα ότι έχουν οφέλη από το γεγονός ότι είναι μέλη του Συνεταιρισμού. Μεγαλύτερα οφέλη θεωρήθηκαν η σιγουριά ότι θα πουλήσουν την παραγωγή τους, ότι λαμβάνουν την στήριξη της τοπικής κοινωνίας, ότι ο συνεταιρισμός έχει ικανό προσωπικό, ότι οι τιμές του προϊόντος που πουλάνε είναι ικανοποιητικές, ότι υπάρχουν ίσα δικαιώματα σε όλα τα μέλη και ότι ενθαρρύνονται να συμμετέχουν ενεργά.

Οι στάσεις των μελών του συνεταιρισμού συσχετίζονται με τα οφέλη που αποκτούν τα μέλη από τον Συνεταιρισμό. Με άλλα λόγια όσο πιο θετική είναι η στάση των μελών προς τον Συνεταιρισμό τόσο περισσότερα οφέλη αποκομίζουν και αντίστροφα. Ομοίως, οι στάσεις και τα οφέλη συσχετίστηκαν θετικά με την συμμετοχή στις Γενικές Συνελεύσεις του συνεταιρισμού, με την άποψη ότι ο συνεταιρισμός έχει ωφελήσει όχι μόνο τα μέλη του αλλά και την περιοχή και την τοπική κοινωνία, με το αυξημένο ποσοστό του εισοδήματος που προέρχεται από την γεωργία σε σχέση με το οικογενειακό εισόδημα και με το αυξημένο ποσοστό του κρόκου στο γεωργικό εισόδημα, ενώ αρνητικά με την άποψη ότι υπάρχει αυξημένο ποσοστό ατόμων στον συνεταιρισμό που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν.

Ακόμη, όσο πιο πολλά χρόνια έζησαν τα μέλη του συνεταιρισμού εκτός χωριού, τόσο περισσότερα οφέλη αισθάνονται ότι αποκομίζουν. Επιπλέον, παρατηρήθηκε ότι περισσότερο θετική στάση προς τον συνεταιρισμό και περισσότερα οφέλη έχουν τα μέλη που είναι ενημερωμένα για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού, που διαδέχτηκαν την γεωργική τους εκμετάλλευση από τον πατέρα τους και που δεν πιστεύουν ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν. Επιπρόσθετα, περισσότερο θετική στάση προς τον συνεταιρισμό, εμφανίζουν τα μέλη που θα επεκτείνουν μελλοντικά την καλλιέργεια του κρόκου.

Συνεχίζοντας την ανάλυση, παρατηρήθηκε ότι περισσότερο θετική στάση προς τον συνεταιρισμό και περισσότερα οφέλη έχουν τα άτομα που θα συνεχίσουν να καλλιεργούν μελλοντικά τον κρόκο, που θεωρούν ότι η οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού είναι ανοδική, που θεωρούν ότι οι σχέσεις στον συνεταιρισμό είναι σχέσεις συνεργασίας, τα μέλη που η γεωργία αποτελεί κύριο ή αποκλειστικό επάγγελμα, τα μέλη που παλαιότερα συμμετείχαν στο Δ.Σ. του συνεταιρισμού και τα μέλη που δεν θα αποχωρούσαν από τον συνεταιρισμό. Τέλος, περισσότερα οφέλη δήλωσαν τα άτομα που δεν θα επέκτειναν την καλλιέργεια του κρόκου λόγω

αντικειμενικών εμποδίων, δηλαδή δεν κατέχουν τα κατάλληλα χωράφια ή λόγω συνταξιοδότησης.

Συνοψίζοντας θα λέγαμε ότι, ο συνεταιρισμός μέσα από καινοτόμες λύσεις, προσπαθεί να μειώσει το κόστος παραγωγής και να βελτιώσει το παραγόμενο προϊόν και τις υπηρεσίες του. Ακολουθώντας τον δρόμο της εξωστρέφειας και αυξάνοντας τις εξαγωγές του, προσπαθεί να αυξήσει το μερίδιό του στην αγορά και να ελαχιστοποιήσει τους κινδύνους που προκύπτουν από την δραστηριοποίησή του σε ένα συγκεκριμένο περιβάλλον. Όσον αφορά την οργανωσιακή συμπεριφορά των μελών, διαφαίνεται ότι ο συνεταιρισμός έχει ωφελήσει όχι μόνο τα μέλη του αλλά και την περιοχή και την τοπική κοινωνία. Μεγαλύτερα οφέλη θεωρήθηκαν η σιγουριά ότι θα πουλήσουν την παραγωγή τους, ότι λαμβάνουν την στήριξη της τοπικής κοινωνίας, ότι ο συνεταιρισμός έχει ικανό προσωπικό, ότι οι τιμές του προϊόντος που πουλάνε είναι ικανοποιητικές, ότι υπάρχουν ίσα δικαιώματα σε όλα τα μέλη και ότι ενθαρρύνονται να συμμετέχουν ενεργά.

Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας είναι χρήσιμα και πιστεύουμε πως θα αποτελέσουν το έναυσμα για περαιτέρω έρευνα, για την ανάπτυξη των αγροτικών συνεταιρισμών και τις προοπτικές που δημιουργούν στην αγροτική οικονομία, ως συλλογική μορφή άσκησης επιχειρηματικής δραστηριότητας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

- Αβδελίδης, Π. (1986). «*Το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα. Ιστορική εξέλιξη και δράση. Προβλήματα και προοπτικές ανάπτυξης*», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.
- Ασπρούδας, Φ., Μπέκου, Ε. (2017). «*Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα, προβλήματα και προοπτικές*», Πτυχιακή εργασία, Μεσολόγγι.
- Βαβρίτσα, Δ. (2010). «*Οικονομική διερεύνηση των Αναγκαστικών Συνεταιρισμών στην Ελλάδα*», Μεταπτυχιακή Διατριβή, Θεσσαλονίκη.
- Δαυτόπουλος, Γ. Α. (2006). *Κοινωνιολογία του συνεργατισμού* (1η έκδ.). Θεσσαλονίκη: Γ. Δαυτόπουλος
- Εμμανουήλ Ξανθάκης - Χρήστος Αλεξιάκης. (2007). *Χρηματοοικονομική Ανάλυση Επιχειρήσεων*. Εκδόσεις: Σταμούλη. ISBN-13: 9789603516798
- Ηλιόπουλος, Κ. (2004) *Συνεταιρισμοί Νέας Γενιάς: Βασικά χαρακτηριστικά και Προϋποθέσεις Ανάπτυξής τους*, Αγροτικός Συνεργατισμός, τεύχος 25, σελ. 58-61.
- Καμενίδης, Χ. (2010). «*Μάρκετινγκ Αγροτικών Προϊόντων*». Κυριακίδης, Θεσσαλονίκη
- Κλήμη-Καμινάρη, Ολ. (2003). «*Ο Κανονισμός για την ευρωπαϊκή συνεταιριστική εταιρία και ο Νόμος για τις αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις: Μια συγκριτική διερεύνηση*», Επιθεώρηση Αποκέντρωσης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης, τεύχ. 33, Αθήνα 2003, σελ. 17-26.
- Κλήμη-Καμινάρη, Ολ. (2003). «*Οι συνεταιρισμοί νέας γενιάς: Θεωρητική θεμελίωση και αξιολόγηση*», Επιθεώρηση Αποκέντρωσης, Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης, τεύχ. 32, Αθήνα 2003, σελ. 109-114.
- Κοντογεώργος, Α. (2008). «*Διερεύνηση Εφαρμογής Συστημάτων Διαχείρισης Ποιότητας στις Αγροτικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις και η Συμβολή τους στα Οικονομικά τους Μεγέθη*» Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Κοντογεώργος, Α., Σεργάκη, Π., 2015. *Αρχές διοίκησης αγροτικών συνεταιρισμών*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Διαθέσιμο στο: <http://hdl.handle.net/11419/3684>
- Κορρές, Γ. (1999). «*Συνεργατισμός & Οικονομική ανάπτυξη*», Εκδόσεις Έλλην, Αθήνα
- Λουλούδης, Λ. και Μαραβέγιας, Ν. (1999). «*Αγρότες, Κράτος και Εξουσία στην Ελλάδα (1981-1996)*», στο Χ. Κασίμης και Λ. Λουλούδης (επιμ.), «*Υπαίθρος Χώρα: Η Ελληνική Αγροτική Κοινωνία στο τέλος του Εικοστού Αιώνα*», Εκδόσεις Πλέθρον/ΕΚΚΕ, Αθήνα. σσ.217-236.
- Νασιώκα, Φ. (2012). «*Διαχείριση των κοινών πόρων: Μελέτη περίπτωσης του θεσμού των τσελιγκάτων*» Διπλωματική Εργασία, Βόλος.

- Παπαγεωργίου, Κ. (2004). «*Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία, Θεωρία και Πρακτική*», Εκδόσεις Σταμούλης, Αθήνα.
- Παππάς, Γ. (2016). Κωνσταντίνα Σαφιλίου, Απόστολος Γ. Παπαδόπουλος, 2004, *Οι Μικροί γεωργοί στην Ελλάδα: Ποιοι θα επιβιώσουν και πως*, Αθήνα, Εκκε/Gutenberg. Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών, 118(118), 169-173. doi:http://dx.doi.org/10.12681/grsr.9521
- Πατρώνης, Β. (2000). «*Κράτος και Συνεταιρισμοί στη Μεταπολίτευση (1974-1998)*», Δομές και Σχέσεις Εξουσίας στη Σημερινή Ελλάδα, 7ο Επιστημονικό Συνέδριο του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα, Αθήνα, σσ.749-764.
- Πατσέας, Γ. (2012). «*Αγροτικοί Συνεταιρισμοί στην Ελλάδα : Υφιστάμενη κατάσταση και προοπτικές*», Διπλωματική Εργασία, Βόλος.
- Πλαστρά, Β. (2017). «*Κρόκος-Ένα πολύτιμο μπαχαρικό*», Πτυχιακή Εργασία, Σητεία.
- Σεργάκη, Π. (2004) *Οι Σχέσεις μεταξύ μεγέθους, αποδοτικότητας και κινδύνου στις βιομηχανικές επιχειρήσεις με πρόσθετη εφαρμογή στις ενώσεις αγροτικών συνεταιρισμών*, Διδακτορική διατριβή για το Τμήμα Γεωπονίας, Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.
- Φαρμάκης, Ν. (2017). «*Εισαγωγή στη Δειγματοληψία*», Αφοί Κυριακίδη ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε., Θεσσαλονίκη
- Φ.Κολυβά-Μαχαίρα-Ε.Μπόρα-Σέντα (1998). «*Στατιστική Θεωρία Εφαρμογές*»

Ξενόγλωσση

- Barraud-Didier, Van Riel & Henninger, Marie-Christine & El Akremi, Assaad. (2012). *The Relationship Between Members' Trust and Participation in Governance of Cooperatives : The Role of Organizational Commitment*. International Food and Agribusiness Management Review. 15.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2007). *Research methods in education*. London: Routledge.
- Creswell, J. W. (2009). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Los Angeles: Sage.
- Huber, Cathrin. (2017). “*The Corporate Reputation of Multinational Corporations: An Analysis of Consumers’ Perceptions of Corporate Reputation and its Effects Across Nations*”, Handel und Internationales Marketing Retailing and International Marketing, Springer Fachmedien Wiesbaden.
- Πιοπούλος, C. (2000). “*The evolution of Greek cooperative law: from the first to the last order of economizing*”, paper presented at the 4th Annual Conference of the International Society for New Institutional Economics, Tubingen, 22-24 September
- Kalogeras, Nikos & Pennings, Joost M. E. & Dijk, Gert & van der Lans, Ivo & Karantininis, Kostas & Nilsson, Jerker. (2007). *The Structure of Marketing Cooperatives. Vertical Markets and Cooperative Hierarchies: The Role of Cooperatives in the Agri-Food Industry*. 73-92. 10.1007/1-4020-5543-0_5.
- Kontogeorgos, Achilleas & Sergaki, Panagiota. (2016). *Αρχές Διοίκησης Αγροτικών Συνεταιρισμών Προκλήσεις και Προοπτικές* Α. Κοντογεώργος & Π. Σεργάκη.

- Lamprinopoulou, Chrysa & Tregear, Angela & Ness, Mitchell. (2006). *Agrifood SMEs in Greece: The role of collective action*. British Food Journal. 108. 663-676. 10.1108/00070700610682346.
- Nunnally, J. & Bernstein, I. (1994). "Psychometric Theory" (3rd ed.). New York: McGraw-Hill, Inc.
- Österberg, Peter and Jerker Nilsson. 2009. *Members' perception of their participation in the governance of cooperatives: the key to trust and commitment in agricultural cooperatives*. Agribusiness 25(2): 181-197.
- Park, Hyung & Feiock, Richard. (2019). *Collaborative approaches to economic development: regional development partnerships and social capital*.
- Sergaki, Panagiota. (2015). *Building up active membership in cooperatives*. New Medit. 14. 42-52.

Πηγές από το διαδίκτυο

- Αναγκαστικός Συνεταιρισμός Κροκοπαραγωγών Κοζάνης <http://www.safran.gr/partnership.asp>
(ανάκτηση 22/11/2017)
- ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, «ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ», Απρίλιος 2013
https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/SYNTAGMA1_1.pdf (ανάκτηση 29/11/2017)
- Ostrom, Elinor. 2000. "Collective Action and the Evolution of Social Norms." *Journal of Economic Perspectives*, 14 (3): 137-158.
<https://www.aeaweb.org/articles?id=10.1257/jep.14.3.137> (ανάκτηση 10/01/2018)
- ν/σ για τους δασικούς συνεταιρισμούς. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.keosoe.gr/news/2310-eidisi-1220.html> (ανάκτηση 10/01/2018)
- ΠΑΣΕΓΕΣ Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών
<http://www.paseges.gr> (ανάκτηση 22/11/2017)
- Πρακτικά 30ου Πανελληνίου Συνεδρίου Στατιστικής <https://www.esi-stat.gr/sites/default/files/tmp/proceedings/Πρακτικά%2030ου%20Πανελληνίου%20Συνεδρίου%20Στατιστικής.pdf> (ανάκτηση 10/12/2018)
- ΥΠΑΤΤρ, «ΔΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ», Σεπτέμβριος 2016 https://www.kodiko.gr/nomologia/document_navigation/240466/nomos-4423-2016 (ανάκτηση 10/12/2018)
- «Φαντάσματα» οι αγροτικοί συνεταιρισμοί στην Ελλάδα. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
<https://www.euro2day.gr/news/economy/article/1579079/fantasmata-oi-agrotikoi-synetairismoisthn-ellada-.html> (ανάκτηση 28/11/2017)
- Κοινωνικό κεφάλαιο. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://socialactivism.gr/index.php/thesmisi/1028-koinoniko-kefalaio> (ανάκτηση 28/11/2017)

Τσακίρη, Τ. (2008). «Κρόκος Κοζάνης, ο ελληνικός θησαυρός». Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:
<https://www.tovima.gr/2008/11/25/finance/krokos-kozanis-o-ellinikos-thisayros> (ανάκτηση
10/02/2019)

Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.e-pharm.gr/matia/4173-korres-golden-krocus-elixir-xrusos-krokos-eliksirio-neotitas-mation-18ml-5203069072697.html> (ανάκτηση 10/06/2018)

Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:

http://dspace.aua.gr/xmlui/bitstream/handle/10329/6583/Stamatelos_E.pdf?sequence=3 (ανάκτηση
28/11/2017)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Το ερωτηματολόγιο παρατίθεται παρακάτω:

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΩΝ ΓΕΩΠΟΝΩΝ

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

«Καινοτόμα Συστήματα Αειφόρου Αγροτικής Παραγωγής»

Υπεύθυνη Έρευνας:

Μάρθα Νικολαΐδου, μεταπτυχιακή φοιτήτρια

Τηλ.6957772631 e-mail: nikmartha@gmail.com

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

**Προς τα μέλη του «Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών
Κοζάνης»**

Κύριε/α

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιείται στο πλαίσιο της εκπόνησης της μεταπτυχιακής μου διατριβής με σκοπό τη μελέτη της οργανωσιακής συμπεριφοράς των μελών του **Αναγκαστικού Συνεταιρισμού Κροκοπαραγωγών Κοζάνης**. Η δική σας συμβολή, με τη συμπλήρωση του παρόντος ερωτηματολογίου, είναι εξαιρετικά σημαντική για την ολοκλήρωση της έρευνας αυτής. Σας πληροφορώ ότι το ερωτηματολόγιο είναι **ανώνυμο** και σας διαβεβαιώνω ότι τα στοιχεία που θα δώσετε θα χρησιμοποιηθούν **αποκλειστικά** για επιστημονικούς σκοπούς.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων

A. ΑΤΟΜΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ

1. **Είστε:** Άνδρας Γυναίκα
2. **Ηλικία:** _____
3. **Είστε:** Άγαμος/η Έγγαμος/η
4. **Είστε απόφοιτος:** Δημοτικού Γυμνασίου Λυκείου Άλλο, τι _____
5. **Ποιος είναι ο τόπος κατοικίας σας:** _____
6. **Έχετε ζήσει για κάποιο χρονικό διάστημα εκτός χωριού:** Ναι Όχι
7. **Εάν Ναι, πού** _____ **Για πόσο χρονικό διάστημα** _____

B. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗΣ

8. **Τη γεωργική σας εκμετάλλευση τη διαδεχτήκατε από τον πατέρα σας;**
Ναι Όχι, τη δημιούργησα από την αρχή μόνος μου
9. **Εάν Ναι, καλλιεργούσε ο πατέρας σας κρόκο;** Ναι Όχι
10. **Εδώ και πόσα χρόνια καλλιεργείτε κρόκο;** _____
11. **Πόσα στρέμματα κρόκο καλλιεργείτε φέτος;** _____
12. **Πόσα στρέμματα καλλιεργείτε συνολικά φέτος;** _____
13. **Ποιες άλλες καλλιέργειες καλλιεργείτε φέτος :**
_____ στρέμματα
_____ στρέμματα
_____ στρέμματα
_____ στρέμματα
_____ στρέμματα

14. Για ποιο λόγο καλλιεργείτε κρόκο; Επειδή καλλιεργούσε και ο πατέρας σας

Επειδή σας προσφέρει ένα ικανοποιητικό εισόδημα Άλλος λόγος, ποιος;

_____

15. Θα συνεχίσετε μελλοντικά να καλλιεργείτε κρόκο; Ναι Όχι Δεν ξέρω

16. Θα επεκτείνετε μελλοντικά την καλλιέργεια του κρόκου; Ναι Όχι

17. Εάν ΝΑΙ, γιατί;

_____

18. Εάν ΟΧΙ, γιατί; Δίνει χαμηλό εισόδημα Δεν έχετε τα απαραίτητα εργατικά

χέρια Δεν έχετε τα κατάλληλα χωράφια Άλλο, τι;

_____

19. Η γεωργία για σας είναι :

Αποκλειστικό επάγγελμα Κύριο επάγγελμα Δευτερεύον επάγγελμα

20. Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του γεωργικού σου εισοδήματος προέρχεται από την καλλιέργεια του κρόκου _____%

21. Τι ποσοστό (κατά μέσο όρο) του συνολικού οικογενειακού σας εισοδήματος (μαζί και του/της συζύγου) προέρχεται από την γεωργία: _____%

Γ. ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΟΝ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟ

22. Αν ο συνεταιρισμός δεν ήταν αναγκαστικός, θα αποχωρούσατε; Ναι Όχι

Δεν ξέρω

23. Ήσασταν ποτέ μέλος του ΔΣ του συνεταιρισμού; Ναι Όχι

24. Είστε ενημερωμένος/η για την οικονομική κατάσταση του συνεταιρισμού; Ναι

Όχι

Εάν Ναι, ποια είναι; Ανοδική Καθοδική Σταθερή

25. Πόσο συχνά συμμετέχετε στις Γενικές Συνελεύσεις του συνεταιρισμού:

Ποτέ Σπάνια Σχεδόν πάντα Πάντα

26. Πιστεύετε ότι υπάρχουν μέλη που θέλουν μόνο να ωφελούνται χωρίς να προσφέρουν:

Ναι Όχι

27. Εάν Ναι, τι ποσοστό αντιπροσωπεύουν; _____%

28. Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις μεταξύ των μελών του συνεταιρισμού:

Συνεργασίας Ανταγωνιστικές Αδιάφορες Άλλο, τι: _____

29. Πόσο πιστεύετε ότι ο συνεταιρισμός έχει ωφελήσει όχι μόνο τα μέλη του, αλλά και την περιοχή και την τοπική κοινωνία :

Καθόλου Λίγο Μέτρια Πολύ Πάρα πολύ

30. Εκτός από τον συνεταιρισμό, συμμετέχετε και σε κάποια άλλη ομάδα, όπως:

Άλλο αγροτικό συνεταιρισμό Ομάδα παραγωγών

Πολιτιστικό σύλλογο Αθλητικό σύλλογο Άλλο, τι _____

Σημειώστε με ✓ κατά πόσο συμφωνείτε με τα παρακάτω:

	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ
Επειδή είμαι μέλος του συνεταιρισμού θέλω να βοηθάω και να εργάζομαι για τον συνεταιρισμό.					
Αφιερώνω χρόνο για ζητήματα που αφορούν τον συνεταιρισμό.					
Είναι σημαντικό για μένα να έχω μια πιο στενή σχέση με τον συνεταιρισμό από ό,τι να είμαι ένας απλός πελάτης του.					
Ως μέλος του συνεταιρισμού πιστεύω ότι επηρεάζω τις αποφάσεις που παίρνονται για την στρατηγική που θα ακολουθήσει ο συνεταιρισμός σχετικά με την ανάπτυξή του.					
Οι σχέσεις μου με τα υπόλοιπα μέλη του συνεταιρισμού και με τον συνεταιρισμό χαρακτηρίζονται από αμοιβαία εμπιστοσύνη.					
Τα περισσότερα από τα μέλη του συνεταιρισμού προσπαθούν να βοηθούν τα υπόλοιπα μέλη του συνεταιρισμού.					
Η διοίκηση του συνεταιρισμού βάζει πάνω από όλα τα συμφέροντα των μελών του συνεταιρισμού.					
Η σχέση μεταξύ της διοίκησης του συνεταιρισμού και των μελών του χαρακτηρίζεται από ανοιχτή επικοινωνία και διαφάνεια.					
Είμαι περήφανος που είμαι μέλος του συνεταιρισμού.					
Γενικά, για τους παραγωγούς είναι πολύ σημαντικό να υπάρχουν δυνατοί συνεταιρισμοί.					

Τι οφέλη έχετε από τον συνεταιρισμό σας;

	Πολύ λίγο	Λίγο	Μέτρια	Πολύ	Πάρα Πολύ
Τη σιγουριά ότι θα πουλήσω όλη την παραγωγή μου					
Ικανοποιητικές τιμές στο προϊόν που πουλάω					
Ενημέρωση για ζητήματα που με αφορούν					
Εκπαιδευτικά σεμινάρια					
Ικανό προσωπικό					
Ίσα δικαιώματα σε όλα τα μέλη					
Συμμετοχή στην λήψη των αποφάσεων					
Στήριξη της τοπικής κοινωνίας					
Ενθάρρυνση της ενεργής συμμετοχής των μελών					
Άλλο, τι					

Σας ευχαριστώ πολύ για το χρόνο σας